

**TÜRKİYE'DE
VE
DÜNYADA
YÜKSEKÖĞRETİM
YÖNETİMİ**

İHSAN DOĞRAMACI

**Bilkent Üniversitesi
Mütevelli Heyet Başkanı**

Bu kitabın elektronik kopyası aşağıdaki adrestedir:

www.dogramaci.org

Eylül 2007

METEKSAN A.Ş.

Beytepe No: 3 06800 - ANKARA

Tel : (312) 266 44 10

Yayın No : 07-06-Y-0057-16

ISBN : 978-975-7746-37-9

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
------------	---

I

Ortaçağdan Günümüze Rektör Seçimi ve Atanması	3
Üniversite Yöneticilerinin Unvanları	6

II

Demokratik Üniversite ve Özgür Üniversite Kavramları	7
Üniversitenin Sahibi Kimdir?	7
Üniversite Özerkliği	9
Tablo I: OECD Ülkelerinde “Özerklik Endeksleri”	10

III

Türkiye’de 1933 Reformu ve Sonrası	14
1933-1946 Dönemi	15
1946-1981 Dönemi	16
Bazı İstisnalar	18
ODTÜ Modeli	18
Hacettepe Üniversitesi Modeli.....	19
Öğrencilerin Yönetimdeki Rolü.....	20

IV

1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu ve Birinci YÖK	21
---	----

V

1981 Yükseköğretim Kanunu-YÖK	23
-------------------------------------	----

VI

1981 Sonrası Gelişmeler.....	25
------------------------------	----

VII

Kanunda Talihsiz Değişiklik.....	27
Cumhurbaşkanının Mektubu	29

VIII

Çeşitli Ülkelerde Üniversite Yönetim Sistemleri	30
Birleşik Krallık	30
ABD.....	31
Harvard Üniversitesi.....	33
Stanford Üniversitesi.....	34
California Üniversitesi	34
New York Eyalet Üniversitesi	35
Kıta Avrupası'ndaki ve Diğer Bazı Ülkelerdeki Durum	35
Fransa	36
Federal Almanya.....	38
İspanya.....	39
Avusturya	40
Hollanda.....	40
İtalya	41
Hindistan.....	41
Filipinler	41
Tablo II: Çeşitli Ülkelerde Üniversiteler Üstü	
Ara Kuruluşlar	45
Tablo III: Üniversite Yöneticilerinin Seçimi ve	
Atanması	49

IX

Özet.....	53
-----------	----

X

Öneriler.....	54
Birinci Öneri	54

İkinci Öneri	55
Üçüncü Öneri	56

XI

Ekler	57
Ek 1. ODTÜ Kanunu	58
Ek 2. Hacettepe Üniversitesi Kurulması Hakkında Kanun	66
Ek 3. Hacettepe Üniversitesi Genel Eğitim Konseyi Yönetmeliği.....	69
Ek 4. Üniversite Yönetimi ve Özerklik Konusundaki Sempozyuma Katılanlar.....	73
Ek 5. Andris Barblan'ın Mektubu	75
Ek 6. 1980'de 20-24 Yaş Grubunun Ülkelere Göre Okullaşma Oranı	77
Ek 7. Yıllara Göre 20-24 Yaş Grubunun Okullaşma Oranları.....	78
Ek 8. Öğrenci Sayıları - Örgün Öğretim: 1981-2006	79
Ek 9. Öğrenci Sayıları - Açıköğretim Dâhil: 1981-2006	80
Ek 10. Öğretim Elemanı Sayıları: 1979-2006.....	81
Ek 11. Öğretim Üyesi Sayıları: 1979-2006	82
Ek 12. Öğretim Görevlisi Sayıları: 1979-2006.....	83
Ek 13. Türk Bilim Adamlarının Uluslararası Atıf Endekslerince Taranan Bilimsel Dergilerde Yayımlanan Makalelerinin Sayıları: 1981-2005	84
Ek 14. Uluslararası Atıf Endekslerine Göre Türkiye'nin Dünya Sıralamasındaki Yeri: 1980-2006	85
Ek 15. Türkiye'deki Üniversite Sayıları: 1982-2007	86
Ek 16. 369 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	87
Ek 17. 3708 Sayılı Kanun	88
Dizin.....	91

GİRİŞ

Bu kitap, Cumhuriyet'imizin kuruluşundan bugüne kadar ülkemizde yükseköğretimin gelişmesini gözden geçirmek, Türkiye'de ve diğer gelişmiş ülkelerdeki üniversite-devlet ilişkileri ile yükseköğretim yönetim sistemlerini karşılaştırmak ve üniversite özerkliği ile akademik özgürlük kavramlarına açıklık getirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Eylül 2000'de *Günümüzde Rektör Seçimi ve Atama Krizi: Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimine Bir Bakış* adı ile yayımlanan kitabımda, o güne kadar atama ile görevlendirme kuralının değiştirilerek, yerine, adayların öğretim üyelerince belirlenmesi kuralının getirilmesinin yarattığı sıkıntılar vurgulanmıştır. Aradan geçen yedi yılda Türkiye'de kazanılan deneyimlerin yanı sıra dünya ülkelerindeki gelişmeler de göz önünde tutularak bu kitapta bilgiler güncellenmiş ve yükseköğretim yönetimi ile ilgili bazı öneriler sunulmuştur.

İhsan Doğramacı

I

ORTAÇAĞDAN GÜNÜMÜZE REKTÖR SEÇİMİ VE ATANMASI

Yükseköğretimin geçmişi, Çin’de Han Hanedanının kurduğu okullara, İskenderiye’deki müze ve kütüphaneye, 11. yüzyılda Bağdat’ta Büyük Selçuklu Devleti Veziri Nizamülmülk tarafından kurulan Nizamiye Medresesine, 13. yüzyılda kurulmuş olan Kayseri’deki Çifte Medreseye, Konya’daki Karatay Medresesine, Erzurum’daki Çifte Minareli Medreseye kadar uzanır. Çağdaş üniversitelerin temelleri ise, 11. ve 12. yüzyıllarda Avrupa’da kurulan Bologna, Paris ve Oxford Üniversiteleri ile atılmıştır.

1088 yılında eğitime başlayan Bologna Üniversitesini öğrenciler kurmuştur. Bu üniversitede öğretmenlerin maaşları öğrenciler tarafından ödenmekte ve öğretmenler, öğrenci denetimine tabi tutulmaktaydı. Rektör, bir öğrenciydi ve öğrenciler tarafından seçiliyordu.

Öğrencilerin üniversite yönetiminde ve rektörlerin seçimindeki rolleri, günümüze kadar süregelmiştir. Bugün, İskoçya’nın en başta gelen üniversitelerinde rektörü, öğrenciler seçmektedir. Örneğin, aktör ve yönetmen Peter Ustinov, 1968-1974 yılları arasında iki dönem öğrenciler tarafından Dundee Üniversitesi Rektörlüğüne seçilmiştir.

İskoçya üniversitelerinde *Rector**, kayıtlı tüm öğrencilerin oylarıyla 3 yıllık bir süre için seçilir. Üniversitenin akademik ve idari personeli ile öğrenciler, rektörlük için aday olamazlar ve *Rector* daima üniversite dışından seçilir. Bu üniversitelerde

* Bu kitapta, çeşitli ülkelerde var olan terimler aynen kullanılmış ve italik harflerle yazılmıştır.

rektörün yetkileri çok kısıtlı olup, başlıca görevi *Court*'a (Üst Kurul) başkanlık etmektir. İskoçya'da yetkili yönetici, *Court* tarafından atanan *Vice-Chancellor* veya *Principal*'dır.

İngiltere'de ise yetkili yönetici, *Council* tarafından üniversite dışından atanan *Vice-Chancellor*'dır. Bu üniversitelerde kimin *Vice-Chancellor* olacağı atanma gerçekleşinceye kadar üniversite çevrelerinde bilinmez. Öte yandan, ortaçağda kurulmuş üniversiteler olan Oxford ve Cambridge'te üniversite yöneticisi, geleneksel olarak üniversiteyi oluşturan kolejlerin yöneticileri arasından en kıdemli profesörlerin oluşturduğu *Regent House* tarafından seçilir.

ABD'de de üniversite yöneticisi (*President* veya *Chancellor*), ister devlet üniversitelerinde ister özel üniversitelerde olsun, daima mütevelli heyetler tarafından, büyük çoğunlukla üniversite dışından atanır. Bu ülkede mütevelli heyet, *President*'ın kim olabileceği konusunda bir *Search Committee* (Aday Arama Komisyonu) oluşturur. Bu komisyonda üniversitenin profesörlerine sınırlı sayıda yer verilmesi de gelenek haline gelmiştir.

Komisyonun nasıl çalıştığına dair örnek olarak şu olay gösterilebilir: Harvard Üniversitesi *President*'ı Neil L. Rudenstine, 10 yıllık hizmetten sonra 2000-2001 akademik yılı sonunda görevinden ayrılmaya karar vermiştir. Aralarında Harvard Üniversitesi profesörü bulunmayan 9 kişilik *Search Committee*, *President* adaylığı için ilanlar vermiş ve 300 bin mektup göndererek aday önerilmesi için *Search Committee* başkanlığına başvurulmasını bildirmiştir.

Birleşik Krallık (İngiltere, İskoçya, Galler, Kuzey İrlanda) ve ABD üniversitelerinde yetkilerle donatılmış yöneticilerin (*President*, *Vice-Chancellor*, *Principal*), öğretim üyeleri tarafından seçilmesine bu ülkelerin tarihinde hiç rastlanmamıştır.

Almanya'da 1960'lı yıllara kadar, birer veya ikişer yıllık sürelerle göreve getirilen yöneticilere *Rektor* unvanı verilmekteydi. Birçok üniversitede bu unvan *Präsident* unvanı ile değiştirilmiştir.

Bu ülkede üniversitenin yönetici adayı (yerine göre *Rektor* veya *Präsident*), öğretim üyeleri, öğrenciler, asistan ve idari personel temsilcilerinden oluşan küçük bir heyet tarafından belirlenir, onay ve atama için eyalet eğitim bakanına sunulur. Bakanın seçilen adayı veto etme yetkisi vardır. Örneğin, Trier Üniversitesinde yönetici olan *Präsident*, 18'i öğretim üyesi, 7'si öğrenci, 7'si asistan ve 3'ü de idari personelden oluşan 35 kişilik bir konsey tarafından 6 yıl için seçilir. Seçilen aday, eyalet eğitim bakanı tarafından atanarak göreve başlar.

Almanya'da her üniversiteye eyalet eğitim bakanı bir *Kanzler* tayin eder. *Kanzler*, üniversite bütçesini üniversitenin bölümlerine dağıtır, denetler. Bir profesör kadrosu boşaldığında, bu kadro Almanya çapında duyurulur. Daha sonra üniversite organlarının seçtiği 3 aday, *Kanzler* aracılığıyla eğitim bakanının onayına sunulur. Bakan, adayları beğenmezse yeni adaylar isteyebilir.

Kıta Avrupası ülkelerinde üniversitelerin hemen hepsinde *Rektor*, *Präsident* veya *Président* dışında doğrudan eğitim bakanınca atanan *Kanzler* eş değerinde ve genellikle idari ve mali konularda sorumlu bir yönetici bulunur. Bu yöneticilere Avusturya'da *Universitätsdirektor*, Belçika'da *Regierungs Commissaris* veya *Administrateur*, Danimarka'da *Administrationchef*, Finlandiya'da *Förvaltningsdirektor*, İsviçre'de kanton üniversitelerinde *Administrateur* veya *Verwaltungsdirektor*, İtalya'da *Direttore Administrativo* unvanları verilir. Bu yönetici, ilgili bakan tarafından atanır. İsveç'te ve Norveç'te ise *Universitetsdirektor*, bakanlar kurulunca atanır. Fransa'da üniversitelerin şansölyesi olan *Recteur de l'Académie*, eğitim bakanı tarafından; Japonya'da ise *Jinkyokuchō*, vali, belediye başkanı veya eğitim, bilim ve kültür bakanınca atanır.

Görüldüğü gibi, yalnız Birleşik Krallık'ta veya ABD'de değil, Kıta Avrupası ülkelerinde de üniversitenin mali ve idari sorumluluklarını büyük ölçüde dışarıdan atanan yöneticiler üstlenmektedir. Bu ülkelerde demokrasi yok mudur? Hiç kuşkusuz vardır; ama halktan toplanan vergilerle finanse edilen üniversiteler, ileri ülkelerdeki demokrasi anlayışının gereği olarak, bakanlıklar, yükseköğretim kurulu gibi merkezi veya

mütevelli heyetler gibi yönetim kurulu niteliğindeki ara kuruluşlar aracılığıyla toplumun denetimine tabidirler.

Öte yandan, üniversitenin başlıca amacı öğrencileri yetiştirmek olduğuna göre, öğrencileri üniversitenin sahipleri arasında görmemek doğru mudur?

Üniversite Yöneticilerinin Unvanları

Türkiye’de 1933 yılına kadar başlıca yükseköğretim kurumu İstanbul Darülfünunu idi; yöneticisi, “Darülfünun Emni” olarak anılıyordu. Günümüzde, Türkiye’de ve diğer bazı ülkelerde üniversitenin yöneticisine “rektör” unvanı verilmektedir. Rektörün sözlük anlamı, “doğruya yönelten yönetici”dir. Anglo-Sakson ülkelerinde bazı papazlara *rector* denilmektedir.

Üniversitenin yöneticisine ABD’de *President* veya *Chancellor*, Birleşik Krallık’ta *Chancellor* ve *Vice-Chancellor* denir. Ancak, Birleşik Krallık’ta *Chancellor* görevi, genellikle kral, kraliçe, prens veya vali gibi kişiler tarafından üstlenilir. Asıl sorumlu yönetici, atanan *Vice-Chancellor*’dır.

Fransa’da 1960’lara kadar üniversitenin yöneticisine *Recteur* adı verilirdi. O tarihten sonra, her bölgede veya eyalette kurulan *Académie*’nin başına, eğitim bakanı tarafından bir *Recteur* atanmıştır. Akademi Rektörü (*Recteur de l’Académie*), aynı zamanda ona bağlı üniversitelerin şansölyesidir (*Chancelier des Universités*).

Bunun dışında, Fransa’da her üniversitede 3 konseyin* ortak toplantısında önerilen ve yükseköğretim bakanınca atanan, yetkileri kısıtlı bir *Président* vardır. *Président*’in görev süresi genellikle 6 yıldır.

Değişik ülkelerdeki üniversite yönetim sistemleri ve yöneticilerin göreve getirilmesi konusu, bu kitabın sekizinci bölümünde ayrıntılı olarak sunulmuştur.

* *Conseil d’Administration, Conseil Scientifique, Conseil des Études et de la Vie Universitaire.*

II

DEMOKRATİK ÜNİVERSİTE VE ÖZGÜR ÜNİVERSİTE KAVRAMLARI

Üniversitenin Sahibi Kimdir?

Üniversiteler, özellikle devlet üniversiteleri, vatandaşların vergileri ile finanse edilmektedir. O nedenle, hiç kuşkusuz, üniversitenin sahibi toplumdur. Toplumun temsilcisi de, devlet ve seçimle gelen hükümetlerdir. Dolayısıyla, hükümetlerin, üniversitelerin yönetimleriyle ilgilenmemesi söz konusu olamaz.

Üniversiteyi oluşturan başlıca öge, hiç kuşkusuz öğrencilerdir; üniversiteler öğrencilerin eğitimi için kurulur. O halde, üniversite yönetiminde ve denetiminde öğrencilerin söz sahibi olmaması da düşünülemez. Bunlar, demokrasinin gereklerindendir.

Demokratik ülkelerde üniversite yöneticisinin göreve getirilmesinde, hükümetin, merkezî yükseköğretim kurullarının veya müteveli heyetlerin rolleri, öğretim üyelerinin eğitim-öğretim, sanat ve araştırma yapma ve yayma özgürlüklerini kısıtlamaz. Bu özgürlükler, demokratik devletlerin anayasalarında mevcuttur. Anayasa'mızın da 27. maddesinde, söz konusu özgürlükler güvence altına alınmıştır.

Anayasa'mızın 130. maddesi de, çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapma görevlerini üniversiteye vermiştir. Bunlar, öğretim üyelerinin görevlerindendir.

Ancak, bu görevlerin ne ölçüde yapıldığını kim denetleyecektir? Öğretim üyeleri tarafından önerilen adaylar arasından seçilen rektör mü, yoksa toplumun temsilcisi olarak görevde bulunan hükümet veya yükseköğretim kurulu benzeri bir üst

kuruluş mu? Ayrıca öğrencilerin, yönetim ve denetimde rolleri olmayacak mıdır?

Çeşitli ülkelerdeki örneklerin incelenmesinden anlaşılmaktadır ki, üniversite rektörünün veya yöneticisinin yetkileri, üniversiteden üniversiteye değişmektedir. Doğrudan ve dışarıdan atanan üniversite yöneticisinin, ABD ve İngiltere’de olduğu gibi geniş yetkileri vardır. Ancak, bu yöneticileri atayan organ, gerektiğinde yöneticiyi her an görevden alabilmektedir.

Türkiye’de 2547 sayılı Kanun’da, atama yoluyla göreve getirilen rektörlere geniş yetkiler tanınmıştır. Bununla birlikte, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) gerektiğinde rektörü istifaya davet etme, kabul etmediği takdirde cumhurbaşkanının onayını alarak rektörün görevine son verme yetkisine sahiptir.

Öte yandan, Almanya’da olduğu gibi, öğretim üyeleri, öğrenci ve idari personel temsilcilerinden oluşan bir seçim heyeti tarafından aday gösterilen yöneticilerin (ki, burada da üst makam ataması gerekmektedir) yetkileri sınırlıdır. İdari ve mali konularda yetkinin bakanlık tarafından atanan *Kanzler* veya eş değeri yöneticide bulunduğu unutulmamalıdır. Akademik konularda ise yetki, üniversiteyi oluşturan fakülte ve bölümlerdedir. Bu ülkelerde üniversitenin başkanı, senatonun bir üyesidir ve örneğin Almanya’da bir öğrenci, senato veya üniversite başkanlığına seçilebilmektedir.

2547 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihteki, üniversite öğretim üyelerinin rektör adaylarının seçilmesinde rollerinin bulunmadığı atama sisteminde, yukarıda belirtildiği gibi, rektörlere geniş yetki ve sorumluluk tanınmıştır. Ancak, 7 Temmuz 1992 tarihinde yürürlüğe giren 3826 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle rektör aday adaylarını belirleme yetkisi üniversite öğretim üyelerine verilirken, rektörlerin yetkileri aynen korunmuştur. Bu durum, bu ölçüde yetkili bir konumu elde edebilmek için alabildiğine kampanyalar ve vaatler yapılmasına yol açmıştır.

Üniversite yöneticilerinin seçilme ve atanmalarının yanı sıra üniversite profesörlerinin seçilmesi ve atanması da büyük önem taşımaktadır. Kıta Avrupası’ndaki üniversitelerde, profesör adaylarının üniversitelerce belirlenmesi ve eğitim ba-

kanlarınca onaylanıp atanması üniversite özerkliğine aykırı bulunmamaktadır. ABD’de ise bu onayı mütevellî heyet vermektedir.

Üniversite Özerkliği

Klasik tanıma göre özerklik, üniversitede

- kimlerin öğrenim göreceği,
- kimlerin öğreteceği,
- nelerin öğretilmesi,
- kimlerin mezun olacağı,
- nelerin araştırılacağı,

konularında karar almada, üniversitenin bir kurum olarak yetki sahibi olma derecesi anlamında kullanılmaktadır.*

Dolayısıyla, özerklik, öğretim üyelerine özgü kişisel bir yetki değil, bütünüyle kurumsal bir niteliktir. Başka bir deyişle, üniversite yöneticilerinin seçim veya atamayla gelmelerinin özerklikle ilişkisi yoktur. Doğru olan, özerklik yerine, özerkliğin derecesinden veya “göreceli özerklik”ten söz etmektir.

Nitekim, 1980’li yıllarda Avrupa İktisadi Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yapılan ve 12 Avrupa ülkesindeki 52 yükseköğretim kurumunu kapsayan bir araştırmada**, üniversite yönetimi ile ilgili 20 konuda nihai kararların hangi mercilerce alındığına dayanılarak “Özerklik Endeksi” adı verilen bir gösterge geliştirilmiştir. Bu araştırmada ele alınan konulardan bazıları şunlardır:

- üniversite yöneticisinin görevlendirilme yöntemi ve yetkileri;
- profesörlerin ve diğer öğretim üyelerinin atanması;
- öğretim üyelerinin bir üst maaş kademesine geçirilmesi;
- yeni bir fakülte kurulması yetkisi;

* Hetherington, H., “University Autonomy”, *University Autonomy Today*, International Association of University Presidents, Report No: 7, Paris (1965), s. 1.

** Jadot, J., *Survey of the State-of-the-Art and Likely Future Trends of University Management in Europe*, OECD-CERI, Paris (1980).
Jadot, J., “University Structures: An Instrument for Shaping the Future”, CRE 8th General Assembly, Atina, 9-14 Eylül (1984).

- öğretim üyesi kadrolarının fakülteler arasında dağıtılması;
- öğretim üyesi kadroların diğer birimler arasında dağıtılması;
- bir fakülte içindeki sarf malzemelerinin öğretim ve araştırma faaliyetlerine ayrılması yetkisi;
- bir eğitim programında ders değişikliği yapılması;
- bir fakültede yeni bir eğitim programının uygulamaya konması;
- bir araştırma projesinin kabulü.

Daha önce sözü edilen OECD araştırması kapsamına giren ülkelerdeki üniversitelerin “Özerklik Endeksi”ne göre sıraları Tablo I’de gösterilmiştir.

TABLO I
OECD ÜLKELERİNDE “ÖZERKLİK ENDEKSLERİ”

Ülke	Özerklik Endeksi
1. Birleşik Krallık (Üniversiteler)	100
2. Belçika (Özel Üniversiteler)	93
3. İrlanda	87
4. İtalya (Özel Üniversiteler)	73
5. Birleşik Krallık (Politeknikler)	60
6. İsveç	59
7. İtalya (Devlet Üniversiteleri)	46
8. Norveç	45
9. Danimarka	43
10. Hollanda	43
11. Fransa	42
12. Avusturya	32
13. Federal Almanya	29
14. İsviçre (Kanton Üniversiteleri)	29
15. İsviçre (Federal Üniversiteler)	20

Bu tabloda görüldüğü gibi, özerklik göreceli bir kavramdır. Birleşik Krallık üniversiteleri daima dışarıdan atamayla gelen yöneticilerle idare edilmesine rağmen, yönetici adayları öğretim üyeleri, idari personel ve öğrencilerden oluşan küçük bir heyetçe seçilerek atanan ve kurullarında oylamayla alınan kararlarla yönetilen Federal Alman üniversitelerinden çok daha fazla özerkliğe sahiptir.

Başka bir deyişle, çağdaş üniversite yönetiminde “idari özerklik” diye bir kavram yoktur. Örneğin, bir İngiliz veya Amerikalı öğretim üyesine “Üniversitenizin idari özerkliği var mıdır?” diye bir soru sorarsanız, neyi kastettiğinizi uzun uzun anlatmanız gerekir.

Bilimsel özerklik de doğrudan “scholarly autonomy” olarak çevrildiği takdirde, yabancı bir bilim adamı için anlam taşımaz. Bu kavramın İngilizce karşılığı “academic freedom”, yani “akademik özgürlük”tür. Akademik özgürlük, kurumsal değil, üniversite öğretim üyelerine özgü kişisel bir ayrıcalık olup üniversitenin ruhu ve esasıdır. Ancak, bu kavramın kısa bir tanımı yoktur. Nitekim, Birleşik Krallık’ta Temmuz 1988’de çıkarılan “Eğitim Reformu Kanunu”nda, “Üniversite öğretim üyeleri, işlerini kaybetme tehlikesine maruz kalmaksızın ve yürürlükteki yasalara uymak koşuluyla bilinenleri sorgulama ve ihtilaflı görüşlere sahip olma hakkına sahiptir” şeklinde bir hükme yer verilmiştir.

Belirli bir konuda araştırma yapmak üzere devletten veya özel sektörden kaynak tahsisi isteyen bir öğretim üyesi, bunun için o kurum veya kuruluşa gerekçeli bir proje ile buna bağlı bir bütçe sunmak ve bunun kabulü ile ilgili olarak belirtilen koşullara aynen uymak zorundadır. Araştırma için koşulsuz kaynak tahsisi çok nadirdir ve yalnızca Nobel Ödülü düzeyinde ödüller kazanan bilim adamlarının bazılarında tanınan çok özel bir ayrıcalıktır. Ne var ki, kaynak tahsisi talep etmeyen bir öğretim üyesi istediği konuda ve dilediği biçimde araştırma yapma hakkına sahiptir. Türkiye’de ise araştırma için kaynak tahsisine Yükseköğretim Kanunu’nda olanak sağlanmış ve üniversitelerimizde devlet bütçesinden araştırma fonları oluşturulmuştur.

Öte yandan, birçok Batı ülkesinde, üniversitenin verdiği diploma, diplomayı alan kişiye doğrudan mesleğini icra etme yetkisini vermez. Meslek icra yetkisi, yani “ehliyet”, mezuniyetten sonra devletçe veya mesleki kuruluşlarca yapılan sınavları başardıktan sonra alınır. Dolayısıyla, üniversitelerde dereceye veya diplomaya yönelik programlar ile bunların kapsamı ve mezuniyet koşulları, bu kurum ve kuruluşların belirledikleri genel esaslar dâhilinde, ilgili akademik birimlerce belirlenir ve her öğretim üyesi bunlara uymak zorundadır.

Genellikle, üniversitelere hesap sorma (accountability) mekanizması olmaksızın kaynak ayrılmaz. Ancak, İngiltere ve ABD’de olduğu gibi bazı ülkelerde üniversitelerin özel konumları dikkate alınarak, bu kurumlara ayrıntılı fasıl ve kalemlere bölünmüş bütçe yerine az sayıda fasıldan oluşan bütçe verilmesi esası benimsenmiştir. Bunun yanı sıra genel eğilim, üniversitelerin mümkün olduğu ölçüde kendi kaynaklarını yaratmasını teşvik etmektir. Bir üniversite kendisinin yarattığı kaynaklar ölçüsünde sarf kolaylığına sahiptir. Bağımsız ve demokratik devletlerdeki üniversiteler bunu yaparken doğal olarak serbest piyasanın arz ve talep koşullarına uymak zorundadır.

Özetle, öğretim üyesi adaylarının seçimi, ders programlarının düzenlenmesi, öğrenci kabulü, mezuniyet koşullarının ve araştırma konularının belirlenmesinde üniversitenin ne ölçüde karar almaya yetkili olduğu, özerkliğin geleneksel tanımının başlıca unsurlarıdır.

Üniversitenin topluma hesap vermesi, toplum tarafından denetlenmesi ve üniversiteye kaynak ayrılması mekanizmaları, dünya üzerindeki üniversitelerin tümünün bu konulardaki karar yetkilerini sınırlar. Bu sınırlamalar, hem devlet üniversiteleri, hem de özel üniversiteler için geçerlidir. Dolayısıyla, önemli olan, bir yandan topluma hesap verip toplum tarafından denetlenirken, öte yandan öğretim üyelerinin akademik özgürlüklerinin korunması, üniversite içinde eşitlikçi bir dayanışma ortamının sürdürülmesi ve üniversitenin değişen politik koşullardan etkilenmesinin önüne geçilmesidir. Dolayısıyla, hesap verme ve denetleme mekanizmalarının bulunmaması, üniversitenin kendi içine dönük olmasına yol açabileceği gibi,

öğretim üyelerinin akademik özgürlükleri bakımından da zararlı ve sakıncalıdır.

Açıkça görüldüğü gibi, merkezî veya üst yönetim kurulu niteliğindeki ara kuruluşların varlığı olsun, üniversite yöneticisinin atamayla gelmesi veya profesör ve doçent atamaları olsun, uygulanan yöntemler ülkeden ülkeye değişmektedir ve bunların üniversite özerkliği ile doğrudan ilgisi yoktur. Tüm bu yöntemlerin ve yönetim sistemlerinin temeli, üniversitenin topluma karşı sorumlu olduğu ve faaliyetleri itibarı ile topluma hesap verme zorunluluğunun bulunduğu ilkesine dayanmaktadır.

Anlaşılabacağı üzere, evrensel olarak tanımlanan üniversite özerkliği kavramı, Batı ülkelerinde ülkemizdekinden farklı bir şekilde yorumlanmaktadır. Hal böyle iken, “üniversiteler kendi seçtikleri organlar eliyle yönetilmediği sürece özerk değildir” veya “üniversite mensubu olmayan kişilerin üniversite yönetiminde yer alması özerkliğe aykırıdır” gibi savların evrensel geçerliliği yoktur.

Son olarak şunu belirtmek gerekir ki, hükümet veya üniversite dışından bir organ tarafından denetlenme, topluma karşı sorumlu kılınma ve hesap verme mekanizmaları bulunmayan kurumlarda oligarşik yapılar ortaya çıkar; bunun sonucu olarak da üniversitenin ruhu anlamına gelen akademik özgürlük ortamı asla oluşamaz. Üniversitenin ruhunu ve esasını oluşturan akademik özgürlüğe yönelik tehditlerin zaman zaman üniversite içinden geldiği unutulmamalıdır. Dünya üniversite tarihi bunun örnekleri ile doludur.

Görüldüğü gibi, bağımsız ve ileri ülkelerdeki demokratik üniversite kavramı, belirli koşullarla görevlendirilen, saygın kişilerin oluşturduğu öğretim üyeleri topluluğunun dokunulmazlığının ötesinde, üniversiteyi, öğrencisi, öğretim üyesi, idari ve teknik personeli ile bir bütün olarak gören; çalışmaların, üniversitenin kendisi dışındaki bir organ tarafından değerlendirilmesini ve denetlenmesini esas alan bir anlayış ve uygulamadır. Nitekim YÖK bu amaçla kurulmuştur.

III

TÜRKİYE'DE

1933 REFORMU VE SONRASI

Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan ve ülkenin başlıca yükseköğretim kurumu sayılan İstanbul Darülfünunu, 1923'ten 1932'ye kadarki 9 senelik dönemde bütün ilgiye rağmen, Türk toplumunun beklediği gelişme ve ilerlemeyi gösteremedi.

Bu nedenle Atatürk, başlattığı üniversite reformu çerçevesinde, Darülfünun'un incelenmesi için İsviçre'den Profesör Alfred Malche'ı davet etti. Prof. Malche, Batı Avrupa'da hâkim olan üniversite kavramına dayanarak hazırladığı raporda, üniversite rektörünün öğretim üyeleri tarafından seçilmesinin sakıncalarına işaret ederek hükümet tarafından atanmasını önerdi; profesör seçimi konusunda da şu sözleri söyledi:

Hiçbir mesele, üniversitenin istikbali için profesörlerin seçimi ve atanması kadar önemli değildir. Halen tatbik edilen sisteme göre, hocayı, alâkadar diğer hocalar bulmaktadırlar [...] Alâkadarlar, fena hâkimlerdir. Onların görüşleri alınmalı, fakat karar başka makamlarca verilmelidir.

Üniversitede reformu gerektiren başlıca nedenler, dönemin Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip tarafından şöyle dile getirilmiştir:

Darülfünun'un fakülte ve diğer birimleri arasında bilimsel işbirliğini sağlayacak koordinasyon yoktur. Öğretim üyeleri, üniversite dışındaki çalışmaları dolayısıyla eğitim ve öğretimle yeterince ilgilenmemekte ve kendilerini yalnız belirli saatlerdeki derslerden sorumlu sayarak, bilimsel araştırmalardan uzak kal-

maktadır. Bunun sonucu olarak da, yayınlar çok azdır. Darülfünun ve ona bağlı fakültelerdeki yönetimle ilgili makamlara seçimle gelinmektedir. Öğretim üyeleri arasında ihtiras, sürtüşme ve anlaşmazlıklar doğmuştur. Dışardan etkin bir denetim yoktur.

Prof. Malche tarafından verilen raporu inceleyerek uygun bulan TBMM'nin kabul ettiği 2252 sayılı Kanun ile 31 Temmuz 1933 günü İstanbul Darülfünunu kaldırıldı ve yerine 1 Ağustos 1933 tarihinden itibaren hizmete girmek üzere "İstanbul Üniversitesi" adı ile yeni bir yükseköğretim kurumu kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesinin yönetiminde köklü değişiklikler öngören kanun ve yönetmelikler bu tarihten itibaren yürürlüğe girdi. Türk mevzuatında "üniversite" sözü, ilk kez bu kanun ile yer aldı.

1933-1946 Dönemi

Bu dönemde İstanbul Üniversitesinin yönetimi rektördeydi. Rektör, millî eğitim bakanının önerisi üzerine cumhurbaşkanı tarafından, dekanlar da rektörün önerisi üzerine millî eğitim bakanınca atanıyordu.

Rektör, üniversiteyi temsil etmek, üniversite teşkilatını düzenlemek, akademik çalışmaları yürütmek ve denetlemek, üniversitenin bütün kurumlarla iletişimini sağlamak, mali konularda ita amiri olmak gibi yetkilerle donatılmıştı. Bu kanuna göre rektör, fakülte kurullarını ayrı ayrı veya bir arada toplantıya davet edebildiği gibi, bunlara başkanlık da edebilmekteydi. Profesörlük kadrosuna atama da, fakülte kurulu tarafından gösterilen 2-3 aday arasından millî eğitim bakanınca yapılmaktaydı.

Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlerin önemli bir parçasını oluşturan reformun amacı, üniversitelerdeki eğitim-öğretim ve araştırma çalışmalarının çağdaş Batı ülkelerindeki düzeye çıkarılması ve bu ülkelerde uygulanan üniversite yönetim düzeninin Türkiye'ye getirilmesiydi. Reform, "üniversitelerin, toplumun seçtiği organlar tarafından denetlenmesi" ilkesine dayanıyordu.

Nitekim, 1933'ten 1946'ya kadar geçen dönemde araştırmalar hızla artmış, yükseköğretimin düzeyi yükselmiş ve üniversitede büyük başarılar sağlanmıştır. Bu arada Almanların önerisi ile Ankara'da, içinde fakülteler bulunan, üniversite niteliğindeki Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.

1946-1981 Dönemi

Çok partili demokrasi dönemine geçildiği 1946 yılında buna paralel olarak üniversitelere de muhtariyet, yani özerklik getirilmesi önerildi.

Özerklik, profesörlerden oluşan komisyonun önerisine uyularak, “rektörlerin ve dekanların öğretim üyeleri tarafından seçilmesi” olarak yorumlandı ve 1946 yılında bu yoruma uygun hükümler taşıyan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu yürürlüğe girdi.

Çağdaş ve gelişmiş ülkelerde örneği bulunmayan bu özerklik anlayışı, 1960 yılında yine profesörlerden oluşan bir komisyonun görüşü doğrultusunda çıkarılan 115 sayılı Kanun ile yapılan bazı değişiklik ve eklemelerde aynen korundu. Ayrıca 1961 Anayasası'nın 120. maddesinde yer alan “Üniversiteler kendi seçtikleri organlar tarafından yönetilirler” ibaresiyle güvence altına alınarak pekiştirildi.

Ancak, bu güvence üniversitelerden ziyade öğretim üyelerine “yapay” bir dokunulmazlık getirmiştir. Bu uygulamayla, üniversitelerde 1933 öncesi sisteme dönüldüğü söylenebilir.

4936 sayılı Kanun hükümlerine göre ve o zamanki “özerklik” anlayışı gereğince, üniversiteler kendi seçtikleri yöneticilerin denetimine bırakılıyor ve etkin bir denetimin dışında tutuluyorlardı. Bu, bir anlamda, “hocaların dokunulmazlığı” esasının uygulanması anlamına geliyordu.

Kanun'un 12. maddesi, “rektör, fakülte profesörler kurullarının bir arada yapacakları toplantıda iki yıl için, aylıklı ordinaryüs profesör veya profesörler arasından, sıra ile, her seçim döneminde başka bir fakülteden olmak üzere salt çoklukla seçilir” hükmünü getirmişti.

Bu dönemde rektörün yetkileri son derece kısıtlıydı. Senatoya başkanlık eden rektörün, *primus inter pares*, yani eşitler arasında birinci olarak, bir tek oyu vardı ve kararları senato verirdi. Bunun dışında rektörün yürütmede fazla bir yetkisi yoktu.

Dekanlar, fakülte kurullarına başkanlık ederdi. Örneğin, bir öğrencinin veya asistanın yurt dışına gitme izni gibi konular fakülte kurullarında karara bağlanırdı. Dekanlara rektörün herhangi bir müdahalesi söz konusu olamazdı. Saygın bir üniversitemizin rektörü ile kavgalı olan bir fakülte dekanı bir araya geldiğinde, herkesin önünde birbirlerine ağır sözlerle hitap edebiliyordu. Dekanların da yetkileri aynı ölçüde kısıtlıydı. Bu nedenle, öğretim üyeleri zamanlarının önemli bir kısmını kurullarda geçiriyor ve başta tıp ve hukuk fakültelerindekiler olmak üzere bazı öğretim üyeleri kalan zamanlarının bir bölümünü de serbest meslek icrasına ayırıyordu.

Planlı döneme geçildiği 1962 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), üniversitelerden, daha fazla öğrenci almalarını istedi. Ancak, özerk olduklarını öne süren üniversiteler bunu kabul etmedi ve “daha çok öğrenci okutamayız” dediler. Planlı dönemin başından 1975’e kadar 11 yeni üniversite daha kuruldu. Böylece üniversite sayısı 19’a çıktı. Ancak, 1975 yılında üniversitelere ve akademilere alınan öğrenci sayısı 49 bin iken, bu sayı 1982’ye gelindiğinde 42 bine düştü.

İstanbul, Ankara ve İzmir dışında kalan illerde 1955’ten 1959’a kadar 3, 1975’te 3 ve 1979’da 6 yeni üniversite açılmıştır. Kuruluşları üzerinden uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen, bu üniversitelerde öğretim üyesi sayısı ihtiyacın çok altında seyretmiştir. Hatta, 1975’te Malatya’da kurulan İnönü Üniversitesinde 1980 yılına gelindiğinde görevlendirilen tek profesör, geçici rektörden ibaret kalmıştır.

Yükseköğretim çağındaki öğrencilere hiç değilse nüfus artışına cevap verebilecek şekilde eğitim olanağı sağlanması gerekirken ve bunun için altyapı hazırlarken, 1975-1976 öğretim yılında, yükseköğretim çağında bulunan gençlerin yüzde 9.1 olan okullaşma oranı, beklenenin aksine, 1980-1981 öğretim yılında yüzde 6.3’a düşmüştür. Oysa aynı dönem için bu oran Suriye’de yüzde 14, Yunanistan’da yüzde 22, Batı Avru-

pa'da yüzde 32, ABD'de yüzde 56'ydı (Ek 6). Görüldüğü üzere, bu dönemde ülkemizde yükseköğretim çağı okullaşma oranı, komşu ülkelere göre bile son derece düşüktü.

Araştırmalara gelince, bu konudaki önemli göstergelerden biri uluslararası düzeydeki yayınların sayısıdır. *Institute for Scientific Information* (ISI) tarafından endekslenen uluslararası düzeydeki yayın sayımız 1981'de 300 dolayında idi (Ek 13). Bu sayıya göre Türkiye, diğer ülkeler arasında 41. sırada yer almış ve komşu ülkelerin çok gerisinde kalmıştır (Ek 14).

Yükseköğretim kurumlarının 1981 öncesindeki durumları kamuoyunda tartışma konusuydu. Zamanın gazetelerinde, Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, üniversiteye giren her 100 öğrenciden ancak 17'sinin mezun olabildiği, üniversiteye kaydolan öğrencilerden yüzde 10'unun ilk sınıfta, yüzde 33'ünün ise üst sınıflarda okulu terkettiği, üniversitelerin kapasitelerini kullanamadıkları, öğretim üyesi dağılımında büyük dengesizlikler bulunduğu, bir üniversitenin 7 öğretim üyesi ile açıldığı ve bunların idari görevlerde oldukları, üniversite sisteminin işlevini yapamaz duruma geldiği, yükseköğretimin bir plan içinde ele alınarak geliştirilmesi gerektiği haber ve yorumları yer alıyordu.*

Bazı İstisnalar

Bu dönemde iki üniversite, yukarıda belirtilenler bakımından istisna teşkil etmiştir: Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Hacettepe Üniversitesi.

ODTÜ Modeli

ODTÜ, 4936 ve 115 sayılı Kanunlara tabi olmadan 7307 sayılı özel bir kanunla kurulmuştur (Ek 1). Bu kanunun 3. maddesi ile üniversitenin yönetimine, ABD'deki üniversite yönetimine benzer bir düzenleme getirilmiş ve 9 kişilik Mütevelli Heyet üniversitenin yönetim ve denetiminden sorumlu tutulmuştur. Kanun'un 4. maddesine göre, rektör, meslektaşları ta-

* Günaydın (14 Eylül 1977); *Politika* (6 Ağustos 1977); *Cumhuriyet* (27 Haziran 1980); *Son Havadis* (21 Haziran 1978); *Özgürlük* (7 Aralık 1978); *Milliyet* (14 Nisan 1981); *Millet* (13 Temmuz 1977); *Milliyet* (23 Ağustos 1980).

rafından değil, Mütevelli Heyetçe doğrudan ve üniversite dışından atanabiliyordu. Bu dönemde atanan ve profesör olmayan bir rektör çok başarılı olmuştur.

Bu üniversitede dekanlar ise rektörün teklifi üzerine Mütevelli Heyetçe atanmakta idi. Bu sistemde rektörlük bir süreye bağlı değildi. Ne var ki, Mütevelli Heyet, üniversitenin yararına olacağına karar verirse rektörü görevden alabiliyor veya rektörün görev süresini 70 yaşına kadar uzatabiliyordu. ODTÜ’de rektör, yetkilerini Mütevelli Heyete karşı sorumlu olarak kullanırdı. Bu sistemle yönetilen ODTÜ, kısa zamanda büyük atımlar yapmış ve uluslararası düzeyde üne kavuşmuştur.

Hacettepe Üniversitesi Modeli

Türkiye’deki üniversiteler, 4936 sayılı Kanun ve bu kanunun ek ve tadillerini öngören 115 sayılı Kanun’a göre yönetilmekteydi. Rektörler, fakülte profesörler kurullarının bir arada yapacakları toplantıda 2 yıl için aylıklı profesörler arasından sırayla, her seçim döneminde başka bir fakülteden olmak üzere, salt çoklukla seçilirlerdi.

Bu düzenin sakıncalarını önlemek amacıyla Hacettepe Üniversitesi kurulurken özgün bir kanun teklifi hazırlandı ve kabul edildi (Ek 2)*. Hacettepe Üniversitesinin bu şekilde kurulmasının amacı, mevcut üniversitelere yeni bir üniversite eklenmesinin ötesinde, yeni bir düzenin getirilmesiydi.

Ne var ki, yürürlükteki Anayasa’nın üniversitelerin kendi seçtikleri organlar tarafından yönetileceğine dair hükmünün dışına çıkmak mümkün değildi. Bu nedenle, rektörün, üniversitenin tüm profesörleri yerine, İsviçre üniversitelerinde olduğu gibi sınırlı sayıda profesörün katıldığı üniversite senatosu tarafından seçilmesi; görev süresinin 5 yıl olması ve bu sürenin 8 yıla çıkarılabilmesi olanağı, 892 sayılı Kanun ile yaratıldı. Böylece, diğer üniversitelerdeki rektörlerin seçim kampanyaları önlenmiş ve Hacettepe Üniversitesi özellikle tıp ve sağlık bilimleri alanlarında uluslararası üne ulaşmıştır.

* İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü, Hacettepe Üniversitesi Kanunu’nun iptali amacı ile Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuş, ancak yüksek mahkeme 3 Aralık 1968 günü 1968/57 sayılı Karar’la isteği reddetmiştir.

Hacettepe Üniversitesi, Kanunu'nun verdiği yetkiye dayanarak, Kayseri, Sivas, Samsun ve Eskişehir'de kendine bağlı fakülteler kurmuş ve bu fakülteler zamanla üniversiteye dönüşmüştür. Üniversite, Erzurum Atatürk Üniversitesinde ve Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesinde de birer tıp fakültesi kurmuştur.

Öğrencilerin Yönetimdeki Rolü

Hacettepe Üniversitesinin bir diğer özelliği, üniversitenin sahiplerinden biri olarak kabul edilen öğrencilere de söz hakkı tanınmasıydı. 20 Temmuz 1968 tarihli 12955 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Hacettepe Üniversitesi Genel Eğitim Konseyi Yönetmeliği'nin 1. maddesine göre amaç, üniversite sorunlarını incelemek, çözüm yollarını araştırmak, özellikle Hacettepe Üniversitesinin eğitim, araştırma ve topluma yönelen hizmetlerinin planlanmasına ve gelişmesine yardım etmektir.

Yönetmeliğin 9. ve 19. maddelerine göre Fakülte Kurulu ve Üniversite Senatosu üyelerinin yanında öğrenci ve asistan temsilcisi üyeler de bulunuyordu. Üniversite ile ilgili kararlar birlikte veriliyor, bu suretle üniversite yönetimine, öğrenci ve asistanların katılımı sağlanmış oluyordu (Ek 3).

Böylece, üniversitenin sahiplerinden biri olan öğrencilerin ve asistanların, öğretim üyeleri ile birlikte yönetimde söz hakkı olduğu bir düzende Hacettepe Üniversitesi, çeşitli bilim alanlarında elde ettiği liderliği bugün de bir takım olumsuz koşullara rağmen sürdürmektedir.

Bilkent Üniversitesinde de öğrencilerin iki yoldan söz hakkı vardır. Üniversiteye kayıtlı her öğrenci, aidat ödemediği Öğrenci Konseyinin doğal üyesi olur. Öğrenci Konseyi de, Üniversite Senatosunda ve fakülte yönetim kurullarında seçilmiş üyeleriyle temsil edilir ve oy kullanır. Öğrenci temsilcileri, öğrencilerin en az yüzde 50'sinin katılımının sağlandığı seçimlerle belirlenir.

Bu üniversitede öğrencilerin ikinci rolü denetimdir. Öğrenciler her dersin ve her hocanın durumunu, her dönem sonunda notla değerlendirir. Bu değerlendirme, ilgili öğretim elemanının sicilinde yer alır ve başarıları açısından önem taşır.

IV

1750 SAYILI ÜNİVERSİTELER KANUNU VE BİRİNCİ YÖK

892 sayılı Kanun’la 1967 yılında kurulan Hacettepe Üniversitesi’nin özgün kanunu, rektöre etkin bir yürütme ve denetim yetkisi tanıyordu. Üniversitenin ita amiri olan rektör, bu yetkisini gerekli gördüğü ölçüde dekanlara, okul ve enstitü müdürlerine veya genel sekretere devredebiliyordu. Kanun, ayrıca, üniversitenin harcamalarında da mali kolaylıklar sağlamış, mali hükümlerin Üniversite Senatosunca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenmesi esasını benimsemiştir. Hacettepe Üniversitesi Kanunu’nun getirdiği en önemli ilkelerden biri de hiç kuşkusuz öğretim elemanlarının tam gün çalışma düzeninde olmalarıydı.

7 Temmuz 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile Hacettepe Üniversitesi’nin bu özgün statüsü ortadan kaldırıldı ve Hacettepe de diğer üniversitelerle birlikte bu kanuna tabi bir üniversite oldu.

1750 sayılı Kanun’un getirdiği yeni ve olumlu bir hüküm, yükseköğretime yön vermek amacıyla gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak ve yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak üzere bir üst kuruluş olarak “Yüksek Öğretim* Kurulu”nun kurulmasıydı.

Kanun’un 4. maddesi ile oluşturulan bu organ, “yüksek öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek

* 1750 sayılı Kanun’da “yükseköğretim” ayrı olarak yazılmıştır.

amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur” şeklinde tanımlanmıştır.

Ne var ki, bir üniversitenin başvurusu üzerine bu kanunun YÖK ile ilgili maddesi, Anayasa Mahkemesi’nin kararı ile kaldırıldı. Yüksek mahkeme, iptal kararında, bu kuruldaki hükümet kanadından gelen üye sayısının üniversitelerden gelenlerden fazla olmasını, Anayasa’da güvence altına alınan üniversite özerkliğine aykırı buldu.

V

1981 YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU- YÖK

1981 yılında yükseköğretimle ilgili bir kanun hazırlanması görevini kabul ederek Paris'ten Türkiye'ye geldim. Yeni bir yükseköğretim kanununu, başlangıçta arkadaşım Prof. Dr. Kemal Karhan'ın da katılmasıyla hazırlamaya başladık.

Bu kanunun ana hedefleri arasında, bir yükseköğretim kurulunun oluşturulması geliyordu. Bu kurulun üçte bir üyesi Üniversitelerarası Kurulun, üçte bir üyesi de hükümetin önerdiği üyelere oluşuyor; bu üyeler cumhurbaşkanınca onaylanıp atanıyor; üyelerin üçte birini de cumhurbaşkanı doğrudan atıyordu.

Kanun, üniversitelerde öğretim elemanlarının tam gün çalışması, doçentlerin profesör olabilmek için başka üniversitelerdeki kadrolara başvurması* gibi ilkeleri kapsıyordu.

Hazırladığımız taslak, iki konu dışında büyük ölçüde kabul görerek kanunlaştı. Bu konulardan biri, rektör adaylarının tümünün üniversite dışından olmasıydı. Ancak, teklifimiz ara yol olarak YÖK'ün rektörlüğe, ikisi üniversitede görevli profesör olmak üzere dört aday göstermesi şeklinde kabul edildi.** Uygulamada ise, yalnız profesör olan adaylardan biri rektör olarak atandı. Bu hüküm bir süre sonra değiştirildi.

* Amaç, çağdaş ülkelerde olduğu gibi yükselme için üniversite ocağından uzaklaşarak dışarıya açılmaktır.

** 2547 sayılı Kanun'un 13. maddesi şöyledir: "Üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisi olan rektör, Yükseköğretim Kurulunun önereceği yükseköğretimden sonra en az 15 yıl başarılı hizmet vermiş tercihen devlet hizmetinde bulunmuş ikisi üniversitelerde görevli profesörlerden olmak üzere dört kişi arasından devlet başkanınca beş yıl için atanır. Süresi biten rektör yeniden atanabilir."

İkinci önerimiz, öğrencilerin yönetimde söz sahibi olmasının kanun hükmü yapılmasıydı. Bu önerimiz de kabul edilmedi. Üniversitelerin bu konuyu yönetmelikle çözebileceği savunuldu.

Kanunun hazırlık aşamasında Avrupa Rektörler Konferansı Genel Sekreteri Andris Barblan başta olmak üzere 9 ülkenin üst düzey üniversite yöneticisiyle yaptığımız mevzuat inceleme çalışmaları, Yükseköğretim Kanunu'nun hazırlanmasında etkili olmuştur.

Kanun yürürlüğe girdikten sonra, 7-9 Aralık 1981 günlerinde, mevzuat incelemelerine katılan üniversite yöneticileri, Türk üniversite rektörlerinin büyük çoğunluğu ve diğer bilim adamlarının katılımıyla bir konferans düzenlenmiştir (Ek 4). Katılan yabancı bilim adamları, 10 Aralık günü yapılan basın toplantısında bu kanunu övücü beyanlarda bulunmuşlardır.

Bununla birlikte, bir öğretim üyesinin karşı görüşünü içeren ve Andris Barblan'a iletilen bir yazıda yeni kanun eleştirilmişti. Barblan, 20 Ocak 1982 tarihli cevabi yazısında yeni kanunun daha çok Anglo-Sakson yükseköğretim modeline uyduğunu ve eleştiride sözü edilen Rousseau modelinin hiç uygulanmadığını; eski sistemde yetişenlerin Türkiye için önerilen yeni modeli anlayıp kabullenmekte güçlük çekebileceklerini belirtmiştir (Ek 5).

Kanunun hazırlık çalışmaları sürdürülürken YÖK Başkanlığı görevini hiç düşünmemiştim. YÖK Başkanlığını, Yükseköğretim Kanunu yürürlüğe girdikten 45 gün sonra, 21 Aralık 1981 günü kabul ettim.

VI

1981 SONRASI GELİŞMELER

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu (6 Kasım 1981) ve Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (20 Temmuz 1982) yürürlüğe girdikten sonra Türk eğitim sistemi içindeki üniversite-akademi ikiliği ortadan kaldırılmış; değişik bakanlıklara bağlı yüksekokullar ve konservatuvarlar üniversitelerin çatısı altında toplanmış; yükseköğretim kurumları arasındaki planlama, koordinasyon ve eğitim programlarında asgari müştereklik sağlanarak sürdürüşme ve benzeri sorunlara son verilmiştir.

Kamuoyunda “mektupla öğretim” olarak bilinen yaygın eğitim uygulaması, 1982-1983 eğitim-öğretim yılından itibaren kaldırılarak, onun yerine Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi faaliyete geçirilmiştir.

1981 yılında 19 devlet üniversitesi bulunuyordu. 1982 yılında akademiler ve bakanlıklara bağlı yüksekokulların katılımıyla bu sayı 27 oldu. 1982 Anayasası’nın 130. maddesine getirilen yeni bir hüküm ile “kazanç amacına yönelik olmak koşuluyla vakıflar tarafından devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları” kurulabilmesine olanak sağlanmış; bu hükme göre, Bilkent Üniversitesi kurulmuştur. Bunu 1992’den itibaren kurulan diğer vakıf üniversiteleri izlemiştir. Sayıları 30 olan vakıf üniversiteleri ile birlikte bugün Türkiye’de üniversite sayısı 115’e ulaşmıştır (Ek15).

Üniversitelere ve akademilere alınan öğrenci sayısının 1975 yılında 49 bin iken 1982’de 42 bine düştüğüne daha önce işaret edilmişti (bkz. s. 17). 1981-1982 döneminden itibaren her yıl üniversitelere daha fazla sayıda öğrenci alınmasına başlanmış; bu sayı, 2007’de 626.390’a yükselmiştir.

Üniversitelerde okuyan öğrenci sayısı da, 1981’de 232.627 iken, 2006’da 1.543.845’e çıkmıştır (Ek 8). Açıköğretimde, 2006 yılında 799.053 olan öğrenci sayısı, bunların dışındadır (Ek 9).

Bu suretle, yükseköğretim çağındaki gençlerimizin 1980’de yüzde 6.3 olan okullaşma oranı, 2006 yılında yüzde 34.5’e yükselmiştir (Ek 7).

Buna paralel olarak öğretim elemanları sayısında da artış olmuştur. 1979’da 20.244 olan öğretim elemanı sayısı 2006’da 84.785’e çıkmıştır (Ek 10). Bunlardan, öğretim üyelerinin (profesör, doçent ve yardımcı doçent) sayısı 1979’da 4.047’den 2006’da 32.739’a (Ek 11), öğretim görevlilerinin sayısı ise 16.197’den 52.046’ya çıkmıştır (Ek 12).

Üniversitelerdeki Türk bilim adamlarının uluslararası nitelikteki yayın sayısının 1981’de 300 dolayında ve uluslararası sıralamadaki yerimizin de 41. olduğuna işaret edilmişti. Uluslararası nitelikteki yayın sayımız 2005 yılında 16.266’ya ulaşmıştır (Ek 13). Türkiye, bu süre içinde uluslararası atıf endekslerine göre ülkelerin dünya sıralamasında 41. sıradan 18. sıraya yükselmiştir (Ek 14).

VII

KANUNDA TALİHSİZ DEĞİŞİKLİK

7 Temmuz 1992 tarihinde çıkarılan yeni bir kanun ile “Yükseköğretim Kurulu tarafından rektör atanması düzeni” kaldırılarak seçim sistemi uygulanmaya başlanmıştır.

Yapılan değişikliğe göre, her üniversitede en çok oy alan 6 aday arasından 3'ünün YÖK tarafından belirlenmesi ve bu 3 adaydan birinin cumhurbaşkanınca atanması gerekmektedir. Prosedür gereğince YÖK, bazı üniversitelerde en çok oy alan 6 aday arasından 3'ünü belirlerken en çok oy alan kimi adayları ikinci veya üçüncü sıraya indirerek daha az oy alanları liste başı yapmış veya cumhurbaşkanına gönderilen 3 kişilik listede onlara yer vermemiştir. Cumhurbaşkanlığı makamı da, bazı üniversiteler için YÖK'ün birinci sırada önerdiği aday yerine ikinci veya üçüncü sıradaki adayı tercih etmiş; bir üniversite için de önerilen adayların hiçbirini beğenmeyerek YÖK'e iade etmiş ve yeni aday belirlenmesini istemiştir.

Bir üniversitede en çok oy almış olan adayın isminin Yükseköğretim Kurulunca cumhurbaşkanına sunulan adaylar arasında yer almaması, başka bir üniversitede ise daha çok oy alan bir adayın cumhurbaşkanınca atanmaması, öğretim üyelerinin protestolarına neden olmuştur. Bu kriz, toplumun birçok kesiminde tepkilere yol açmıştır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklik öngören 3826 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra kamuoyuna fazla yansımayan ancak akademik çalışmaları zedeleyen olaylar da olmuştur. Örneğin, seçilen rektörün, aday olup da seçilemeyen dekanların ita amirliğini ve yönetim ile ilgili yetkilerini ellerinden alması, hatta bazılarını istifaya zorlaması ve kendisini destekleyen öğretim üyelerini ödüllendirmesi pek de istisnai olaylardan değildir.

Bu olaylardan sistemde bir sıkıntı olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Yıllar sonra bunun daha da büyüyeceği; üniversitenin, esas görevi olan eğitim-öğretim, araştırma, danışmanlık ve kamu hizmeti gibi görevleri yeterince yapamayacağı endişesi artmaktadır.

Çağdaş, gelişmiş ve demokrasinin hâkim olduğu ülkelerde rektörlerin veya adaylarının öğretim üyeleri tarafından belirlenmesine rastlanmadığı daha önce de belirtilmişti. Bu durumda 2547 sayılı Kanun'un getirdiğı başlıca reformun rektörlerin atanmasıyla ilgili olduğuna inanarak 10 Temmuz 1992 tarihinde, Cumhurbaşkanının görevde kalmam konusundaki ısrarlarına rağmen Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ve Üyeliğı görevinden istifa ettim.

TÜRKİYE
CUMHURBAŞKANLIĞI
ANKARA

B.01.0.000.0.00.00.00

GEN.SEK. : 83-69-92

13 TEMMUZ 1992

KONU : YÖK. Başkanlığından Ayrılmış Hk.

Prof.Dr.İhsan DOĞRAMACI
Yüksek Öğretim Kurulu Başkanı

İLGİ : 10 Temmuz 1992 gün ve YÖK.Bşk.lığı ÖK.04788/11299 Sayılı dilekçeniz.

Yüksek Öğretim Kurulu Üyeliği ve Başkanlığı görevlerinden affınız ile ilgili dilekçenizi almış ve ayrılmış konusundaki ısrarlarınız nedeni ile bu dileğinizi istemeyerek kabul etmiş bulunuyorum.

Çeşitli kademelerde Türk Yüksek Öğretimine verdiğiniz hizmetleri yakından izleyen ve ilk kurduğunuz Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsünden başlayarak, bu enstitüden örnek bir tıp fakültesi ve bu fakülteden, tercih sıralamasında öncelik alan büyük bir üniversite meydana getirdiğinizi unutmayan, Bilkent gibi modern bir üniversite kurarak bu konuda en güzel örneği verdiğinizi bilen yüce milletimiz, bu hizmetlerinizi hiçbir zaman unutmayacak, daima takdirle anacak ve adınız eserlerinizle birlikte yaşayacaktır.

Bu hizmetlere ilaveten YÖK Başkanı olarak memleketimizin en kritik bir döneminde aldığınız sorumluluk ve verdiğiniz hizmetler, üniversitelerimizin o günkü ve şimdiki durumlarını ön yargısız bir görüşle mukayese edebilen herkes tarafından takdirle yadedilecek, yurt sathına yayılan ve daha da yaygınlaştırılmaya çalışılan Yüksek Öğretim Kurumlarımızın gelişmesi ve gençlerimizin yetişmesinde ki katkılarınız, belli çevrelerin bilinen sebeplerle hakkınızdaki olumsuz görüş ve eleştirilerine rağmen, yüce milletimizin kadirşinaslığı ve takdir duyguları ile gelecek nesillere taşınacaktır.

Ben ulaşılan bu noktada, herşeyden önce kendi kendinize yaptığınız görev sonu muhasebesinde, ulaştığınızdan emin olduğum vicdan huzuru ile görevden ayrılırken, hizmet heyecanınızın kaybolmadığını biliyor ve daha bir çok sorunları bulunan Türk Yüksek Öğretim Sisteminin istenilen düzene ve seviyeye ulaşarak 2000' li yılların beklentilerine cevap verebilecek şekle gelebilmesi için yapılacak çalışmalarda katkılarınızın devam edeceğine inanıyorum.

Kazandırdığınız eserler ve verdiğiniz unutulmaz hizmetler için teşekkür ediyor, fedakarlık ölçüsüne varan büyük gayretlerinizle sağladığınız başarılı sonuçlar ve gençlerimize açtığınız ufuklar için takdirlerimi belirtiyor, sizlere sağlık ve huzur dolu bir yaşam diliyorum.

Pergüt ÖZAL
Cumhurbaşkanı

VIII

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE ÜNİVERSİTE YÖNETİM SİSTEMLERİ

Demokrasiyle yönetilen çağdaş ülkelerin her birinde yükseköğretim sistemi o ülkeye özgüdür ve sık sık değiştirilmektedir. Buna rağmen bu ülkelerde ortak olan konu, hemen hepsinde görev ve yetkileri ülkeden ülkeye değişen, Türkiye'deki Yükseköğretim Kurulu (YÖK) benzeri bir kuruluşun var olmasıdır. Bu kuruluşlar merkezîdir. Bazı ülkelerde de merkezî ara kuruluşun yanı sıra her üniversitenin kendisi dışındaki kişilerden oluşan mütevelli heyet (ABD örneği) veya *Court* veya *Council* (Birleşik Krallık örneği) gibi, üst yönetim kurulu niteliğindeki ara kuruluşlar bulunmaktadır.

Birleşik Krallık'ta 29 Temmuz 1988'de yürürlüğe giren ve bir çerçeve kanunu niteliği taşıyan *Education Reform Act 1988* (1988 Eğitim Reformu Kanunu), bu ülkede yükseköğretimin genel yönetimini yeniden düzenlemiş ve yükseköğretimin finansmanı ile ilgili köklü değişiklikler getirmiştir. 1919 yılından bu yana, üniversitelerin finansmanından sorumlu olan, bunların gelişme hedeflerine göre kaynak ihtiyaçlarını belirleyen ve hükümete gerekli önerilerde bulunan *University Grants Committee* (Üniversite Tahsisleri Kurulu) bu kanunla kaldırılmış ve yerine *Universities Funding Council* (Üniversite Ödenekleri Konseyi) kurulmuştur. Üniversiteler, devlet yardımını bu merkezî kuruluş aracılığı ile sağlar.

Bu ülkede 1992 yılında üniversiteler, kolejler ve polit teknikler arasındaki ayrımı kaldırmak amacı ile *Further and Higher Education Act* (Sürekli ve Yükseköğretim Kanunu) adı altında yeni bir yükseköğretim kanunu çıkarıldı. Kanunun amacı, etkin, verimli ve nitelikli öğretim ve araştırmaları fon desteği ile teşvik ederek öğrencilerin, ekonominin ve toplumun geniş ihtiyaçlarını karşılamaktır.

1 Nisan 1993'ten başlayarak İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da oluşturulan dört *Council* (Konsey)*, yükseköğretim kurumlarını denetlemek ve buralara fon tahsis etmek amacını gütmektedir. Birleşik Krallık'ta bir merkezî kuruluş olan Konseyin yanı sıra, önceden de belirtildiği gibi her üniversitenin yönetiminden sorumlu ve üniversite yöneticisini atayan bir *Court* veya *Council* mevcuttur.

Birleşik Krallık'taki bu genel yapının dışında, Oxford ve Cambridge Üniversitelerinde en kıdemli öğretim üyelerinden oluşan *Regent House* bulunur. *Vice-Chancellor*, *Regent House* tarafından üniversiteye bağlı kolejlerin müdürleri arasından Oxford'da 4 yıl, Cambridge'te 2 yıl süreyle seçilir. Galler'de ise *Vice-Chancellor*, üniversiteyi oluşturan 5 fakültenin dekanları arasından rotasyonla belirlenir.

Dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmelere yıllardır öncülük eden ve çağdaş üniversite anlayışının en iyi örneklerini sergileyen **Amerika Birleşik Devletleri** üniversitelerini de anmakta yarar vardır. Son on beş yılın fizik, kimya, ekonomi ve tıp alanlarında Nobel Ödülü'ne layık görülen bilim adamlarının çalıştığı kurumlar arasında bu üniversiteler ağırlıkla yer almaktadır. Son on beş yılda bu alanlarda verilen toplam 75 ödülün 56'sı (yüzde 75'i), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversite ve araştırma kuruluşlarında çalışan bilim adamlarına tevcih edilmiştir.

On beş yıldan daha gerilere gidilince de görülür ki, Nobel Ödüllerine yine en çok bu üniversitelerin mensupları layık görülmüştür. Örneğin, Chicago Üniversitesinden 71, California Üniversitesinden 40 ve Princeton Üniversitesinden 30 bilim adamı Nobel Ödülü almıştır. Ayrıca bu dallarda

* *The Higher Education Funding Council for England (HEFCE)*
(<http://www.hefce.ac.uk>)
The Higher Education Funding Council for Wales (HEFCW)
(<http://www.niss.ac.uk>)
The Scottish Higher Education Funding Council (SHEFC)
(<http://www.shefc.ac.uk>)
The Northern Ireland Higher Education Council (NIHEC)
(<http://www.nihec.ac.uk>)

verilmiş toplam 523 ödölün 234'ü (yüzde 44.7) ABD'deki üniversite ve kuruluşlarda çalışan bilim insanlarına tevcih edilmiştir. İkinci sırada toplam 78 (yüzde 15) ödülle Birleşik Krallık üniversite ve araştırma kuruluşlarında çalışanlar yer almaktadır.*

Bu üniversitelerin yüksek başarılarında, sahip oldukları kaynakları etkin ve verimli kullanarak bugünkü konumlarına gelmelerine olanak sağlayan yönetim sistemlerinin önemli rolleri olduğu açıktır.

ABD üniversiteleri, yerine göre *Board of Regents*, *Board of Trustees*, *Board of Higher Education*, *Board of Visitors* veya *Board of Overseers* gibi adlar verilen mütevelli heyetlerce yönetilir. Çok kampüslü eyalet üniversite sistemlerinden bazılarında (New York Eyalet Üniversitesinde olduğu gibi) *Chancellor* unvanlı bir yönetici, üniversite sistemini oluşturan tüm kampüslerden sorumludur. Ayrıca münferit her kampüste de bir *President* vardır. Tek kampüslü üniversitelerde ise yalnızca *President* veya *Chancellor* bulunur. ABD'deki bazı çok kampüslü üniversite sistemlerinde ise (California Üniversitesinde olduğu gibi) *Chancellor* yerine *President*, *President* yerine de *Chancellor* kullanıldığı görülür. *Chancellor* ve *President*, mütevelli heyet tarafından atanır.

ABD'de *President*, üniversitenin sürekli gelişimini ve değişen koşullara uyumunu sağlayacak; üniversitede verimli ve etkin bilimsel çalışma ve öğretimin sürmesini gözeticek; üniversiteye mali kaynaklar yaratacak; iş çevreleri ve toplumun diğer kesimleri ile ilişkileri, üniversiteyi en iyi şekilde temsil ederek geliştirecek; kısaca, çok yönlü, saygın, lider niteliğinde bir kişidir. *President*, mütevelli heyete karşı sorumludur ve bu heyetin belirlediği esaslar, ilkeler ve bütçeler doğrultusunda üniversiteyi yönetir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversitelerden örnek vermek gerekirse, doğudan Harvard, batıdan Stanford olmak üzere iki özel, doğudan New York Eyalet Üniversitesi, batıdan California Üniversitesi olmak üzere iki de çok kampüslü devlet üniversitesinden söz edilebilir.

* Nobel Vakfı, <http://www.nobel.se/>

Harvard Üniversitesi

Harvard Corporation ve *Board of Overseers*, bu üniversitenin üst kurullarıdır. Üniversitede görevli olmayan Harvard Üniversitesi mezunları tarafından seçilen 30 üyeli *Board of Overseers* adlı kurulun başlıca görevleri, lisansüstü okullarda, bölümlerde ve müzelerde incelemeler yapmak; Harvard'ın kuruluş ilkelerine ve mükemmeliyet amacına uygun olarak çalışmalarını gözetmek; *Harvard Corporation*'a görüş bildirmek; atamaları ve büyük girişimleri onaylamak; ve Harvard Üniversitesi için uzun vadeli projeler geliştirmektir.

Her yıl, kurulun 5 üyesinin görev süresi dolar ve bunların yerine yenileri 6 yıllık bir süre için mezunlar tarafından seçilir. *President* ve *Treasurer* (sayman), konumları gereği (*ex officio*) bu kurulun doğal üyeleridir. Kurul, yılda en az beş kez toplanır.

Üyeler, kendi aralarında seçtikleri sürekli ve geçici komitelerle Harvard Üniversitesinin öğretim, yönetim ve araştırma faaliyetlerini izleyip değerlendirir ve önerilerini bildirir. Bu kurula *President* ve *Treasurer* yıllık rapor verir.

President'in 7'nci üyesi olduğu 6 kişilik *Harvard Corporation* üyelerinden biri ayrılınca geri kalan üyeler yenisini seçer. *Harvard Corporation*, *Board of Overseers*'a karşı sorumlu olup aldığı kararlar *Board of Overseers*'ın onayından sonra yürürlüğe girer.

Harvard Üniversitesinin *President*'ını, *Harvard Corporation* seçer ve *Board of Overseers*'ın onayına sunar. *President*'in seçimini yapan *Search Committee*, *Corporation*'ın 6 üyesi ile *Board of Overseers*'ın 3 üyesinden oluşan 9 kişilik bir komitedir.

President ve onun akademik konulardan sorumlu başyardımcısı (*Provost*), Harvard Üniversitesinin idari ve akademik politikaları doğrultusunda ve uygulamalarda birlikte çalışırlar. Akademik, stratejik ve fiziksel planlamalarda ve bütçe çalışmalarında *Provost* önemli rol oynar.

Stanford Üniversitesi

Diğer ABD üniversitelerinde olduğu gibi burada da en üst yönetim yetkisi 35 üyeden oluşan Mütevelli Heyettedir. Mütevelli Heyet, üniversitenin “varlık”larının bekçisidir. Yatırımları yönetmek, yıllık bütçeyi onaylamak, üniversitenin işleyişi ve denetimi ile ilgili esasları ve politikaları belirlemek ve *President*’ı atamak Mütevelli Heyetin yetkileri arasındadır. Heyet üyelerinin 8’i Stanford mezunları tarafından gösterilen adaylar arasından, Mütevelli Heyetteki hizmet süreleri dolmamış üyeler tarafından seçilir.

Profesör ve diğer öğretim elemanlarının görev ve sorumluluklarını belirlemek, gerekirse bunların görevlerine son vermek, öğretim ve çalışma esaslarını belirleyip uygulamak ve üniversiteyi eğitimle ilgili konularda yönetmek yetkileri ile bunlardan sorumlu tutulmak yükümlülüğü üniversitenin *President*’ına verilmiştir.

California Üniversitesi

Dokuz kampüslü bu devlet üniversitesi, beş tıp okulu ve hastanesi, üç hukuk okulu, üç ulusal laboratuvarı ve 12 milyar dolar bütçesi ile dünyadaki en büyük öğretim, araştırma ve toplum hizmeti kuruluşlarından biridir. Kampüsleri Berkeley, Davis, Irvine, Los Angeles, Merced, Riverside, San Diego, San Francisco, Santa Barbara ve Santa Cruz’dadır. Eyalet Anayasası gereği California Üniversitesinin yönetimi, eyaletin *Board of Regents* olarak anılan yüksek kuruluna bırakılmıştır. Bu kurulun 26 üyesinden 18’i, eyalet valisi tarafından 12 yıllık süreler için, bir üyesi de kurul tarafından öğrenciler arasından seçilerek bir yıl için atanır. Geri kalan doğal yedi üye ise konumları nedeniyle (*ex officio*) üyedir. Bunlar, vali, vali yardımcısı, eyalet meclisi başkanı, eğitim başkanı, mezunlar birliğinin başkan ve başkan yardımcısı ile üniversite sisteminin *President*’ından oluşur.

Vali, kurulun başkanı olmakla beraber, uygulamada başkanlığı, kurulun bir yıl için kendi içinden seçtiği bir üyesi yapar. *President*, tüm sistemin başıdır. Her kampüste sorumlu yönetici ise *Chancellor*'dır. Bu yöneticiler *Board of Regents* tarafından atanır.

New York Eyalet Üniversitesi

Bu üniversite, New York eyaletinin 64 kampüslü yükseköğretim sistemini oluşturmaktadır. Mütevelli Heyetinin 16 üyesinden 15'i eyalet senatosunun onayı ile eyalet valisi tarafından atanır. *Student Assembly*'nin (Öğrenci Meclisi) başkanı ise Mütevelli Heyetin 16. üyesidir. Mütevelli Heyet, sistemin başı olan *Chancellor* ile üniversite sistemini oluşturan 64 kampüsün her birindeki *President*'i ve bunların yönetici kurullarını atar; onursal (fahri) payeler dâhil, tüm derece, diploma ve sertifikaları verir; öğrencilerin kabul ve devam esaslarını, öğrenim ücretleri ile müfredatları belirler; her bir kampüsün yönetimini gözetir ve yeni kampüslerin açılması kararını verir.

Chancellor, 64 kampüslü sistemin en üst icracısıdır ve Mütevelli Heyet tarafından onaylanan politikaların geliştirilip uygulanmasından sorumludur.

Kıta Avrupası'ndaki ve Diğer Bazı Ülkelerdeki Durum

Birleşik Krallık ve ABD gibi Anglo-Sakson ülkelerindeki üniversiteler, yönetim kurulu niteliğindeki ara kuruluşlar tarafından yönetilmekte ve bu tür kurulların üyelerinin, ABD'de tamamı, Birleşik Krallık'ta ise büyük çoğunluğu, o üniversitenin mensubu olmayan kişilerden oluşmaktadır. İngilizce'de "lay governance" denilen üniversite mensubu olmayan kişilerin de üniversite yönetiminde etkin görev almaları, 80'li yıllardan itibaren Kıta Avrupası ülkelerinde de giderek yaygınlaşmaya başlamıştır.

Kıta Avrupası ülkelerindeki merkezî kuruluşların işlevleri daha ziyade akademik değerlendirme ve kalite denetimi alanlarına kaymıştır. Örneğin Almanya’da yeni kurulan “Akreditasyon Konseyi”nin “Eyalet Kültür Bakanları Konferansı” ile “Rektörler Konferansı” başkanlarınca müştereken atanan 14 üyesinin 4’ü işveren ve işçi sendikaları temsilcisi, 2’si öğrenci, 2’si halen görevde olan *Rektor* veya *Präsident*, 2’si de eyaletlerin temsilcisidir.

Kıta Avrupası’nda üniversite yöneticisinin görevlendirilmesi konusu da ülkeden ülkeye değişiklik gösterir. Uygulanan görevlendirme sistemlerinde ortak olan en önemli konu, üst yöneticinin (*Rektor*, *President*, *Chancellor*, *Vice-Chancellor*, *Principal*) veya adaylarının, tüm öğretim üyelerinin oylarıyla seçildiği bir uygulamaya rastlanmasının güç olduğudur. Kıta Avrupası ülkelerinde görülen ikinci bir ortak konu da, ilgili bakanlıkların devlet üniversitelerindeki etkin rolleridir.

Örneğin, Fransa’da bir doktora tezinin bakan tarafından onaylanması kuralı mevcuttur. Fransız Araştırma ve Eğitim Bakanı Alain Devaquet, Nantes Üniversitesinde devlet doktora sınavını başarıyla geçmiş olan Henri Roques adlı bir öğrencinin doktora tezinin iptal edilmesi emrini vermişti.* Bu gibi durumlara seyrek de olsa rastlanabilmektedir.

Fransa’daki yükseköğretim yönetimine ayrıntılı olarak bakarsak üniversiteleri yöneten merkezî kurullardan söz etmek gerekir. 26 Ocak 1994’den beri yürürlükte olan 84-52 sayılı *Loi d’Orientation sur l’Enseignement supérieur*’e (Yükseköğretim Kanunu) göre, her üniversitenin yönetiminde 3 ayrı kurulun önemli rolü vardır: *Conseil d’Administration* adlı kurulun üyelerinin yüzde 20-30’u, *Conseil Scientifique* üyelerinin yüzde 10-30’u ve *Conseil des Études et de la Vie Universitaire* üyelerinin yüzde 10-15’i, o üniversitenin mensu-

* *International Herald Tribune* (4 Temmuz 1986): 8.

bu olmayan, toplumda temayüz etmiş kişiler arasından millî eğitim bakanınca atanır. Her üç kurulda da öğrenci ve idari personel temsilcileri bulunur. Üniversitenin *Président*'ı bu üç kurulun ortak toplantısında seçilir ve millî eğitim bakanınca atanır. *Président* adayında profesör olma koşulu aranmaz.

Fransa, *Académie* adı verilen 23 eğitim bölgesine bölünmüştür. Eğitim bakanı tarafından atanan *Recteur de l'Académie* (Akademi Rektörü) ilköğretimden yükseköğretime kadar kendibölgesindeki tüm eğitim faaliyetlerini koordine eder. Bakan temsil eden Akademi Rektörü, bu sıfatıyla bölgesindeki tüm yükseköğretim kurumlarının *Chancelier*'sidir. Tüm kurullara katılır veya temsilcisini yollar. *Recteur*, üniversite *Président*'lerinin ve üniversite kurullarının aldığı kararlardan haberdar edilir, bunların yürürlükteki ilgili mevzuata uygun olup olmadığını inceler. Bunların yürürlükteki mevzuata uygun olmadığının belirlenmesi halinde, iptal istemiyle mahkemeye başvurur veya telafisi mümkün olmayan zararlar doğacağına kanaat getirirse bu işlemleri 3 aylık bir süre içinde doğrudan durdurabilir.

1985'te kurulan *Conseil National de l'Enseignement supérieur et de la Recherche* (Millî Yükseköğretim Konseyi), millî eğitim bakanının başkanlığında yükseköğretim kurumları, mesleki kuruluşlar, araştırma kurumları, kültürel kuruluşlar ve öğrenci temsilcileriyle millî eğitim bakanınca toplumda temayüz etmiş kişiler arasından atanan üyelerden oluşur. Bu konseyin başlıca görevleri, "millî diploma" veren yükseköğretim kurumlarının akreditasyonu ve bu diplomalara yönelik eğitim-öğretim programlarının onaylanması; gerekli incelemeleri yaparak yükseköğretim kurumlarınca önerilen öğretim elemanlarının atanması; gerektiğinde bu atamaların yönlendirilmesi ve çeşitli yükseköğretim kurumları arasındaki ekipman ve teçhizatın paylaşılması konularında millî eğitim bakanına görüş bildirmek ve önerilerde bulunmaktır.

Bu konseye ek olarak 21 Şubat 1985'te kurulan *Comité National d'Évaluation* (Millî Değerlendirme Komitesi), millî eğitim bakanının başkanlığında Millî Yükseköğretim Konseyi'ne benzer bileşime sahip bir kuruldur. Millî Değerlendirme Komitesinin başlıca görevleri, yükseköğretim kurumlarını ve bunların faaliyetlerini değerlendirmek; eğitim-öğretim, araştırma ve öğrenci kabulü konularında verimliliğin artırılması için kurumlara önerilerde bulunmak; yükseköğretim kurumlarının vermekle yükümlü olduğu nitel ve nicel bilgilere dayanarak yıllık ve 4 yıllık raporlar hazırlayıp Fransa cumhurbaşkanına sunmaktır.

Profesör ve doçent düzeyindeki atamalar, ilgili üniversitenin önerisi üzerine Millî Yükseköğretim Konseyinin görüşü alınarak, yerine göre Fransa cumhurbaşkanınca veya ilgili bakan tarafından yapılır (84431 sayılı Kararname). Diğer düzeylerdeki kişiler Millî Yükseköğretim Konseyinin belirlediği esaslara göre yapılan sınavlarla işe alınır. Bunların atanması bakanın onayına bağlıdır.

Fransa'da 4 Temmuz 1990'da çıkarılan kanunla, 1991'den sonra kurulan üniversitelerin yönetiminde, o üniversitenin mensubu olmayan kişilerin ağırlığı artırılmış, kurul sayısı üçten ikiye indirilmiş ve bu üniversitelerin *Président*'lerini atama yetkisi doğrudan bakana verilmiştir.

Federal Almanya'da federal düzeydeki üniversiteler 7 Aralık 1993 tarihli *Hochschulrahmengesetz* (Yükseköğretim Çerçeve Kanunu) adlı kanuna tabidir. Her eyaletin bu çerçeve kanununa uygun olarak ayrıntıları düzenleyen o eyaletteki yükseköğretim kurumlarına özgü ayrı kanunları vardır. Eyalet eğitim bakanlıklarının yukarıda sözü edilen yetkilerinin nasıl kullanılacağı bu kanunlarla düzenlenmiştir ve bu konular eyaletten eyalete farklılıklar gösterir.

Almanya'daki eyalet eğitim bakanlıklarının üniversiteler üzerindeki temel yetkileri şunlardır:

- yönetmelikleri onaylamak;
- üniversitelerin kadroları ile idari ve mali yapılarını düzenlemek;
- diplomaya yönelik programları onaylamak;
- sınav değerlendirme ve mezuniyet koşullarını onaylamak;
- *Rektor, Präsident* ve profesör düzeyindeki atamaları onaylamak.

İspanya üniversiteleri, 25 Ağustos 1983 tarihli ve 11/1983 sayılı *Ley de Reforma Universitaria*'ya (Üniversite Reformu Kanunu) tabidir. Bu kanunun ikinci kısmında üniversite özerkliği, öğretim üyelerinin araştırma yapma özgürlüğü olarak tanımlanmıştır. Bu kanunla üniversitelerin eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetlerini planlayıp koordine etmek; üniversitelerin mali ihtiyaçlarını saptamak; millî ihtiyaçlara uygun yükseköğretim kurumlarının kurulması ile ilgili ilkeleri ve bunların akademik personel kadrolarını belirlemek; ve üniversitelerle diğer kamu kuruluşları arasında bağlantı kurmakla görevli bir ara kuruluş olarak *Consejo de Universidades* (Üniversiteler Konseyi) kurulmuştur. Başkanlığını eğitim ve bilim bakanının yaptığı konseyde üniversite rektörleri, üniversite genel kurullarının üniversite mensubu olmayan üyelerinin temsilcileri, parlamento tarafından seçilen kişiler ile hükümetce atanan kişiler, "Koordinasyon ve Planlama Komitesi"ni oluşturur.

Üniversitenin en üst organı olan *Consejos Sociales* adlı konseyin üyelerinin beşte üçü toplumda temayüz etmiş üniversite mensubu olmayan kişilerden, geri kalanı ise o üniversitenin mensuplarından oluşur. Konseyin başlıca görevi üniversitenin yıllık gelişme planı ile bütçe teklifini onaylamaktır.

İspanya'da öğretim üyelerinin unvan kademesi terfileri halen 5'er kişilik jüriler tarafından yapılan sınavlara bağlıdır. Jüri üyelerinden başkan ve raportörler ilgili üniversitece, diğer 3 üye ise Üniversiteler Konseyi tarafından atanmaktadır.

Öğretim üyelerinin atanmaları, ilgili üniversitenin önerisi ve eğitim ve bilim bakanının kararıyla yapılır.

Avusturya'da 1993'te çıkarılan *Universitäts-Organisationsgesetz* (Üniversite Teşkilat Kanunu) ile her üniversitede, *Universitätsbeirat* adlı bir danışma kurulu kurulmuştur. Bu kurul, federal ve yerel yönetim, iş dünyası ve o üniversitenin mezunlarının temsilcilerinden oluşmaktadır. Kurulun önemli görevlerinden biri, rektör adayı olarak başvuran kişileri değerlendirerek üniversite senatosuna görüş bildirmektir. Senato, 2-2-1 oranında profesör, diğer öğretim üyeleri ve öğrenci temsilcilerinden oluşur. Senato, bu değerlendirme ve görüşler doğrultusunda üç kişilik bir aday listesi belirleyerek *Universitätsversammlung* adlı üniversite meclisine sunar. Üye sayısı en çok 600 olan bu meclis, profesör, diğer öğretim üyeleri, idari ve teknik personel ile öğrenciler olmak üzere dört grubun temsilcilerinden oluşur. Meclis, önerilen üç adaydan birini rektör olarak seçer.

Avusturya'da rektör olmak için profesör olmak koşulu yoktur. Üniversite dışından akademik unvan sahibi olmayan bir kişi de rektörlüğe seçilebilir. Üniversiteler, Federal Ulaştırma ve Bilim Bakanlığına bağlıdır.

Hollanda'da üniversiteler, Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığına bağlıdır. Hollanda'da her üniversite, 1996'dan önce "İcra Kurulu" ve "Üniversite Konseyi" adlı iki kurul tarafından yönetilmekteydi. Üç üyeli İcra Kurulunun rektör dışındaki iki üyesi kraliçe tarafından atanmakta ve bu iki üyeden biri başkan olarak görevlendirilmekteydi. Üniversite Konseyi ise öğretim üyeleri, öğrenci, idari ve teknik personelin yanı sıra bakan tarafından atanan üniversite mensubu olmayan kişilerden oluşmaktaydı. Rektör, dekanlar tarafından seçilmekteydi. 1 Eylül 1997'de çıkarılan "Üniversite Yönetimini Modernleştirme Kanunu" ile her üniversite için üyeleri bakan tarafından atanan 5'er üyeli bir "Denetleme Kurulu" kurulmuş; İcra Kurulunu ve dekanları atama ve görevden alma yetkisi, bu kurula verilmiş

ve Üniversite Konseyinin yetkilerinin önemli bir kısmı, örneğin bütçeyi onaylama yetkisi, İcra Kuruluna devredilmiştir.

İtalya'da 24 Aralık 1993'te çıkarılan kanunla, bazı üniversitelerin yönetim kurullarında, öğretim üyesi, öğrenci ve teknik personel temsilcilerinin yanında, üniversiteye mali kaynak sağlayan yerel yönetim ile kamu ve özel kuruluşların temsilcilerinin de yer almasına izin verilmiştir. Çıkarılan başka bir kanunla da *Osservatorio per la Valutazione del Sistema Universitario* (Üniversite Değerlendirme Millî Konseyi) kurulmuştur. Bakan tarafından kurulan 9 üyeli bu konseyin üyele-
rinde üniversite mensubu olma koşulu yoktur.

Asya'dan iki örnek olarak Hindistan ve Filipinler hakkında özet bilgi şöyledir:

Hindistan'da yükseköğretim sistemi, bir bakıma Birleşik Krallık'taki sistemden esinlenmiştir. Burada da üniversitelerin "Mali Destek Komitesi", üniversitelerle parlamento arasında bir ara kuruluş olup üniversitelerle koordinasyonu sağlar. Birleşik Krallık'ta olduğu gibi, burada da üniversitelerin *Court*, *Council* gibi üst yönetim kurulları vardır. Bunlar, üniversite yöneticisi olan *Vice-Chancellor*'ı atar. Burada da *Chancellor*'ın görevleri, bölge valisi veya başka siyasi kişiler tarafından üstlenilir. Hindistan'da üniversite reform çalışmaları sürdürülmektedir.

Filipinler'de 87 dolayındaki devlet üniversitesinde yönetim büyük ölçüde ABD eyalet üniversitelerine benzemektedir. Bu üniversitelerin her birinde bir *Board of Regents* (Mütevelli Heyet) bulunmaktadır. Kanuna göre Mütevelli Heyetin başkanı eğitim bakanı veya onun temsilcisidir. Filipinler Parlamentosunun gerek Senato kanadının eğitim komisyonu başkanı, gerek Temsilciler Meclisinin eğitim komisyonu başkanı, Mütevelli Heyet üyeleri arasındadır. Mütevelli Heyetin öğrenci temsilcisi dâhil diğer üyeleri cumhurbaşkanı tarafından atanır. Üniversitenin *President*'i eğitim bakanının önerisi üzerine cumhurbaşkanı tarafından 6 yıl süre ile atanır.

Çeşitli ülkelerdeki üniversite ara kuruluşları özet olarak Tablo II’de (s. 45-48), üniversite yöneticilerinin seçim ve atanma usulleri ise Tablo III’de (s. 49-52) görülmektedir.

Dünya ülkelerindeki yükseköğretim yönetimleri hakkında bilgi verdikten sonra bazı izlenimlerimden de söz etmek, konunun daha iyi anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

1968-1993 yılları arasında, bir çeyrek asır boyunca tüm dünya çocuk hekimlerinin üyesi olduğu Uluslararası Pediatri Kurumu Başkanlığı ve Genel Direktörlüğü görevlerinde bulundum. Bu sıfatla 1970’lerin ortalarında Viyana Üniversitesinin çocuk kliniğindeki meslektaşlarımı ziyaret ediyordum. Viyana Üniversitesinde pediatri profesörü olan Hans Asperger üç ay önce vefat etmişti. O sırada Avusturya Eğitim Bakanı Herta Firnberg, benim için bir akşam yemeği düzenlemişti. Akşam yemeğinde Bakana Profesör Asperger’in yerine kimin geleceğini sordum. Bakanın yanıtı şöyleydi:

“Bana üniversiteden üç aday önerdiler; bunların hiçbirini beğenmedim. Bu adayları geri alır, yerine uygun olanları önerirlerse, onlardan birini tayin ederim.”

Diğer bir olay ise Paris V Üniversitesinde öğretim üyeliğim sırasında yaşandı. Hafta sonları Ankara’ya gelmek için üniversitenin *Président*’ından izin istedim. *Président*, bu izni kendisinin vermeye yetkisi olmadığını, iznin ancak ilgili bakandan alınabileceğini bildirdi. Bu olaylar, hükümetin üniversite çalışmalarında ne ölçüde etkili olduğunu gösteren örneklerdir.

Öte yandan, ülkemizde bir eğitim bakanı olan Şinasi Orel’in hazırlanmakta olan kanun hakkında İstanbul Üniversitesi Senatosuna bilgi sunmak ve Üniversitenin görüşünü almak konusundaki başvurusu, Üniversite Senatosunca “Bakanın Üniversite Senatosuna katılmasının üniversite özerkliğini

zedeleyeceği” görüşüyle kabul edilmemiş, toplantının ancak bir restoranda yapılabileceği önerilmiştir.*

Son olarak, 1995 yılında Kanada Halifax St. Mary’s Üniversitesinde Uluslararası Yükseköğretim Konferansı (International Conference on Higher Education, ICHE) sırasında, ünlü üniversite yöneticilerinin bulunduğu bir toplantıda geçen bir olaya değinmek istiyorum. Türkiye’de üniversite rektör adaylarının tüm öğretim üyelerinin bir arada yaptıkları gizli oylama ile saptandığı duyulunca, Amerikalı profesörlerden Henry Wasser, hayretle şunu sordu: “Çok enteresan! Acaba Türkiye’de bakanlar, bürokratlar tarafından mı belirleniyor?”

Görüldüğü gibi, üniversite mensubu olmayan kişilerin üniversite yönetiminde yetkili olarak yer alması Kıta Avrupası ülkelerinde son 25 yılda yaygınlaşmıştır. Son 15 yılda giderek

* Konu ile ilgili olarak Prof. Dr. Ali Rıza Berkem’in bir yazısından alıntı:

Şinasi Orel konusuna gelince;

Nihat Erim Hükümetinin Millî Eğitim Bakanı Şinasi Orel tarafından yeni bir üniversiteler yasası tasarısının hazırlatıldığı haberi bize gelmişti. Bu arada Şinasi Orel’in tasarı hakkında bilgi vermek için İstanbul Üniversitesi Senatosunun bir toplantı yapması hakkında önerisi geldi [...] Millî Eğitim Bakanının Senato toplantısına katılması, üniversite özerkliği açısından mümkün görülmemişti. Önerilen toplantının üniversite dışında, özel mahiyette yapılmasının daha uygun olacağı düşüncesi bakanlığa bildirildi [...] “Kalyon Oteli”nde bir yemekli toplantı yapılmasına karar verildi. Bu arada toplantının mahiyeti nedeni ile görüşmelerin idaresinin zamanın rektörü olan Nazım Terzioğlu’nun yerine Ekrem Şerif Egeli tarafından yapılması uygun görüldü.

Bakan, toplantıya müsteşarı ile geldi. Konu, yemek esnasında ve daha sonra konuşuldu. Hazırlanmış olan tasarıya karşı en kuvvetli tepki İstanbul Üniversitesinden gelmiş ve bu tepki bu özel toplantı sırasında da dile getirilmişti. Bu toplantı genel olarak samimi bir hava içerisinde geçmişti. Daha sonra Nihat Erim hükümetinden bazı bakanların ve bu arada Şinasi Orel’in istifası üzerine, hazırlanan tasarı yasalaşamamıştır.

artan bir uygulama ise torba bütçe sistemine geçilmesi, bunun yanında çeşitli kurum ve kuruluşlar eliyle akreditasyon, akademik değerlendirme ve kalite kontrolünün sıkılaştırılmasıdır.

Üniversitenin daha çok akademik konularda yetkili makamı ve üniversiteyi temsil eden kişisi *Rector, President, Vice-Chancellor* ve benzeri olmakla birlikte, üniversitelerle ilgili bölümlerde anlatıldığı gibi, üniversitelerde mali ve idari konularda yetkili makam doğrudan bakanlıkca atanan bir kişidir. Bu yetkililerin üniversite dışından hükümetçe atanmasının üniversitelerin özgürlüğüne gölge düşürdüğü düşünülmemektedir.

Açıkça anlaşılmaktadır ki, ileri ve demokratik devletlerde yalnızca kendi seçtiği organlar eliyle yönetilen üniversite kalmamıştır. Eğer bu, demokrasinin vazgeçilmez ön koşulu olarak kabul edilseydi, başta Birleşik Krallık, ABD, Fransa, Almanya ve Hollanda olmak üzere, bugün dünyanın en çağdaş yönetim sistemlerine sahip ülkelerini de demokrasiyle yönetilen ülkelerden saymamak gerekirdi.

TABLO II
ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE ÜNİVERSİTELER ÜSTÜ
ARA KURULUŞLAR

ÜLKE	BİR VEYA BİRDEN FAZLA KURUMU YÖNETEN MERKEZİ ARA KURULUŞLAR
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ 1. EYALET DÜZEYİNDE VE YÖNLENDİRİCİ ARA KURULUŞLAR: a) Eyaletteki tüm devlet yükseköğretim kurumlarını yöneten ara kuruluş b) Eyaletteki üniversiteleri yöneten bir ara kuruluş, diğer yükseköğretim kurumlarını yöneten bir ara kuruluş 2. EYALET KOORDİNASYON KURULU BİRİNCİ TÜR: YÖNLENDİRİCİ KURUL Bunun altında: a) Tek bir yönetim kurulu ve tek bir <i>President</i> tarafından yönetilen çok kampüslü üniversiteler sistemleri b) Kısmi Kurullar c) Münferit üniversite yönetim kurulları İKİNCİ TÜR: TAVSİYE EDİCİ KURUL Bunun altında: a) Çok kampüslü üniversite sistemleri b) Kısmi Kurullar c) Münferit üniversite yönetim kurulları 3. EYALET PLANLAMA DAİRELERİ Bunun altında: a) Çok kampüslü üniversite ve kısmi daireler b) Münferit üniversite yönetim kurulları ve kısmi daireler	1. <i>STATEWIDE GOVERNING BOARDS</i> a) Eyalet Yönetim Kurulu (<i>State Governing Board</i> veya <i>Board of Regents</i>) b) Kısmi Kurullar (<i>Segmental Boards</i>) 2. <i>STATEWIDE COORDINATING BOARD – REGULATORY BOARD</i> a) <i>Multi-Campus University Systems</i> b) <i>Segmental Boards</i> c) <i>Board of Trustees, Board of Regents</i> veya <i>Board of Governors</i> – ADVISORY BOARD a) <i>Multi-Campus University Systems</i> b) <i>Segmental Boards</i> c) <i>Board of Trustees, Board of Regents</i> veya <i>Board of Governors</i> 3. <i>STATE PLANNING AGENCIES</i> a) <i>Multi-Campus University System</i> ve <i>Segmental Agencies</i> b) <i>Board of Trustees, Board of Regents</i> veya <i>Board of Governors</i> ve <i>Segmental Agencies</i>

ÜLKE	BİR VEYA BİRDEN FAZLA KURUMU YÖNETEN MERKEZİ ARA KURULUŞLAR
AVUSTRALYA MERKEZİ ARA KURULUŞ ÜNİVERSİTEYİ YÖNETEN ARA KURULUŞ	– Millî İstihdam, Eğitim ve Yetiştirme Konseyi <i>(National Board of Employment, Education and Training, NBEET)</i> – Council
BELÇİKA MERKEZİ ARA KURULUŞLAR: – Fransız Bölgesi – Flaman Bölgesi	– Fransız Cemaati Üniversiteler Arası Kurulu <i>(Conseil Interuniversitaire de la Communauté Française)</i> – Flaman Üniversiteler Arası Kurulu <i>(Vlaamse Interuniversitaire Raad)</i>
BİRLEŞİK KRALLIK MERKEZİ ARA KURULUŞ ÜNİVERSİTEYİ YÖNETEN ARA KURULUŞ • İngiltere • Galler • İskoçya • Kuzey İrlanda MÜNFERİT ÜNİVERSİTE YÖNETİM KURULLARI	– Yükseköğretim Fonları Konseyi <i>(Higher Education Funding Council)</i> • Higher Education Funding Council for England, HEFCE • Higher Education Funding Council for Wales, HEFCW • Scottish Higher Education Funding Council, SHEFC • Northern Ireland Higher Education Council, NIHEC – Council, Court
FEDERAL ALMANYA MERKEZİ ARA KURULUŞ	– Millî Akademik Konsey <i>(Wissenschaftsrat)</i>
FİNLANDİYA MERKEZİ ARA KURULUŞ	– Yükseköğretim Değerlendirme Kurulu <i>(Finnish Higher Education Evaluation Council)</i>
FRANSA MERKEZİ ARA KURULUŞLAR	– Millî Yükseköğretim Konseyi <i>(Conseil national de l'Enseignement supérieur et de la Recherche)</i> – Millî Değerlendirme Komiteleri <i>(Comité national d'Évaluation de l'Enseignement supérieur, Comité national d'Évaluation de la Recherche)</i>

ÜLKE	BİR VEYA BİRDEN FAZLA KURUMU YÖNETEN MERKEZİ ARA KURULUŞLAR
HOLLANDA MERKEZİ ARA KURULUŞ ÜNİVERSİTEYİ YÖNETEN ARA KURULUŞ	– Bakanlıkça atanan Merkezî Denetleme Kurulu (<i>Supervisory Board</i>) – Her üniversite için Merkezî Denetleme Kurulu tarafından atanan Yürütme Kurulu
İRLANDA MERKEZİ ARA KURULUŞ ÇOK KAMPÜSLÜ İRLANDA MİLLÎ ÜNİVERSİTESİ YÖNETİM KURULU (3 kampüs ve 7 bağlı Kolej)	– <i>Higher Education Authority, HEA</i> – <i>The Senate (Governing Body) of the National University of Ireland</i>
İSVEÇ MERKEZİ ARA KURULUŞ	– Millî Yükseköğretim Kurumu (<i>Högskoleverket</i>)
İSVİÇRE – KANTON ÜNİVERSİTELERİ İÇİN: • MERKEZİ ARA KURULUŞLAR • ÜNİVERSİTE YÖNETİM KURULU – FEDERAL TEKNİK ÜNİVERSİTELER İÇİN MERKEZİ YÖNETİM KURULU • MÜNFERİT ÜNİVERSİTE ÜST KURULUŞU	• İsviçre Bilim ve Teknoloji Konseyi (<i>Conseil Suisse de la Science et de la Technologie</i> veya <i>Schweizerischer Wissenschafts- und Technologierat</i>) • İsviçre Üniversiteleri Konferansı (<i>SUK/CUS</i>) (<i>Conférence Universitaire Suisse</i> veya <i>Schweizerischer Hochschulkonferenz</i>) • İsviçre Üniversiteleri Rektörler Konferansı – Okullar Konseyi (<i>Conseil des Écoles polytechniques fédérales</i> veya <i>Schweizerischer Schulrat</i>) Basel Üniversitesi örneği (<i>Kuratel</i>)
İTALYA MERKEZİ ANA KURULUŞ	– Millî Üniversite Konseyi (<i>Consiglio Universitario Nazionale, CUN</i>)

TABLO III
ÜNİVERSİTE YÖNETİCİLERİNİN SEÇİMİ VE ATANMASI

ÜLKE	ÜNİVERSİTE YÖNETİCİLERİNİN SEÇİMİ VE ATANMASI
ABD <i>President veya Chancellor</i>	Aday Tespit Komitesinin belirlediği kişiler arasında Mütevelli Heyet (<i>Board of Trustees, Board of Regents veya Board of Governors</i>) tarafından genellikle süresiz olarak atanır.
AVUSTRALYA <i>Vice-Chancellor</i>	Aday Tespit Komitesinin belirlediği kişiler arasında <i>Council</i> 'ce 5-7 yıl süreyle atanır.
AVUSTURYA	Rektör, Üniversite Meclisince ilgili üniversitenin profesörleri arasında 2 yıllık süreyle seçilir ve federal bilim ve araştırma bakanınca atanır. <i>Universtätsdirektor</i> , federal bilim ve araştırma bakanı tarafından atanır.
BELÇİKA	Akademik Konseyin ilgili üniversitenin profesörleri arasında önereceği 3 rektör adayından biri, eğitim bakanı tarafından seçilir ve kral tarafından 4 yıl süreyle atanır. <i>Regierungs Commissaris veya Administrateur</i> , idari işleri yürütür ve eğitim bakanı tarafından atanır. <i>L'Inspecteur de Finances</i> , mali işleri yürütür ve maliye bakanınca atanır.
BİRLEŞİK KRALLIK – İNGİLTERE <i>Vice-Chancellor</i> Oxford ve Cambridge Diğer Üniversiteler – İSKOÇYA <i>Principal veya Vice-Chancellor</i> <i>Rector</i> – GALLER <i>Vice-Chancellor</i>	Bağlı kolejlerin müdürleri arasında, en kıdemli öğretim üyelerinden oluşan <i>Regent House</i> tarafından Oxford'da 4, Cambridge'te 2 yıl süreyle seçilir. Aday Tespit Komitesinin belirlediği kişiler arasında <i>Council</i> 'ce süresiz olarak atanır. Aday Tespit Komitesinin belirlediği kişiler arasında <i>Court</i> 'ça süresiz olarak atanır. Öğrenciler seçer. Üniversiteyi oluşturan 5 fakültenin dekanları rotasyonla bu görevi yapar.

ÜLKE	ÜNİVERSİTE YÖNETİCİLERİNİN SEÇİMİ VE ATANMASI
DANİMARKA	Rektör, <i>Konsistorium</i> tarafından ilgili üniversitenin profesörü ve doçentleri arasından 2 yıl süreyle atanır. <i>Administrationchef</i> , eğitim bakanı tarafından atanır.
FEDERAL ALMANYA <i>Rektor</i> <i>Präsident</i>	Üniversitelerin profesörleri arasından Seçici Komisyon tarafından önerilir ve eyalet eğitim bakanınca 2 yıl süreyle atanır. Profesör, öğrenci ve idari personel temsilcilerinden oluşan küçük bir heyet tarafından seçilir ve eyalet eğitim bakanınca en az 4 yıl süreyle atanır. Bakanın seçilen kişileri reddetme hakkı vardır. <i>Kanzler</i> , eyalet eğitim bakanınca atanır.
FİNLANDİYA Helsinki Üniversitesi Diğer Üniversiteler	Rektör, Büyük Senato (<i>Consistorium Maius</i>) tarafından ilgili üniversitenin profesörleri arasından 3 yıl süreyle seçilir ve cumhurbaşkanınca atanır. <i>Förvaltningsdirektor</i> , eğitim bakanı tarafından atanır. Rektör, Seçiciler Kurulu tarafından ilgili üniversitenin profesörleri arasından 4 yıl süreyle seçilir. Eğitim ve bilim bakanınca atanır. <i>Hallintojohtaja</i> , eğitim ve bilim bakanınca atanır.
FRANSA <i>Recteur</i> <i>Président</i>	Üniversitelerin şansölyesi <i>Recteur de l'Académie</i> , bölgedeki tüm öğretim kurumlarından sorumlu olup millî eğitim bakanınca atanır. Öğretim üyeleri, öğrenci ve idari personel temsilcilerinin oluşturduğu konseyde önerilir ve millî eğitim bakanı tarafından atanır. Üniversitenin idari işlerini yürüten genel sekreter, millî eğitim bakanınca atanır. Üniversitenin mali işlerini yürüten sayman, millî eğitim ve maliye bakanlarının ortak kararıyla atanır.
HOLLANDA <i>Rector Magnificus</i>	Bakanlar Kurulunun belirlediği adaylar arasından kraliçe adına eğitim, kültür ve bilim bakanınca 2 yıl süreyle atanır. Ayrıca mali ve idari işlerden sorumlu <i>Secretaris, College van Bestuur</i> tarafından atanır.

ÜLKE	ÜNİVERSİTE YÖNETİCİLERİNİN SEÇİMİ VE ATANMASI
İRLANDA İrlanda Millî Üniversitesi <i>Vice-Chancellor</i>	Kolejlerin <i>President</i> 'ları <i>Governing Body</i> 'nin tespit ettiği kişiler arasından kolejin Senatosunca seçilir. <i>Chancellor</i> , bunlardan birini <i>Vice-Chancellor</i> olarak atar.
İSVEÇ <i>Rector</i>	Seçici Kurulun seçtiği aday, Senatonun önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca 6 yıllık süreyle atanır. Ayrıca mali ve idari işlerden sorumlu <i>Üniversitetdirektor</i> , Bakanlar Kurulunca atanır.
İSVİÇRE Kanton Üniversiteleri Federal Teknik Üniversiteler <i>President</i>	Rektör, üniversitenin profesörleri arasından 1 ile 4 yıl arasında değişen süreyle seçilir ve kantonun eğitim bakanınca atanır. <i>Administrateur</i> veya <i>Verwaltungsdirektor</i> , kantonun eğitim bakanınca atanır. Federal hükümetçe 5 yıl süreyle atanır. Başkan yardımcıları da aynı şekilde atanır.
İTALYA	Rektör, üniversitenin profesörlerince kendi aralarında 3 yıllık bir süreyle seçilir ve cumhurbaşkanınca atanır. <i>Direttore Administrativo</i> , eğitim bakanı tarafından atanır.
JAPONYA <i>President, Gakucho</i>	Üniversite Konseyince ilgili üniversitenin profesörleri arasından seçilir ve yerine göre vali, belediye başkanı veya eğitim, kültür ve bilim bakanı tarafından atanır. Bu kişilerin seçilen adayı reddetme hakkı vardır. <i>Jinkyokucho</i> , 3 veya 5 yıl süreyle, yerine göre vali, belediye başkanı veya eğitim, kültür ve bilim bakanı tarafından atanır.
KANADA <i>President, Rector, Principal</i> veya <i>Vice-Chancellor</i>	Aday Tespit Komitesinin belirlediği kişiler arasından <i>Board of Governors</i> tarafından 5 veya 6 yıl süreyle atanır.

ÜLKE	ÜNİVERSİTE YÖNETİCİLERİNİN SEÇİMİ VE ATANMASI
NORVEÇ	Rektör, Üniversite Senatosunca ilgili üniversitenin profesörleri arasından 2 veya 4 yıllık bir süreyle seçilir ve kral tarafından atanır. <i>Üniversitetsdirektor</i> , Bakanlar Kurulunca atanır.
PORTEKİZ <i>Reitor</i>	Temsilciler Kurulunca ilgili üniversitenin profesörleri arasından 3 yıl süreyle seçilir ve eğitim bakanı tarafından atanır. <i>Administrator</i> , eğitim ve kültür bakanı tarafından atanır.
YENİ ZELANDA <i>Vice-Chancellor</i>	Aday Tespit Komitesinin belirlediği kişiler arasından, <i>Council</i> tarafından süresiz olarak atanır.
YUNANİSTAN <i>Prytanis</i>	Seçiciler Kurulunca ilgili üniversitelerin profesör ve doçentleri arasından 3 yıl süreyle seçilen rektör ve rektör yardımcıları eğitim bakanı tarafından atanır. <i>Genikos Grammateus</i> , Senato tarafından 3 yıl süreyle seçilir.

IX

ÖZET

Cumhuriyet döneminde yükseköğretimin gelişmesinde zaman zaman aksamalar olmuş ve Türkiye'mizin potansiyelinden yararlanılamamıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1. 1923-1932 döneminde yükseköğretim, çağın çok gerisinde kalmıştır.

2. 1933 reformu ile çağı yakalama olanağı doğmuş ve 1933-1946 yılları arasında başarılı bir dönem yaşanmıştır.

3. 1946-1981 döneminde, üniversite yönetiminde 1933 öncesine benzer bir duruma dönülmüş, araştırmalar bazında Türkiye 41'inci sıraya gerilemiş ve yükseköğretim çağındaki gençlerin ancak yüzde 6.3'ü yükseköğretime devam edebilmiştir. Böylece, komşu ülkelerin bile gerisinde kalmıştır.

4. 1981 reformundan sonra eğitim düzeyinde ve araştırmalarda hızlı bir gelişme kaydedilmiştir. Araştırmalarda 41'nci sıradan 18'inci sıraya gelinmiştir. Yükseköğretimde okullaşma oranı, açıköğretim ile birlikte yüzde 34.5'e yükselmiştir. Bu dönemde üniversitelerde huzur hâkim olmuş, eğitim ve araştırma tam özgürlük içinde yapılmıştır.

5. 7 Temmuz 1992'deki kanun değişikliği ile 1981 reformunun rektörlerin atanmasıyla ilgili en önemli ilkesi kaldırılmıştır. Bu durumda, yükseköğretimin geleceği konusunda, devletimizin ve kamuoyunun objektif olarak ve dünyadaki gelişmeleri de göz önünde bulundurarak karar alması tarihi bir görevdir.

X

ÖNERİLER

Birinci Öneri

Arayış içinde bulunduğumuz şu günlerde önerimiz, 2547 sayılı Kanun'un ilk çıktığı günkü haline dönüştürülmesidir. Kanımca, her üniversitede bir mütevelli heyet oluşturulması yararlı olacaktır. Son 20 yılda mütevelli heyetlerce yönetilen vakıf üniversitelerinin başarıları ortadadır. ODTÜ de kuruluş yıllarında mütevelli heyet tarafından yönetilmiştir. İleride her üniversitede bir mütevelli heyet oluşturulması gerçekleşinceye kadar ABD'nin New York ve California Eyaletlerinde olduğu gibi "ülke çapında bir mütevelli heyet" düzeyinde bir "Yükseköğretim Kurulu"nın oluşturulması uygun olacaktır. Kurula üniversitelerin ve hükümetin yanı sıra sivil toplum örgütleri temsilcilerinin de katılımının sağlanması, Kurulu daha çağdaş bir duruma getirebilir.

Örneğin, Yükseköğretim Kurulu üyelerinin dörtte birinin Üniversitelerarası Kurulca, dörtte birinin Bakanlar Kurulunca, dörtte birinin de sivil toplum örgütlerince önerilerek cumhurbaşkanı tarafından atanması; geri kalan dörtte birinin ise cumhurbaşkanınca doğrudan atanması düşünülebilir.

Yükseköğretim Kurulunun üniversiteler arasında yalnız eş güdümü sağlaması ve millî düzeyde bir plan hazırlaması yeterli değildir. Kurulun aynı zamanda etkili bir denetim görevi de üstlenmesi gerekir. Böylece, üniversitelerin en azından Kurul aracılığıyla devlete hesap verme sorumluluğunda olduğunun hatırlanması sağlanabilir.

Devlet üniversiteleri büyük ölçüde devlet tarafından finanse edildiğine göre, üniversitelerin de devletin gözetim ve denetimine tabi olduğuna kuşku yoktur. Bu açıdan Yük-

seköğretim Kurulu başkanının üçlü kararname ile atanması uygundur. Buna seçenek olarak, millî eğitim bakanının kendisinin veya seçeceği bir yardımcısının toplantılara başkanlık etmesi düşünülebilir.

Rektörün, Yükseköğretim Kurulu tarafından kurulacak komisyonlar aracılığıyla ilgili üniversite ziyaret edilerek öğretim üyelerinin gayri resmî görüşleri alındıktan sonra, tercihen üniversite dışından atanması ve adayda akademik kariyer koşulu aranmaması uygun olacaktır. Buna örnek olarak yurt dışında Columbia Üniversitesinde Dwight Eisenhower'ın, yurt içinde ise ODTÜ'de bir maliye uzmanı olan Kemal Kurdaş'ın rektörlük yapmaları gösterilebilir. Dolayısıyla, söz gelimi, deneyimli bir diplomatın veya valinin rektör olmaması için hiçbir neden yoktur. Bu suretle, Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen adaylardan birinin cumhurbaşkanınca atanması önerilir (bkz. s. 23, dipnot [**]).

İkinci Öneri

2547 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra değiştirilen profesörlüğe yükseltme ve atanma ile ilgili 26. maddesinde doçentlerin kendi üniversitelerinde profesör olabilmesine olanak sağlanmıştır. Maddenin yürürlüğe giren ilk hükmünde bir doçentin profesör olmak için bir başka üniversitede açılan profesör kadrosuna atanması şarttı. Bu şart, profesör olabilmek için mutlaka başka bir şehre gidilmesini gerektirmiyor, aynı ilde bulunan bir başka üniversitede profesör olmayı yeterli görüyordu. Bu suretle öğretim üyesine ihtiyaçları bulunan üniversitelerin bu ihtiyacı da karşılanmaktaydı. Avrupa'nın pek çok ülkesinde bir yasa olmamasına rağmen bu kurala uyulmaktadır. Ülkemizde de doçentlerin başka üniversitelerde profesörlüğe başvuruları özendirilmelidir. Profesörlüğe yükseltmenin ve atanmanın üniversitenin kendi içinde sonuçlanmasını bir ölçüde önlemek amacıyla zamanında bir kanun yürürlüğe girmişti (bkz. Ek 16). Üniversitelerle ilgili çıkarılacak yeni kanunda da buna benzer bir hükmün yer almasının yararlı olacağına inanıyorum.

Doçentliğin akademik unvan yerine kadro haline getirilmesiyle doçentlik sınavının, doçent adaylarının kendi üniversitelerinde oluşturulacak kurullarda değerlendirilmesi bugün dünyada uygulanmakta olan yöntemlere uygun olacaktır.

Ayrıca, bir üniversitede açık profesör kadrosunun ülke çapında ilan edilerek diğer üniversitelere mensup öğretim üyelerinin de başvurusunun sağlanması yerinde olacaktır.

Üçüncü Öneri

Tüm üniversitelerin aynı pota içinde yönetilmesi gerçekçi değildir. Bu nedenle, üniversitelerin YÖK tarafından kategorilere ayrılması önerilir.

Bir model olarak, üniversitelerin üç gruba ayrılmasında, yönetimlerinin de YÖK'ün gözetimi ve denetimi altında düzenlenmesinde yarar vardır.

Bu düzenleme şu şekilde yapılabilir: Birinci gruba az sayıda ve özel statüde üniversiteler alınabilir. Özel statülü üniversiteler ile ilgili hazırlanan 3708 sayılı Kanun (Ek 17), Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Bu çerçevede, iptali gerektiren hükümler ayıklanıp, bazı üniversitelerimize böyle bir statü verilerek, ODTÜ'nün Mütevelli Heyet tarafından yönetildiği dönemdeki statüsüne benzer bir düzenden yararlanılabilir. Böylece, son yıllarda vakıflarca kurulan ve hızla gelişen üniversitelerdeki idari ve mali esnekliklerden devlet üniversitelerinin de yararlanmasının yolu açılabilir.

İkinci grup devlet üniversitelerine, özel statü dışında kalan, ancak uluslararası atıf endekslerine göre araştırmaları üst düzeyde ve yeterli sayıda bulunan üniversiteler alınabilir. Bu üniversitelere yüksek lisans ve doktora eğitim-öğretim yetkisi verilebilir ve araştırmalar için mali olanaklar sağlanabilir.

Üçüncü gruba da yeni kurulan ve daha ziyade lisans ve önlisans düzeyinde eğitim-öğretim veren üniversiteler girebilir. Bu gruba giren üniversiteler, araştırma düzeylerine bakılarak ikinci gruba geçirilebilir.

XI
EKLER

EK 1

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Kanun No: 7307

Resmî Gazete: 4.6.1959 / 10222

I

Kuruluş

Madde 1 – Gençliğin eğitimini temin etmek, araştırmalar yapmak ve bu kanun hükümleri dahilinde idare edilmek üzere Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi adı ile hükmi şahsiyeti haiz bir Üniversite kurulmuştur.

II

Gayeler

Madde 2 – Orta Doğu Teknik Üniversitesinin gayeleri şunlardır:

A) Muayyen evsafı haiz Türk öğrencilerine ilmî, teknik ve meslekî sahalarda umumiyetle İngiliz dilinde ileri bir öğretimi temin edecek geniş imkânlar sağlamak.

B) Diğer memleketlerin mümasil evsafı haiz öğrencilerine, müracaatları ve talebî olarak kabul edilmeleri üzerine eşit imkânlar temin eylemek.

C) Türkiye ve Orta Doğunun kaynaklarının inkişafına ve iktisadî meselelerinin halline bilhassa ehemmiyet verilmek üzere, Türk milletine ve diğer milletlere fayda sağlayacak tatbiki araştırmalar yapmak.

D) Hakikati aramaya ve insanlığın bilgisini artırmaya mâtuf temel araştırmalar yapmak ve yaymak.

III

Mütevelli Heyeti

Madde 3 – (Değişik: 43 – 8.8.1960) Orta Doğu Teknik Üniversitesi; Millî Eğitim Bakanının teklifi, Bakanlar Kurulunun kararı ve Devlet Başkanının tasdikiyle 3 yıllık bir müddet için tâyin olunan 9 kişiden müteşekkil bir Mütevelli Heyeti tarafından sevk ve idare olunur.

Mütevelli Heyeti âzası aralarından birini Başkan seçerler. Başkanın bulunmadığı hallerde heyet, âzasından birini o toplantıya riyaset etmek üzere Başkan vekili seçer.

Mütevellilerden hiç birisi Orta Doğu Teknik Üniversitesinde öğretim üyesi, idareci ve müstahdem olarak vazife alamaz.

Mütevelli Heyeti âzasına mütevellilik hizmeti dolayısıyla yaptıkları zaruri masraflardan başka, her ne nam ile olursa olsun hiç bir ücret verilmez.

IV Rektör

Madde 4 – Rektör, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin başlıca icra organıdır.

A) Rektör, Türk vatandaşları arasından, rektör seçimi için toplanan Mütevelli Heyetinin tam sayısının üçte iki ekseriyeti ile seçilir.

B) Rektör, bütün faaliyet ve gayretlerini Orta Doğu Teknik Üniversitesine hasreder.

C) Rektör, Üniversite öğretim üyeleri ile diğer personeli üzerinde doğrudan doğruya murakabe salâhiyetine sahiptir.

D) Rektör, vazifesi müddetince âmme hizmeti ile ilgili hiç bir vazifeye talip olamaz ve seçimle iktisabedilen bir âmme hizmetine aday gösterilebilmesi için seçimlerden en az altı ay evvel rektörlükten istifa etmesi şarttır.

E) Rektörlük bir müddetle bağlı değildir. Ancak Mütevelli Heyeti bu maksatla yaptığı toplantıda rektörlük vazifesinin hitam müddetini tesbit etmenin Orta Doğu Teknik Üniversitesinin yüksek menfaatleri bakımından faydalı olduğuna tam sayıda âzasının üçte iki ekseriyeti ile karar verir ve bu husus Maarif Vekili tarafından tasdik olunursa rektörlük vazifesi o tarihte sona erer.

F) Rektör 65 yaşında vazifesinden ayrılır. Ancak, rektörlük vazifesi, her yıl, Mütevelli Heyetinin tam sayısının üçte iki ekseriyeti ile vereceği kararla 70 yaşına kadar uzatılabilir.

V Müşavir Rektör

Madde 5 – Mütevelli Heyeti, ilimde ve teknik öğretimde müstesna tecrübesiyle tanınmış ve temayüz etmiş olan ve Türk vatandaşı olmıyan bir kimseyi müşavir rektör seçer.

A) Müşavir rektör, ilmî, teknik ve meslekî araştırmalar ve öğretim hususlarında rektörün başlıca müşaviridir.

B) Müşavir rektör, kendisine rektör veya Mütevelli Heyeti tarafından tevdi edilecek araştırma ve öğretimle ilgili vazifeleri ifa ve mesuliyetleri deruhde eder.

C) Müşavir rektörün vazife müddeti, seçimi sırasında Mütevelli Heyeti tarafından tesbit edilir. Bu müddet bir yıldan az ve beş yıldan

fazla olamaz. Hizmet müddetinin toplamı beş yılı dolduran Müşavir rektörün yeniden seçilmesi caiz değildir.

D) Müşavir rektör, akademik mertebede Üniversite Rektöründen sonra gelir.

VI

Mütevelli Heyetinin Vazife ve Selâhiyetleri

Madde 6 – Orta Doğu Teknik Üniversitesinin hükmî şahsiyetini Mütevelli Heyeti temsil eder.

A) Mütevelli Heyeti, Orta Doğu Teknik Üniversitesi namına ve üniversitenin menfaat ve istimaline arzedilmek üzere, dünyanın herhangi bir yerinde hakiki ve hükmî şahıslardan, tesislerden, Birleşmiş Milletler Teşkilâtından veya dünyanın herhangi bir tarafındaki milletlerarası teşekküllerden, nakit, kitap, malzeme ve teçhizat, eşya, arazi ve bina gibi menkul ve gayrimenkul mallarla her türlü hakları, bağış, temlik, terk veya vasiyet yollarıyla almaya ve bunları kiraya vermek, işletmek, mübadele etmek, satmak, devir ve temlik etmek gibi her türlü tasarruflarda bulunmaya veya bunları aynen muhafaza ederek üniversite için en istifadeli şekillerde kullanmaya salâhiyetlidir.

Yukarıdaki fıkraya göre Orta Doğu Teknik Üniversitesince iktisab edilen gayrimenkul mallar bu Üniversite adına tapu siciline kaydolunur.

Mütevelli Heyeti, Üniversiteye yapılacak bağış ve vasiyetlerden zamanında Maarif Vekâletine bilgi verir.

Ancak, İcra Vekilleri Heyeti, Üniversite adına yapılacak bağış veya vasiyeti veya şartlarını uygun görmediği takdirde bu bağış veya vasiyet kabul olunmaz.

B) Orta Doğu Teknik Üniversitesine Hükümetçe tahsis edilmiş veya yeniden tahsis olunacak gayrimenkul mallar Üniversitece lüzum görüldüğü müddetçe Üniversitenin istimal ve istifasına terk olunur.

C) Mütevelli Heyeti, münasip gördüğü şekilde ve istediği ibareleri havi bir mühür yaptırarak istimal eder ve akademik dereceler, diplomalar, vesikalar ve evrak bununla mühürlenerek tasdik olunur.

D) Mütevelli Heyeti, bu kanuna tevfikân Orta Doğu Teknik Üniversitesinin idaresi için lüzumlu ve uygun göreceği esas ve usulleri kabul ve tâli organları teşkil eder. Bu esas ve usulleri zaman zaman yenilemek ve tadil etmek yetkisine sahiptir.

E) Öğretim üyeliklerine yapılacak tâyinlerde Türkiye ve diğer memleketlerdeki bellibaşlı Üniversitelerin seviyelerine umumiyetle eşit seviyeler gözönünde tutulur.

F) Mütevelli Heyeti, üniversitenin ilmî, teknik ve milletlerarası mahiyetini gözönünde tutmak suretiyle müessesenin esas ve usullerine göre Türk ve diğer Devletler vatandaşlarından idareciler, öğretim üyeleri ve memurlar tâyin ve bunların ücretlerini, hizmet müddeti ve şartlarını ve mukavele esaslarını, mer'î mevzuat hükümlerine tâbi olmaksızın tesbit eder.

Ancak, Türk vatandaşlarından olan öğretim üyelerinden bütün faaliyet ve gayretlerini Orta Doğu Teknik Üniversitesine hasredenler hariç olmak üzere diğer Türk vatandaşı öğretim üyelerine mukavele ile verilecek ücret miktarı birinci derece Devlet memurunun alabileceği aylık ve sair munzam istihkakları yekûnunu tecavüz edemez.

G) Mütevelli Heyeti, uygun gördüğü yetkileri kendi arasından seçeceği talî komisyonlara, rektöre ve öğretim kurullarına veya üniversitenin diğer idarecilerine verebilir ve bu yetkileri her zaman geri alabilir.

VII Öğretim Kurulları

Madde 7 – Mütevelli Heyeti uygun gördüğü öğretim kurullarını veya öğretim bölümlerini teşkil etmeye salâhiyetlidir.

A) Öğretim kurulları muayyen zamanlarda ve ayrıca rektörün, dekanın veya bölüm başkanının daveti üzerine toplanır.

B) Öğretim kurullarında reye iştirak bakımından aranacak asgarî şartları bu kurul kendi tâyin eder.

C) Üniversite Konseyi, öğretim kurullarının toplantısından meydana gelir. Bu Konsey, Üniversitenin bütün profesörleriyle doçent ve asistanların her sene kendi aralarında seçecekleri mümessillerden teşekkül eder. Doçent ve asistan temsilcilerinin yekûnu, profesörler yekûnunun yarısından fazla ve üçte birinden az olamaz.

D) Üniversite Konseyi rektöre ve Mütevelli Heyetine üniversiteyi ilgilendiren öğretim meseleleri hakkında mütalâa verir.

E) Üniversite Konseyi lüzum gördüğü takdirde geçici olarak ve temsili mahiyette icra komitesi veya hususî komiteler teşkil edebilir.

VIII Dereceler ve Unvanlar

Madde 8 – Mütevelli Heyeti, aşağıdaki esaslar dahilinde, tahsil dereceleri, fahrî unvanlar, diplomalar ve sertifikalar verir.

A) Tahsil dereceleri, bu derecelere ehil kılan dersleri memnuniyet verici şekilde tamamlamış ve alacakları dereceye ilgili öğretim kurulu tarafından, usulü gereğince tavsiye edilmiş kimselere verilir. Tahsil dereceleri Türkiye ve diğer memleketlerdeki belli başlı üniversitelerin lâzımelerine umumî olarak eşit bir esasa dayanılarak verilir. Tahsil dereceleri arasında yüksek mimarlık, çeşitli yüksek mühendislik ve diğer ihtisas dalları lisans diploması ile doktora dereceleri ve zaman zaman muvaffık görülecek diğer dereceler dahil olabilir.

B) Fahrî unvanlar, Mütevelli Heyetinin tam sayısının üçte iki ekseriyeti ile alacağı kararla, üniversitede bu maksatla yapılacak merasimde bizzat bulunacak mümtaz şahıslara verilebilir.

C) Bütün derece ve unvanlar, Mütevelli Heyetinin vereceği salâhiyet üzerine üniversite rektörü veya vekili tarafından tevcih edilir.

IX

Milletlerarası Müşavirler Heyetinin Yıllık Toplantısı

Madde 9 – Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mütevelli Heyeti Türkiye'den başka üniversiteye ehemmiyetli miktarda öğrenci göndermiş olan memleketlerin her birinden seçkin bir ilim adamını veya terbiyeciyi ve Üniversitenin kaynaklarına yardım etmiş milletlerarası teşekküllere mensup birer ilim adamını veya terbiyeciyi (Milletlerarası Müşavirler Heyeti)nin âzası sıfatiyle ders yılı içerisinde bir hafta için Üniversiteyi müştereken ziyarete davet edebilir.

A) Milletlerarası Müşavirler Heyetinin âzası sıfatiyle yapılacak davet evveleminde Türkiye Hükûmeti ile ilgili kimselerin mensup bulundukları Devletlerin veya milletlerarası teşekküllerin muvafakati alındıktan sonra yapılır.

B) Milletlerarası Müşavirler Heyeti, Mütevelli Heyeti ile Rektörden ve Müşavir Rektörün malûmatı alır ve üniversitenin öğretim programı ve araştırma projeleri hakkında Mütevelli Heyetine tavsiyede bulunabilir.

C) Milletlerarası Müşavirler Heyetine dahil olan kimselere her yıl (A) bendinde gösterilen esaslar dairesinde ayrı bir davet yapılır.

D) Milletlerarası Müşavirler Heyeti âzasına verilecek olan seyahat ve ikamet masrafları Mütevelli Heyeti tarafından tâyin ve

tesbit edilir ve kendilerine Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından ayrıca bir meblâğ tediye edilmez.

X

Yıllık Raporlar

Madde 10 – A) Mütevelli Heyeti hazırlıyacağı bütçeyi, yazılı bir rapor ile birlikte, en geç Ağustos ayının birine kadar Maarif Vekâletine verir. Bu raporda Üniversitenin bir yıllık öğretim, araştırma ve gelişme faaliyetleri, Üniversitenin ihtiyaçları ve malî hususlar belirtilir. Ayrıca malî durumu gösteren izahlı bir cetvel de bu rapora eklenir.

Maarif Vekâleti bütçeyi ve raporu o yıla ait umumi bütçenin ihzarında kabul edilen prensipler dâhilinde inceliyerek tesbit ettiği miktarı kendi bütçesi ile teklif eder.

B) Mütevelli Heyeti kesin hesaplar hakkındaki raporunu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Umumi Heyetine sunulmak üzere en geç malî yılın hitamını takibeden 15 Haziran tarihine kadar Maarif Vekâletine verir.

XI

Malî Hükümler

Madde 11 – Orta Doğu Teknik Üniversitesinin gelir kaynakları şunlardır:

1. Her yıl Maarif Vekâleti bütçesine konulacak tahsisat,
2. Üniversiteye yapılacak her türlü yardımlar, bağışlar ve vasiyetler,
3. Öğrencilerden alınacak harçlar ve ücretler,
4. Üniversiteye yaptırılacak olan araştırma, danışma ve expertizler vesair her türlü hizmetler karşılığında alınacak olan paralar,
5. Üniversite neşriyatı gelirleri ile üniversitenin daimî faaliyeti neticesi olarak meydana gelen ziraî ve diğer istihsal maddelerinin satışından, konferanslardan vesair bilcümle faaliyetlerden elde edilecek bütün gelirler.
6. Üniversiteye ait menkul ve gayrimenkul malların ve hakların gelirleri.

Madde 12 – Orta Doğu Teknik Üniversitesi Muhasebei Umumiye, Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunları hükümlerine, Divanı Muhasebat vize ve murakabesine tâbi değildir.

Artırma, eksiltme ve ihale işleri ile hesap ve sarf işlerinin ne suretle yürütüleceği ve müsbet evrakın şekil ve çeşitleri Mütevelli Heyetince hazırlanacak bir talimatname ile tesbit olunur.

Madde 13 – Orta Doğu Teknik Üniversitesinin hesapları biri Maliye ve diğer ikisi Maarif Vekâletince her bütçe yılı başında birer yıl için tâyin edilen üç murakıptan mürekkep bir Murakıplar Heyeti tarafından murakabe olunur.

Murakıplar yüksek tahsil görmüş, Devlet muhasebesi ile ticarî ve sınaî müesseseler muhasebesine vakıf, İngilizce bilir ve bu kanunun kendilerine yüklediği vazifeleri hakkiyle başarmağa muktedir kimseler arasından seçilir. Murakıplardan birisinin ecnebî olması caizdir. Bunlara verilecek ücret her yıl Mütevelli Heyeti tarafından tesbit olunur.

Murakıplar Üniversitenin varidat ve sarfiyatını ilgilendiren her nevi muamele ve kararlarını tetkik ve murakabe etmekle mükelleftir. Üç ayda bir üniversite muamelâtı hakkında Maliye ve Maarif Vekâletlerine bir rapor verirler. Bu raporların birer sureti Umumî Heyeti tevdi olunacak yıllık rapora bağlanır.

Murakıplık vazifesi muhassas ücreti verilmek şartıyla aynı vasıfları haiz Devlet memurlarına da gördürülebilir. Müddeti biten murakıpların yeniden tâyinleri caizdir.

Madde 14 – Maarif Vekâleti, Murakıplar Heyetinin yıllık raporu ile Mütevelli Heyetinin yıllık raporlarını kendi mütalâası ile birlikte Umumî Heyetin tasdik ve tasvibine sunulmak üzere 15 Ağustos tarihine kadar Başvekâlete verir.

Madde 15 – Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Umumî Heyeti Başvekâletten tâyin edilecek üç murahhas ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe, Hariciye, Maarif, Divanı Muhasebat ve Nafia Encümenleri âzasının toplantısından vücuda gelir. Umumî Heyet Başvekâletten gönderilip Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi tarafından havale edilen Orta Doğu Teknik Üniversitesinin bütçesine ait kesin hesapları ve Mütevelli Heyetinin ve Murakabe Heyetinin yıllık raporlarını Maarif Vekâletinin bunlar hakkında mütalâasını tetkik edip Üniversite kesin hesaplarının tasdiki veya reddi hakkında karar verir. Umumî Heyetin üniversite kesin hesabını tasdik kararı Üniversite Mütevelli Heyetinin ibrasını tazammun eder.

Madde 16 – Orta Doğu Teknik Üniversitesine yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler vergi, resim ve harçlardan muaftır.

Gelir veya Kurumlar vergisine tâbi mükellefler tarafından bu Üniversiteye makbuz mukabilinde nakdî bağışlar, yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazancından indirilir.

XII

Müteferrik Hükümler

Madde 17 – Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Mütevelli Heyeti ile öğretim üyeleri, idarecileri, memur ve müstahdemleri halk ve mensup oldukları üniversite ile muamele ve münasebetlerinde hususî hukuk hükümlerine tâbi olup haklarında Memurin Muhakematı Kanunu ile Memurin Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümler tatbik olunmaz.

Orta Doğu Teknik Üniversitesine ait mallar Devlet malı hükmündedir. Bunları çalanlar, ihtilâs edenler, zimmetine geçirenler veya her ne suretle olursa olsun suistimal edenler hakkında Devlet mallarına karşı işlenen bu çeşit suçlara ait cezai takibat yapılır.

Madde 18 – Orta Doğu Teknik Üniversitesinin kuruluş ve hazırlıkları hakkındaki 23.1.1957 tarihli ve 6887 sayılı kanun 1 Mart 1960 tarihinden itibaren mer'iyetten kaldırılmıştır.

Geçici Madde (43 – 8.8.1960) Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mütevelli Heyeti âzalarının vazifelerine son verilmiştir.

Bu kanunun 1'inci maddesine göre yeni Mütevelli Heyeti kuruluncaya kadar, Mütevelli Heyetine ait hak ve yetkileri, Millî Eğitim Bakanı kullanır.

Madde 19 – Bu kanunun 1, 2, 3, 4 ve 5'inci maddeleri ile (F) fıkrası hariç 6'ncı maddesi ve 7, 8 ve 16'ncı maddeleri neşri tarihinden; diğer maddeleri ile 6'ncı maddesinin (F) fıkrası 1 Mart 1960 tarihinden itibaren mer'idir.

Madde 20 – Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ KURULMASI HAKKINDA KANUN

Resmi Gazete: 8.7.1967

Kanun No: 892

Madde 1 – Merkezi Ankara'da olmak üzere "Hacettepe Üniversitesi" adı ile tüzel kişiliği haiz özerk bir üniversite kurulmuştur.

Madde 2 – Hacettepe Üniversitesine bağlı ve tüzel kişiliği haiz "Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi", "Tıp Fakültesi" ve "Sağlık Bilimleri Fakültesi" kurulmuştur.

Hacettepe Üniversitesi içinde fakülteler, yüksek okul veya okullar ile enstitüler açılmasına; bunların birleştirilmesine veya kaldırılmasına Senato karar verir.

Hacettepe Üniversitesi ile buna bağlı fakültelerin, yüksek okul, okul ve enstitülerin işleyiş, akademik düzen, yönetim ve denetimini ilgilendiren hususlar Senatoca hazırlanacak yönetmeliklerle belirtilir.

Bu madde uyarınca açılacak fakülte, enstitü, okul ve kurumlardan yeni ödenek ve kadro alınmasını gerektirenler için genel usullere uyulur.

Madde 3 – Hacettepe Üniversitesi Senatosu, Rektörün başkanlığında öğretim görevi başında bulunan önceki rektörden, fakülte dekanlarından, her fakülte profesörler kurullarının kendi üyeleri arasından üç yıl için seçeceği ikişer profesörden ve rektörlüğe bağlı her yüksek okulun müdüründen kurulur.

Madde 4 – Hacettepe Üniversitesi Rektörü, Üniversite Senatosu tarafından, Senato üyeleri arasından beş yıl için seçilir. Dönem süresi biten rektör üç defadan fazla olmamak üzere birer yıl süre ile yeniden seçilebilir. Rektör, Senato üyelerinden bir veya ikisini rektör yardımcısı olarak seçer.

Rektör, işi başında bulunmadığı zaman rektör yardımcılarının veya dekanlardan birini vekil tayin eder.

Rektör üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Rektör, Üniversite ve ona bağlı fakültelerle diğer kurumların yürütme ve ita amiri olup tahakkuk memurlarını tayin eder. Rektör yardımcılara, fakülte dekanlarına, okul ve enstitü müdürleri ile Üniversite Genel Sekreterine uygun göreceği ölçüde ita amirliği yetkisi verebilir.

Memur ve hizmetlilerin atanma, terfi ve nakilleri Rektör veya görevlendireceği rektör yardımcılar, dekanlar ve Üniversite Genel Sekreteri tarafından yapılır.

Madde 5 – Hacettepe Üniversitesine bağlı fakültelerin dekanları, Fakülte Profesörler Kurulu üyeleri ile, bu fakültelere bağlı yüksek okul müdürlerinin bir arada yapacakları toplantıda dört yıl için seçilir.

Dönem süresi biten dekanlar üç defadan fazla olmamak üzere birer yıl süre ile yeniden seçilebilirler.

Madde 6 – Hacettepe Üniversitesi fakülte ve diğer kurumlarına atanmış öğretim üye ve yardımcıları, üniversitenin diğer fakülte ve kurumlarındaki kadrolara atanmamış olsalar bile, buralarda da gerekli öğretim, eğitim ve araştırma hizmetleri ile görevlendirilebilirler. Fakülte kadrolarına atanmış öğretim üyeleri yönetmeliklerde belirtilecek esaslara göre yüksek okul, okul veya enstitü kurullarına katılırlar.

Madde 7 – Hacettepe Üniversitesinin inşaat, makine ve tesisatı ile ilgili işlerde 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 135'inci maddesi ile 2490 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz. Bu işlerde uygulanacak esaslar Senato hazırlanacak bir yönetmelikle belirtilir.

Madde 8 – Aslı görevleri Hacettepe Üniversitesi ve buna bağlı fakülte, yüksek okul ve diğer kurumlarda olan öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları, Senato işbirliğine karar verilen kurumlar dışında başka müesseselerde ek görevle çalışamazlar ve serbest meslek icra edemezler. Bu madde gereğince Hacettepe Üniversitesi ile işbirliği yapılmasına karar verilen kurumlardan alınan ücretler, öğretim üyelerinin ve öğretim yardımcılarının bu üniversiteden alacakları üniversite tazminatlarına hanel getirmez. Hacettepe Üniversitesi kadrolarına ek görevle tayin edilen ve hariçte resmi veya özel bir işi bulunmayan üniversite mensubu öğretim üyelerinin aslı görevleri dolayısıyla almakta oldukları üniversite tazminatlarına hanel gelmez.

Bu üniversitede aslı görevi bulunan öğretim üyeleri ve yardımcılarına 7244 sayılı Kanunun 3'üncü maddesi hükmü uygulanmaz.

Madde 9 – Bu kanun hükümlerinin kapsamadığı hususlarda 115 sayılı Kanunla değiştirilmiş 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ek ve tadillerine uyulur.

Madde 10 – Başka kanunların işbu kanun hükümleriyle çelişmesi halinde bu kanun hükümlerine uyulur.

Madde 11 – Hacettepe Üniversitesi kuruluş kadroları bağlı (1) ve (2) sayılı cetvellerde gösterilmiş ve 26/9/1963 tarih, 337 sayılı ve 16/2/1965 tarih, 584 sayılı Kanunlarla alınan bağlı (3) sayılı cetvelde yazılı kadrolar kaldırılmıştır.

Madde 12 – Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesince yapılan sözleşmelerden doğan haklar ve borçlar, bu fakülteye ait bilimum menkul ve gayrimenkul mallarla alacaklar ve döner sermayeler "Hacettepe Üniversitesi"ne intikal etmiştir.

Geçici Madde 1 – Bu kanuna bağlı (4) sayılı cetvelde gösterilen kadrolar, 1967 malî yılında kullanılmaz.

Geçici Madde 2 – Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ile bu fakülteye bağlı kurumlarda görevli öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları ile memur ve hizmetlilerden aylıkları, kadro ve üniversite kurumunun adı değişmeyenlerin yeniden tayinlerine lüzum olmayıp, aylıkları ve ücretleri verilmeye devam olunur.

Aylıkları, kadro ünvanları ve üniversite kurumunun adı uymayanların atanmaları, bu kanunun yayımı tarihinden geçerli olmak üzere yapılır ve bunlardan izinli olanlar için göreve başlama kaydı aranmaz.

Geçici Madde 3 – Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesine ait ihalelerle ilgili yükümlülükler ile yatırımlar için verilmiş emanet yetkileri 1967 malî yılı için Hacettepe Üniversitesine intikal etmiştir.

Geçici Madde 4 – Hacettepe Üniversitesinin ilk rektörü, geçici 2'nci madde gereğince Hacettepe Üniversitesine geçmiş olan Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ve bu fakülteye bağlı yüksek okullar öğretim üyelerinin bu kanunun yayımından itibaren iki hafta içinde bir arada yapacakları bir toplantıda seçilir.

Geçici Madde 5 – Bu kanunun yayımı tarihini takip eden iki aylık süre içinde, Hacettepe Üniversitesi Senatosu, Ankara Üniversitesi Senatosunda, bu kanunun yayımından önce üye olup aslı görevleri Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ile buna bağlı kurumlarda bulunan profesörlerden kurulur.

Geçici Madde 6 – Bu üniversitenin her çeşit sarfiyatı Hacettepe Üniversitesi 1967 yılı Bütçe Kanunu çıkıncaya kadar Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi 1967 yılı bütçe tertiplerinden bu kanun hükümleri gereğince yapılır.

Hacettepe Üniversitesi 1967 yılı Bütçe Kanununun yayımı tarihine kadar bu kanunun 11'inci maddesi uygulanmaz.

Madde 13 – Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 14 – Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Hacettepe Üniversitesi Genel Eğitim Konseyi Yönetmeliği

Resmî Gazete: 20.7.1968 / 12955

KURULUŞ:

Madde 1 – "Hacettepe Üniversitesi Genel Eğitim Konseyi" adı ile, Rektörlüğe bağlı bir ilim ve araştırma kurumu kurulmuştur.

AMAÇ:

Madde 2 – Hacettepe Üniversitesi Genel Eğitim Konseyinin amacı, üniversite sorunlarını incelemek, çözüm yollarını araştırmak, özellikle Hacettepe Üniversitesinin eğitim, araştırma ve topluma yönelik hizmetlerinin planlanmasına ve gelişmesine yardım etmektir.

ORGANLAR:

Madde 3 – Hacettepe Üniversitesi Genel Eğitim Konseyinin organları şunlardır:

- a) Fakülte Konseyi,
- b) Yüksek Okul Konseyi,
- c) Üniversite Konseyi,
- d) Temsilciler Kurulu.

FAKÜLTE KONSEYİ:

Madde 4 – Fakülte Konseyi, dekanın başkanlığında, fakülte yönetim kurulu üyeleri ile o fakülte öğretim üye ve görevlilerinin aralarından seçecekleri dört üye, dört asistan üye ve her sınıftan seçilecek birer öğrenci üyeden kurulur.

Madde 5 – Fakülte Konseyine katılacak fakülte öğretim üye ve görevlilerinin dört üyesi, asli görevi Hacettepe Üniversitesinde bulunan öğretim üye ve görevlileri arasından seçilirler. Bu üyeler seçimlerinden itibaren üç gün içinde toplanarak aralarından birini bir yıl için Üniversite Konseyi üyeliğine seçerler.

Madde 6 – Fakülte Konseyine katılacak olan asistan üyeler, ilgili fakültede görev süreleri bir yıldan az, dört yıldan çok olmayan asistanlar arasından ve ilgili fakülte asistanlarının bir arada yapacakları toplantıda bir yıl için seçilir.

Madde 7 – Fakülte Konseyine seçilen asistan üyeler seçimlerinden itibaren üç gün içinde toplanarak aralarından birini Üniversite Konseyi üyeliğine, ikisini de Fakülte Yönetim Kurulu temsilciliğine seçerler.

Madde 8 – Yönetim Kuruluna seçilen asistan temsilcileri, asistanları ilgilendiren konuların görüşülmesinde Fakülte Yönetim

Kuruluna bilgi verir ve asistanların ortak sorunlarını Yönetim Kuruluna duyurur.

Madde 9 – Fakülte Konseyine katılacak öğrenci üyeler aşağıdaki şekilde seçilir: Dönem veya sınıf sistemi uygulayan fakültelerde her dönem veya sınıf öğrencileri, aralarından bir öğrenciyi Fakülte Konseyi üyeliğine bir yıl için seçerler.

Sömestir sistemi uygulayan fakültelerde ise her öğrencinin hangi yıla tekabül ettiği fakülte dekanlığınca tespit edilir ve her yıla tekabül eden öğrenciler, bölüm farkına bakılmaksızın, aralarından birini Fakülte Konseyi üyeliğine bir yıl için seçerler.

Bu suretle seçilmiş Fakülte Konseyi öğrenci üyeleri, seçimlerinden itibaren üç gün içinde aralarından birini bir yıl için Üniversite Konsey üyeliğine, ikisini de bir yıl için Fakülte Yönetim Kurulu temsilciliğine seçerler.

Madde 10 – Fakülte Yönetim Kuruluna seçilen öğrenci temsilcileri, öğrencileri ilgilendiren konuların görüşülmesinde Fakülte Yönetim Kuruluna bilgi verir ve ortak sorunlarını Yönetim Kuruluna duyurur.

YÜKSEK OKUL KONSEYİ:

Madde 11 – Yüksek Okul Konseyi, Müdürün başkanlığında, o yüksek okulda görevli öğretim üye ve görevlilerinin aralarından seçeceği altı üye ile dört asistan üye ve her sınıftan seçilecek birer öğrenci üyeden kurulur.

Madde 12 – Yüksek Okul Konseyine katılacak yüksek okul öğretim üye ve görevlilerinin altı üyesi, asli görevi Hacettepe Üniversitesinde bulunan öğretim üye ve görevlileri arasından bir yıl için seçilirler. Bu üyeler seçimlerinden itibaren üç gün içinde toplanarak aralarından birini Üniversite Konseyi üyeliğine bir yıl için seçerler.

Madde 13 – Yüksek Okul Konseyine katılacak olan asistan üyeler, ilgili yüksek okulda görev süreleri bir yıldan az, dört yıldan çok olmayan asistanlar arasından ve ilgili yüksek okul asistanlarının bir arada yapacakları toplantıda bir yıl için seçilir.

Madde 14 – Yüksek Okul Konseyine seçilen asistan üyeler seçimlerinden itibaren üç gün içinde toplanarak aralarından birini, bir yıl için Üniversite Konseyi üyeliğine, ikisini de, yönetim kurulu varsa, bir yıl için bu kurul temsilciliğine seçerler.

Madde 15 – Yönetim kuruluna seçilen asistan temsilcileri, asistanları ilgilendiren konuların görüşülmesinde, yüksek okul yönetim kuruluna bilgi verir ve asistanların ortak sorunlarını Yönetim Kuruluna duyurur.

Madde 16 – Yüksek Okul Konseyine katılacak öğrenci üyeler aşağıdaki şekilde seçilir:

Dönem veya sınıf sistemi uygulayan yüksek okullarda her dönem veya sınıf öğrencileri aralarından bir öğrenciyi Yüksek Okul Konseyi üyeliğine bir yıl için seçerler. Sömestir sistemi uygulayan yüksek okullarda ise her öğrencinin hangi yıla tekabül ettiği yüksek okul müdürlüğünce tespit edilir ve her yıla tekabül eden öğrenciler bölüm farkına bakılmaksızın, aralarından birini Yüksek Okul Konseyi üyeliğine bir yıl için seçerler.

Bu şekilde seçilen Yüksek Okul Konseyi öğrenci üyeleri seçimlerinden itibaren üç gün içinde aralarından birini bir yıl için Üniversite Konseyi üyeliğine, ikisini de, varsa bir yıl için Yüksek Okul Yönetim Kurulu temsilciliğine seçerler.

Madde 17 – Yönetim kuruluna seçilen öğrenci temsilcileri, öğrencileri ilgilendiren konuların görüşülmesinde yüksek okul yönetim kuruluna bilgi verir ve öğrencilerin ortak sorunlarını yönetim kuruluna duyururlar.

Madde 18 – Fakülte veya Yüksek Okul Konseylerinin görevleri, her sömestirde en az bir defa dekanın (veya yüksek okullarda müdürün) başkanlığında toplanarak, fakülte veya yüksek okul sorunlarını incelemek, çözüm yollarını araştırmak, özellikle ilgili fakülte veya okulun, eğitim, araştırma ve bilim verilerini topluma yayma hizmetlerinin gelişmesine yardım etmektir.

ÜNİVERSİTE KONSEYİ:

Madde 19 – Üniversite Konseyi, Rektör veya yetkili temsilcisinin başkanlığında, Üniversite Senatosu üyeleri ile bu yönetmelik hükümleri gereğince Üniversite Konseyi üyeliğine seçilen öğretim üye ve görevlisi, asistan ve öğrenci üyelerden kurulur.

Üniversite Konseyinin olağan toplantıları Aralık ve Nisan aylarında yapılır. Olağanüstü toplantılar Rektörün veya Temsilciler Kurulunun kararı veya üyelerden en az üçte birinin Rektörlüğe yazılı isteği üzerine yapılır.

Üniversite Konseyi, eğitim ve öğretimin planlanması, kültürel çalışmalar ve Üniversitenin diğer hizmetlerinin gelişmesi ile ilgili hususlara karar verir. Öğrenci yurtları ve bursları ile ilgili konularda ve medikososyal hizmetlerin gelişmesinde Rektörlüğe yardım eder.

Üniversite Konseyi, fakülte dekanlıkları veya yüksek okul müdürlüklerince iletilen ilgili Konsey kararları hakkında görüşünü bildirir ve anlaşmazlık hallerinde karar verir.

TEMSİLCİLER KURULU:

Madde 20 – Temsilciler Kurulu, Rektör veya yetkili temsilcisinin başkanlığında, Üniversite Konseyinde bulunan öğretim üye ve görevlilerinin, asistan üyelerin ve öğrenci üyelerin, herbirinin aralarından seçeceği birer temsilci ile Senato temsilcisinden teşekkül eden beş kişilik bir kuruldur.

Madde 21 – Temsilciler Kurulu, Üniversite Konseyinin gündeminin hazırlanmasında ve başka bir kurulun onayını gerektirmeyen hallerde bu Konseyin alacağı kararların uygulanmasında Rektöre yardım eder.

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER:

Madde 22 – Fakülte ve Yüksek Okul Konseyleri ile ilgili seçimler, fakülteler ile fakültelere bağlı yüksek okullar için ilgili dekanlıklarca, Rektörlüğe bağlı yüksek okullarda ise Rektörlükçe Ekim veya Kasım aylarında tayin edilen yer, gün ve saatte yapılır ve en az üç gün önce ilân edilir.

Bu tarihlerde konseylere üye seçmeyen kuruluşlara, seçimlerin yapılması için, en çok bir defa daha imkân verilerek seçim için yer, gün ve saat tayin edilir.

Madde 23 – Öğrencilerin Konsey üyeliklerine seçilmeleri için, o yıl sınıfta kalmamış olmaları ve deneme devresinde bulunmamaları gerekir.

Madde 24 – Fakülte veya Yüksek Okul Konseyleri, ilgili dekan veya müdürün kararı veya üyelerden en az üçte birinin başkanlığa yazılı isteği üzerine, olağanüstü toplantıya çağılır.

Madde 25 – Seçimlerde nisap, ilgili kuruluşun mevcudunun yarısından fazlasıdır. Adaylar ilk turda mevcudun yarısından fazla oy almamışlarsa, ikinci ve gerekirse üçüncü tura geçilir. Üçüncü turda en çok oy alanlar seçilmiş sayılır.

Madde 26 – Hacettepe Üniversitesi Genel Eğitim Konseyi organları başka bir organın yetkisinde bulunan hususlarla ilgili kararlarını yetkili mercilere iletirler. Hacettepe Üniversitesi kurulları kendi yetkilerinde bulunan Konsey tekliflerini bir ay içinde görüşerek karara bağlarlar.

YÜRÜRLÜK MADDELERİ:

Madde 27 – Bu yönetmeliği Rektör yürütür.

Madde 28 – Bu yönetmelik Üniversite Senatosunca 24 Haziran 1968 tarihinde kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir.

EK 6

7-9 ARALIK 1981 GÜNLERİNDE ÜNİVERSİTE YÖNETİMİ VE ÖZERKLİK KONUSUNDAKİ SEMPOZYUMA KATILANLAR

Louis AUQUIER

Président de l'Université de Paris
V, France

Nihat BALKIR

Bursa Üniversitesi Rektörü, Bursa

Andris BARBLAN

Secretary General, Standing
Conference of Rectors, Presidents
and Vice-Chancellors of the
European Universities (CRE),
Geneva, Switzerland

Ali Fuat CESUR

İnönü Üniversitesi Rektörü,
Malatya

André COTTENIE

Recteur de l'Université de Ghent,
Belgique

Neşet ÇAĞATAY

Selçuk Üniversitesi Rektörü,
Konya

Cem'i DEMİROĞLU

İstanbul Üniversitesi Rektörü,
İstanbul

İhsan DOĞRAMACI

Hacettepe Üniversitesi önceki
Rektörü, Ankara

Hurşit ERTUĞRUL

Atatürk Üniversitesi Rektörü,
Erzurum

Altan GÜNALP

ÖSYM Başkanı

Osmo IKOLA

Pro Rector, University of Turku,
Finland

Doğan KARAN

Hacettepe Üniversitesi önceki
Rektörü, Danışma Meclisi Üyesi,
Ankara

Yaşar KARAYALÇIN

Hukuk Fakültesi önceki Dekanı,
Ankara

Kemal KARHAN

Ege Üniversitesi Mühendislik
Fakültesi önceki Dekanı, İzmir
Danışma Meclisi Üyesi

Kurt KOMAREK

Pro Rektor, Universität Wien,
Österreich

İlhan KUM

Türk Üniversite Rektörler Konseyi
(T.U.R.K.) Genel Sekreteri, Ankara

Nikolaus LOBKOWICZ

Präsident, Universität München,
Deutschland

George PEDERSEN

President, Simon Fraser
University, Vancouver, British
Columbia, Canada

Kenneth PYE

Chancellor, Duke University, Durham,
North Carolina, USA

Süleyman SAĞLAM

Hacettepe Üniversitesi Rektörü,
Ankara

Muhsin SARAÇLAR

19 Mayıs Üniversitesi Rektörü,
Samsun

Nuri SARYAL

ODTÜ Öğretim Üyesi, Ankara

Hüseyin SİPAHİOĞLU

Kayseri Üniversitesi Rektörü,
Kayseri

Christof TAMM

Pro Rektor, Universität Basel,
Schweiz

Mustafa TEMİZER

Fırat Üniversitesi Rektörü, Elazığ

Mahir TEVRUZ

Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü,
Sivas

Semih TEZCAN

Boğaziçi Üniversitesi Rektörü,
İstanbul

Steven WATSON

Vice-Chancellor and Principal,
St. Andrews University, Scotland, UK

EK 5

CRE

Conférence permanente
des recteurs, des présidents
et vice-chancelliers
des Universités européennes

Standing Conference
of rectors, presidents
and vice-chancellors
of the European Universities

Dr. Nurkut Inan
Associate Professor of Law
Ankara University
Cinnah cad. 27/9

TR - A N K A R A

Dear Sir,

Thank you very much for your memorandum about the situation of the universities in Turkey, paper that did not reach me while I was staying in your country last month.

We were all certainly aware of the difficult position of the Turkish academic world when we accepted to take part in the international symposium organised by T.U.R.K.* and that is why we came to share our little knowledge of university affairs with colleagues of your country. Indeed, we were sorry that the opposition to the new law was not more explicit in our debate: it was as if it were felt by some of those invited that the discussion was not worth joining. The arguments were lively, however, especially as the event happened behind closed doors, where, when speaking to colleagues, people did not have the feeling they were addressing the media or the world at large.

And, as your letter shows, there was a lot to say. I am not to enter a discussion of your memorandum for, as you know, academics can always find counter-arguments to a position paper. May I just say that, had I the place, I would argue on your image of the university, based on a Rousseauist model that, as far as I know, was never applied, and referring to Anglo-Saxon rules (may I remind you that the university heads there are never elected and that the professors can be fired at short notice, as the situation in Britain shows now) while the Turkish system is much more continental in its history (an academe of civil servants) and Humboldtian in its purpose. Indeed, if I may judge what is happening in your country, the new law is trying to introduce an Anglo-Saxon model, much more streamlined, i.e. hierarchical, with a kind of national board of trustees, a model very different of the one you knew, and of course a model difficult to accept insofar as it transforms a whole system of reference for the Turkish academics.

* T.U.R.K. Türk Üniversite Rektörleri Konseyi.

EK 5 (devamı)

CRE

Conférence permanente
des recteurs, des présidents
et vice-chanceliers
des Universités européennes

Standing Conference
of rectors, presidents
and vice-chancellors
of the European Universities

- 2

Our foreign opinion, consequently, was that the making of the new system will be the touchstone of its purposes and, hoping that the Higher Education Council will keep to the academic roots of two thirds of its members, at least, we wished to be back in Ankara in a few years to discuss the reality of the new law with people like you who will certainly influence its application, for the best of the work of the university in its many facets.

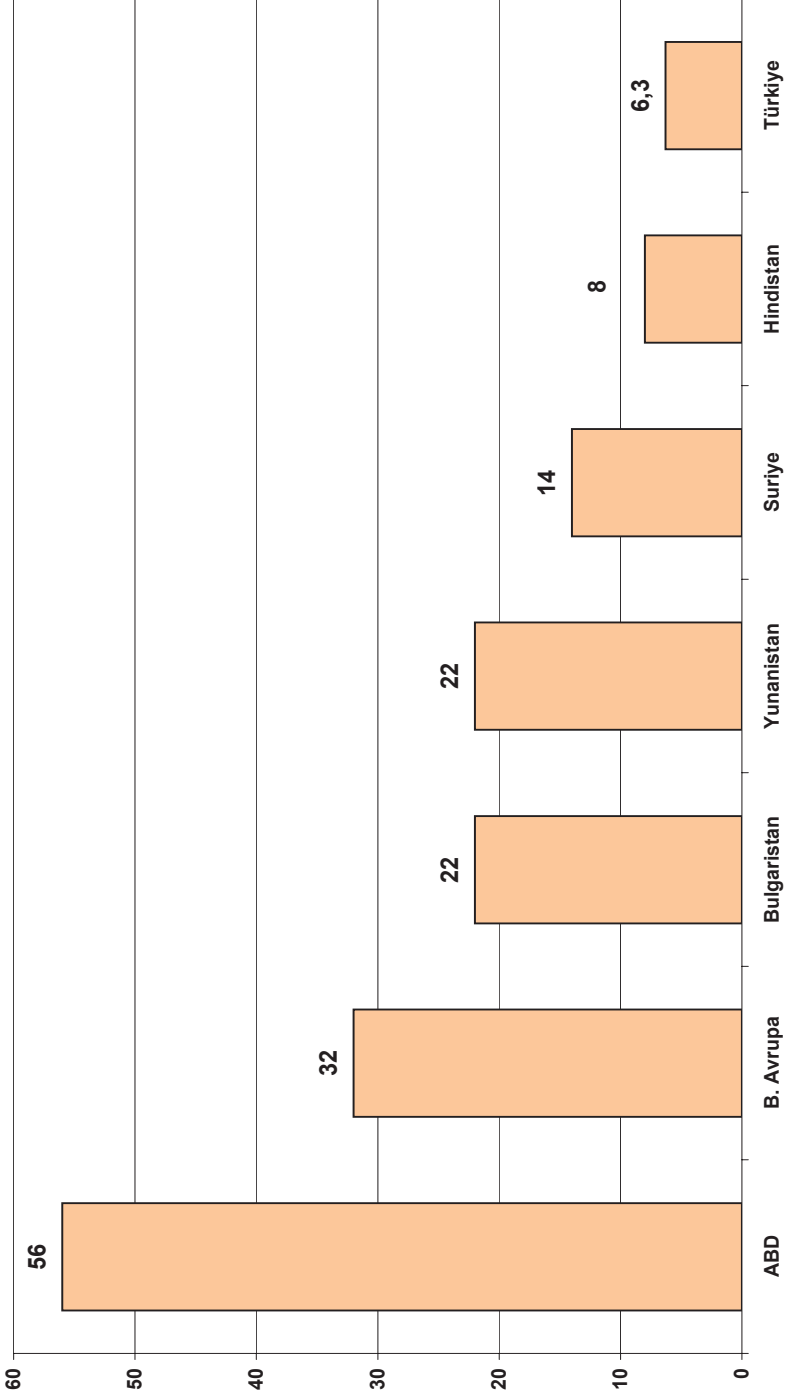
Thanking you for your help to understand better the diversity of views existing in your country about higher education, may I wish you a positive year 1982 while I remain,

Yours sincerely,

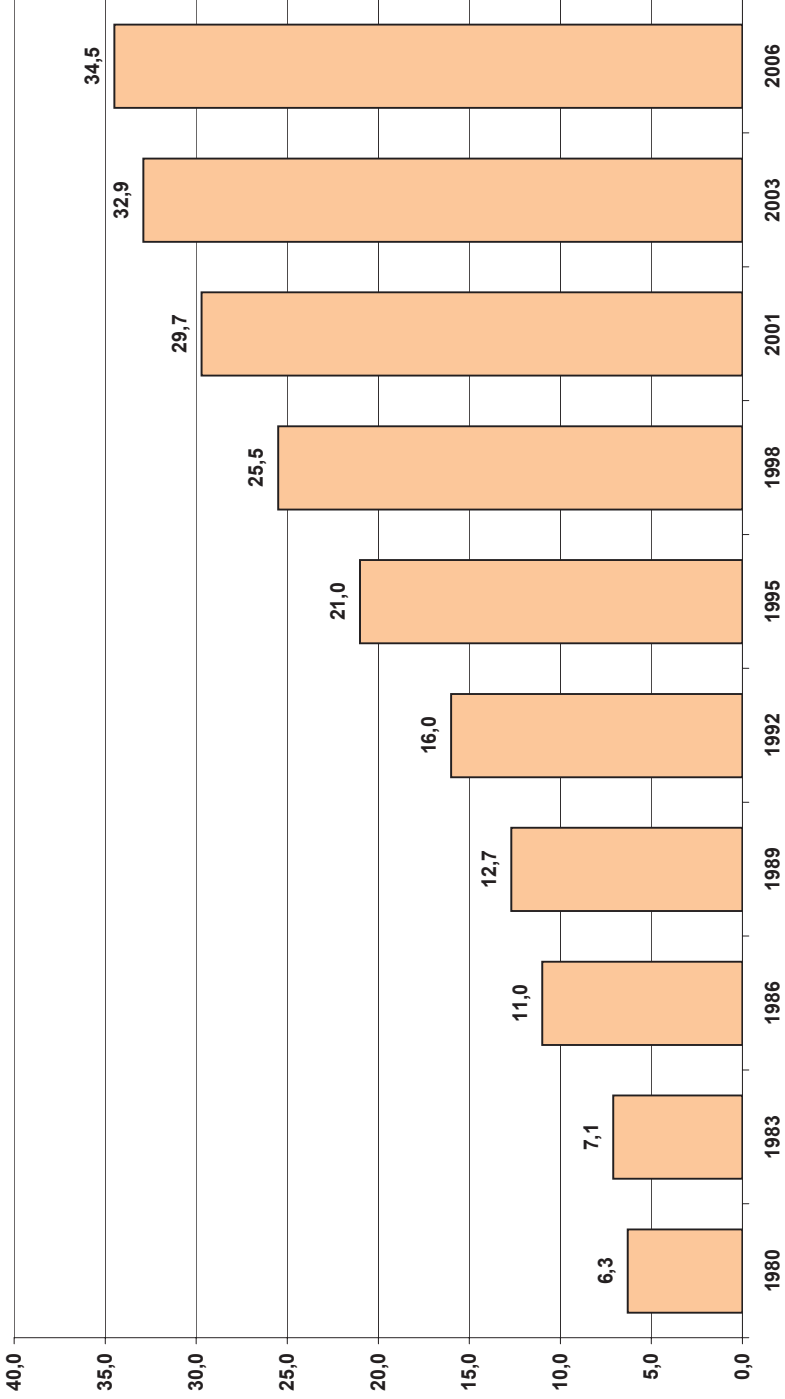
Dr. Andris Barblan
Secretary General

Geneva, 20 January 1982

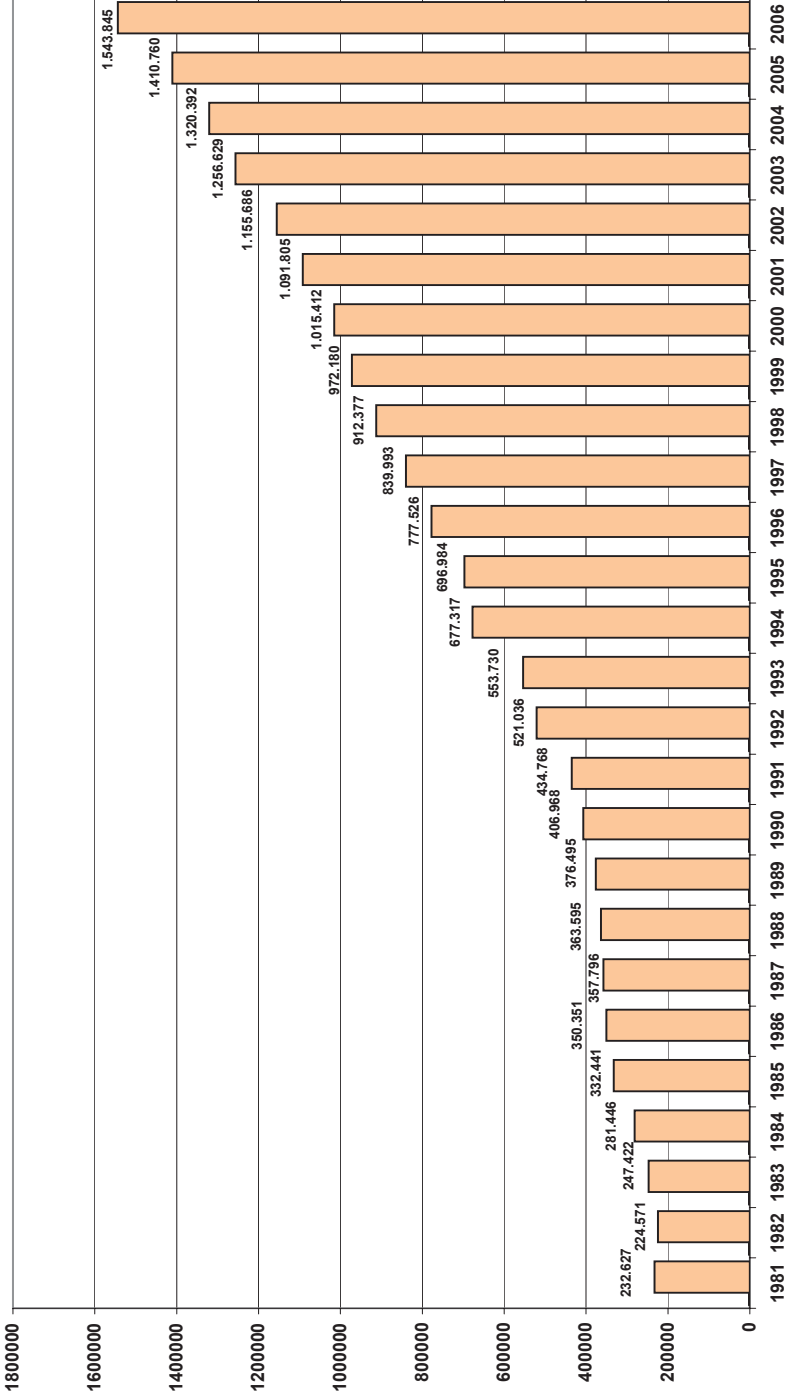
1980'de 20-24 Yaş Grubunun Ülkelere Göre Okullaşma Oranı

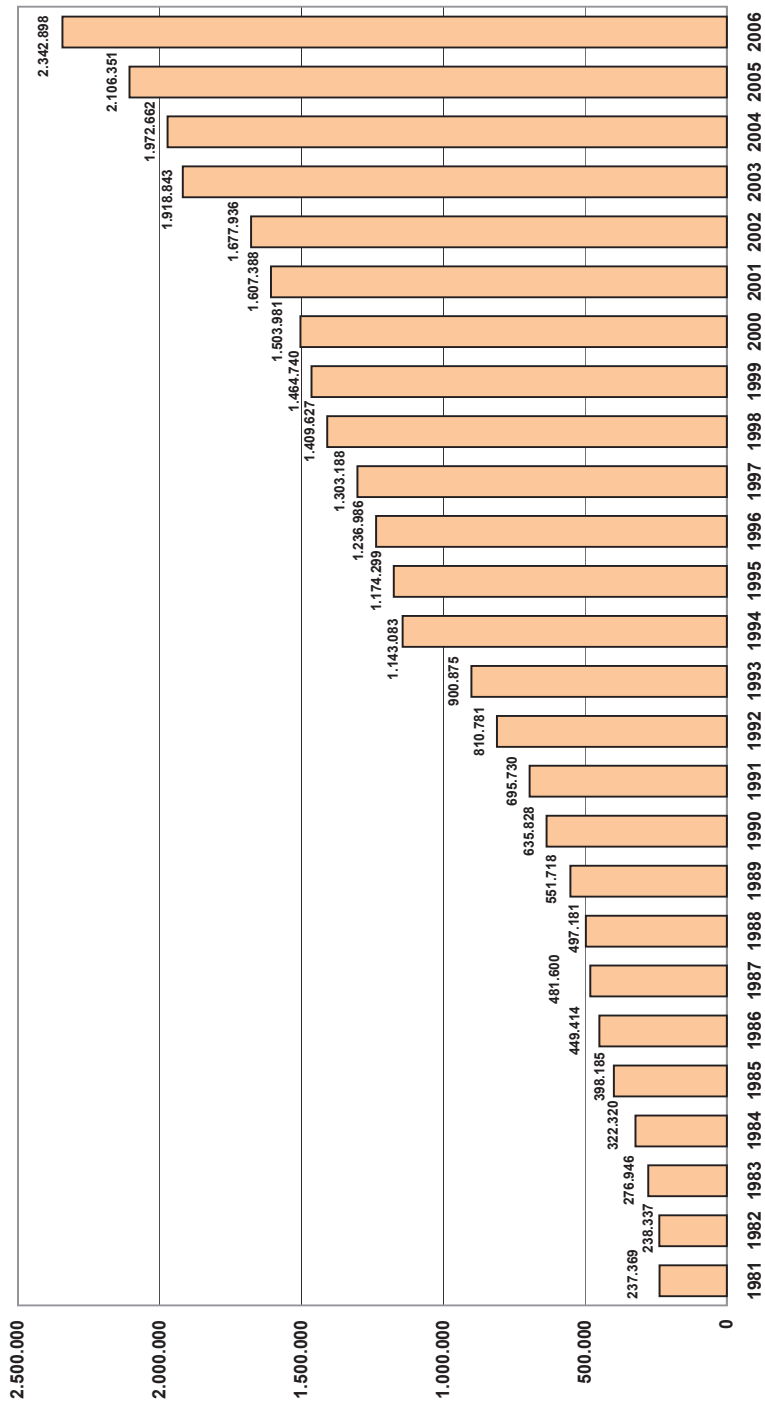
Yıllara Göre 20-24 Yaş Grubunun Okullaşma Oranları
(Kaynak: Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2006-2007)

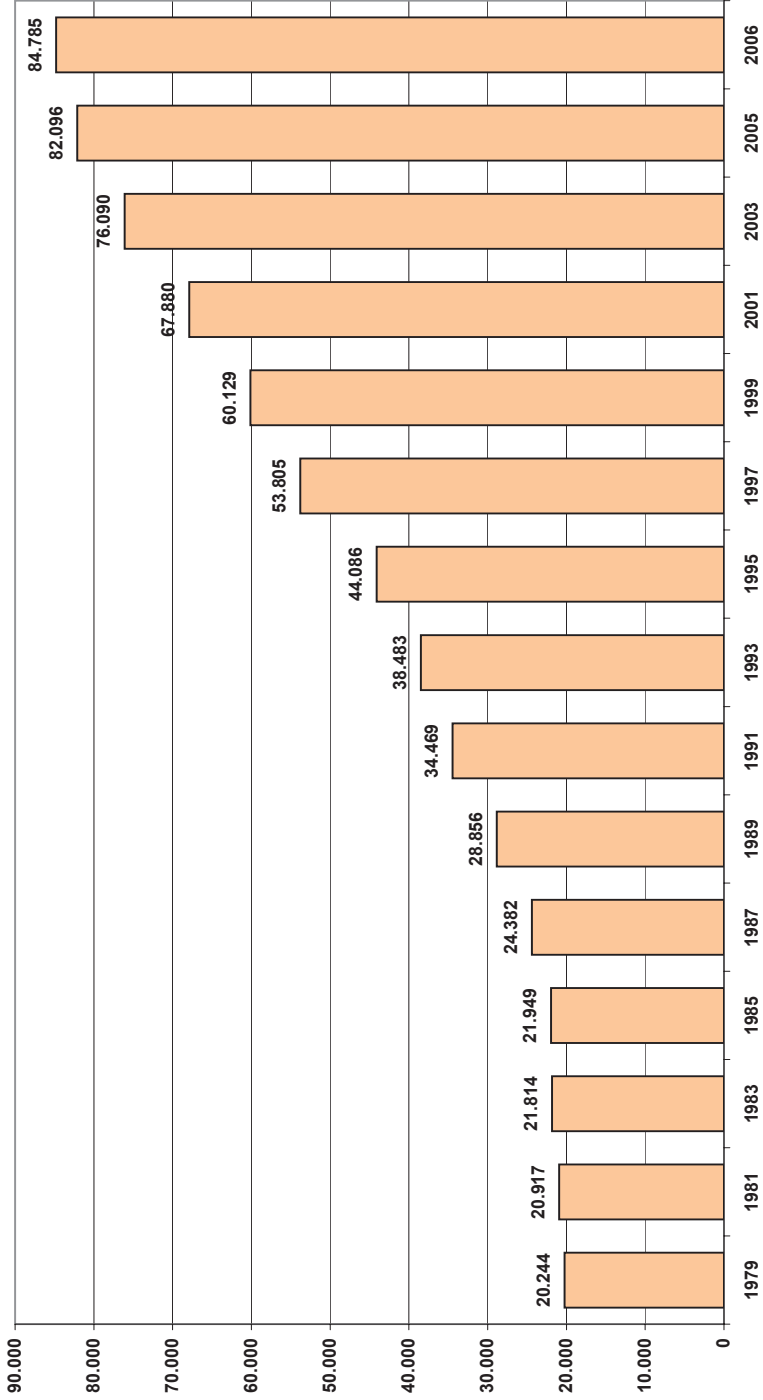
Öğrenci Sayıları - Örgün Öğretim (Kaynak: ÖSYM Yıllık İstatistikleri 1981-2006)

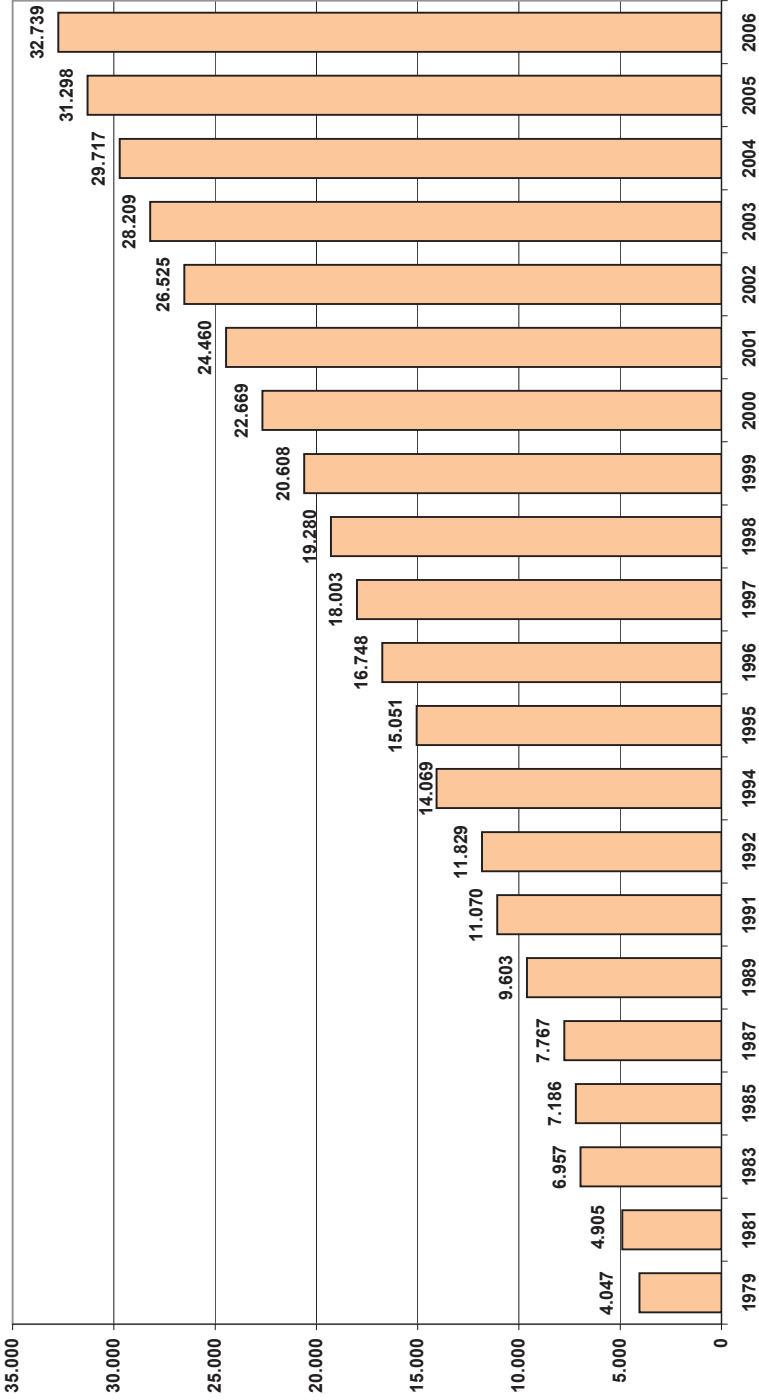
Öğrenci Sayıları - Açıköğretim Dâhil
(Kaynak: ÖSYM Yıllık İstatistikleri 1981-2006)

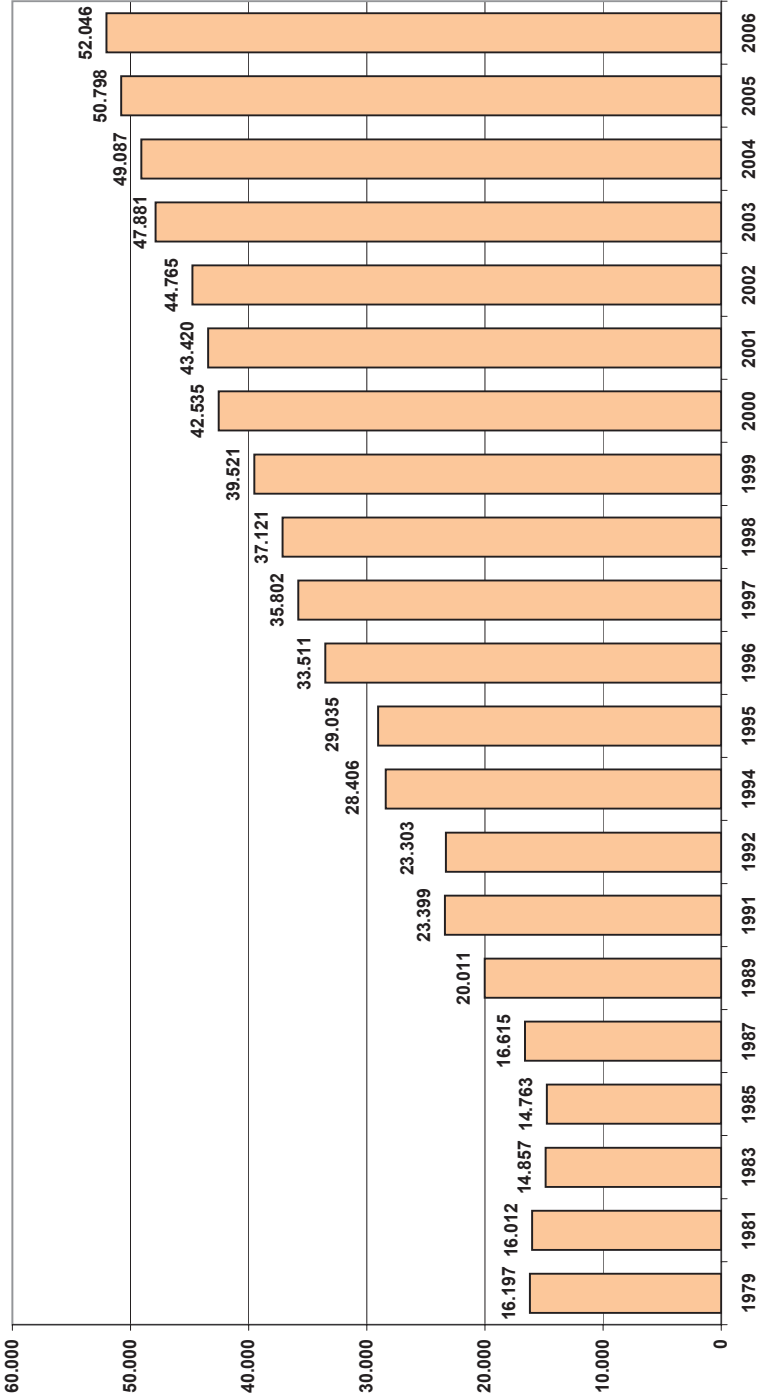
Öğretim Elemanı Sayıları
(Kaynak: ÖSYM Yıllık İstatistikleri 1979-2006)

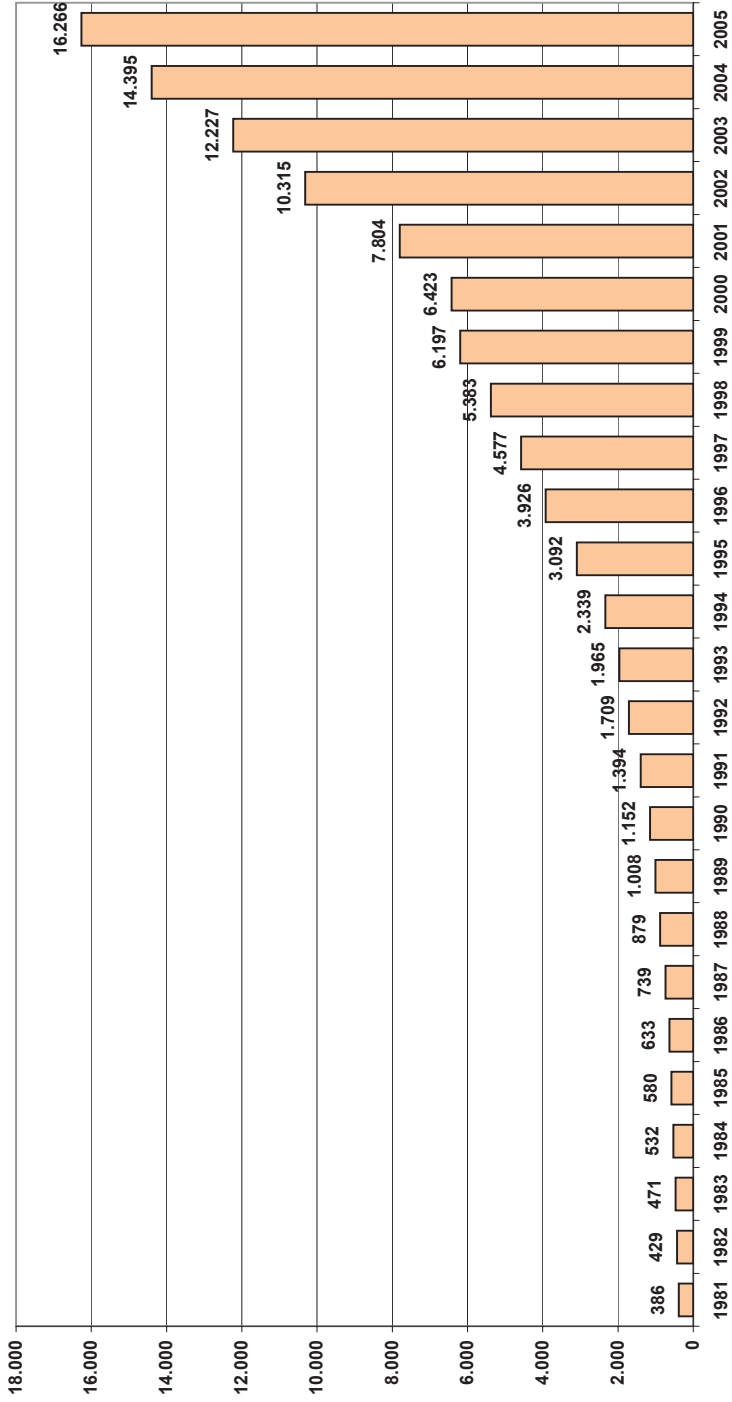
Öğretim Üyesi Sayıları
(Kaynak: ÖSYM Yıllık İstatistikleri 1979-2006)

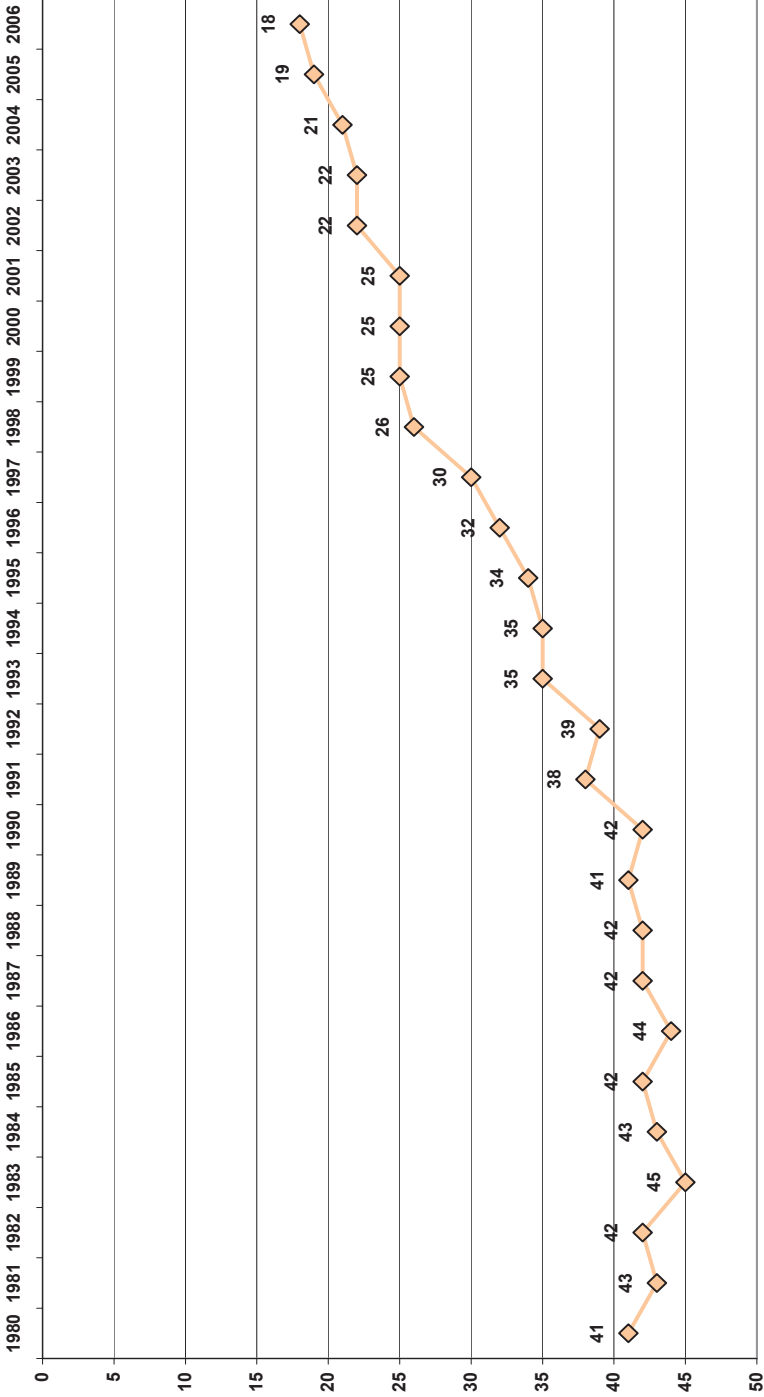
Öğretim Görevlisi Sayıları
(Kaynak: ÖSYM Yıllık İstatistikleri 1979-2006)

Türk Bilim Adamlarının Uluslararası Atıf Endekslerince Taranan Bilimsel Dergilerde Yayımlanan Makalelerinin Sayıları
(Kaynak: TÜBİTAK-ULAKBİM Web of Science Yayın ve Atıf Sıralamaları)

Uluslararası Atıf Endekslerine Göre Türkiye'nin Dünya Sıralamasındaki Yeri (Kaynak: TÜBİTAK-ULAKBİM Web of Science Yayın ve Atıf Sıralamaları)

Türkiye'deki Üniversite Sayıları

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Karar Sayısı: KHK / 369

Resmi Gazete: 15.6.1989 / 20196

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi 12/3/1986 tarihli ve 3268 sayılı, 9/4/1987 tarihli ve 3347 sayılı, 12/10/1988 tarihli ve 3479 sayılı ve 1/6/1989 tarihli ve 3569 sayılı kanunların verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca 7/6/1989 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 26'ncı maddesinin (b) fıkrasının 4 ve 5'inci bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"(4). Profesörlüğe başvuran adayların bilimsel niteliklerinin profesörlüğe yükseltmek için bu maddenin (a) fıkrasının 2'nci bendinde öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, Üniversitelerarası Kurul tarafından üç yıl süre ile görev yapmak üzere beş profesörden oluşan bir Değerlendirme Komisyonu kurulur. Bu Komisyon, gerek gördüğü sayıda geçici veya belirli süreler için alt çalışma grupları kurabilir ve çalışma usullerini tespit eder. Değerlendirme Komisyonu'nda herhangi bir nedenle üyeliğin boşalması halinde, boşalan üyenin süresini tamamlamak üzere aynı usulle yenisi seçilir. Süreleri sona eren üyelerin Komisyon'a yeniden seçilmeleri mümkündür.

(5). Yükseköğretim Kurulu, başvuruları ilgili üniversitelere bildirir. Rektör, adayların nitelikleri hakkında, her bir adayın kendisinin bildireceği üç profesörden, ayrı ayrı yazılı görüş alır.

Adayların yayınları Rektör tarafından Değerlendirme Komisyonu'na gönderilir. Rektör, bu Komisyon'un yaptığı değerlendirmenin sonucunu, üç profesörden alınan görüşlerle birlikte Üniversite Yönetim Kuruluna sunar. Rektör, Yönetim Kurulundan aldığı görüşü de inceleyerek, atama hakkındaki önerisini, Değerlendirme Komisyonu'nun raporu ve profesörlerin yazılı görüşleri ile birlikte Yükseköğretim Kuruluna sunar."

**2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun
Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bu Kanuna
Dört Ek Madde Eklenmesi ve Bir Ek Maddesinin
Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun**

Kanun No: 3708

Resmi Gazete: 9.4.1991 / 20840

EK MADDE 19 – a) Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşü alınmak suretiyle, Milli Eğitim Bakanlığının önerisi üzerine uygun görülen üniversitelere Bakanlar Kurulu kararıyla özel statü verilebilir. Özet statü verilen bir üniversite, dokuz kişilik bir Üst Yönetim Kurulu tarafından yönetilir. Üst Yönetim Kurulunun rektör dışındaki sekiz üyesinden ikisi Milli Eğitim Bakanlığı, ikisi Yükseköğretim Kurulunca gösterilecek 3 misli aday arasından Cumhurbaşkanınca atanır. Cumhurbaşkanı gerektiğinde yeni adayların tespitini isteyebilir. Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmayanların yerine yeni adayların seçilmeleri iki hafta içinde yapılmadığı takdirde, Cumhurbaşkanınca doğrudan atama yapılır. Üyelerin geri kalan dördü ise Cumhurbaşkanınca doğrudan atanır. Üst Yönetim Kurulu üyeleri yaş haddi hariç Devlet memuru olma niteliğine sahip olan ve toplumda temayüz etmiş kişiler arasından seçilir. Bu üyelerin görev süresi altı yıl olup her üç yılda bir yarısı yenilenir. Süresi sona eren üyelerin yeniden seçilmesi mümkündür. Herhangi bir nedenle üyeliğin normal süreden önce sona ermesi halinde, eski üyenin kalan süresini tamamlamak üzere yenisi seçilir.

Rektör dışındaki üyeler fahri olarak görev yapar. Bunlara toplantılara katılmak için yaptıkları masraflar dışında herhangi bir ad altında üniversiteden ödeme yapılmaz.

Bu üniversitelerde rektör, Üst Yönetim Kurulunun rektör dışındaki üyelerinin göstereceği dört aday arasından Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise rektörün göstereceği üç aday arasından Yükseköğretim Yürütme Kurulunca atanırlar.

b) Özel statü verilen üniversitelerdeki öğretim elemanları ve diğer personel, diledikleri takdirde, eski statülerinde görevlerine devam edebilecekleri gibi, Üst Yönetim Kurulunca tespit edilen esas

ve usullere göre sözleşmeli olarak da atanabilirler. Sözleşmeli olarak çalışanlardan isteyenlerin T.C. Emekli Sandığı ile ilişkileri devam eder.

c) Özel statü verilen üniversitelerin her birinde, o üniversitenin kendi özelliklerine ve kuruluş amacına uygun olarak gelişebilmesi, öğrencilerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve üniversitenin her türlü faaliyetleri sonucu yarattığı kaynaklarını etkili ve verimli bir biçimde kullanabilmesi amacı ile Üst Yönetim Kuruluna bağlı bir işletme hesabı tesis edilir.

İşletme hesabının başlıca gelir kaynağı, öğrenci başına gerçek maliyete göre tespit edilen öğrenim ücretidir. Bu ücretin bir kısmı Devlet, diğer kısmı öğrenciler tarafından karşılanır. Her eğitim-öğretim yılına ait öğrenci başına gerçek maliyetler, Üst Yönetim Kurulunun teklifi, Devlet Planlama Teşkilatının uygun görüşü ile Maliye ve Gümrük ve Milli Eğitim Bakanlıkları tarafından birlikte belirlenir. Öğrenim ücretinin Devletçe karşılanacak kısmı ise, Bakanlar Kurulunca tespit edilir.

Öğrenci başına tespit edilen öğrenim ücretinin devletçe karşılanan kısmı için gerekli ödenekler ilgili üniversite katma bütçesinin transferler tertibine konur ve buradan işletme hesabına aktarılır. Aktarma, öğrencilerin kayıt sırasında bütçe dairesi başkanlığından alacakları çeklerin öğrenciler tarafından işletme hesabına yatırılmasıyla gerçekleştirilir ve bunların toplamı her yıl iki eşit taksitte üniversiteye ödenir.

Öğrenim ücretinin öğrencilerce karşılanacak kısmı, kayıt sırasında öğrenciler tarafından işletme hesabına yatırılır. Bu kısmın öğrencilere ne ölçüde Devlet tarafından borç verileceği, ödeme usulleri ile bunları Devlete borçlanmak suretiyle ödemek isteyen öğrencilerin Devlete olan borçlarının ne şekilde ödeneceği, Maliye ve Gümrük Bakanlığının görüşü ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

İşletme hesabı, 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanunu ile 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa tabi değildir.

İşletme hesabının diğer gelir kaynaklarına, gider kalemlerine, harcama ve satın alma ile denetimine ilişkin usul ve esaslar, Yükseköğretim Kurulunun teklifi, Milli Eğitim Bakanlığının uygun görüşü ile Maliye ve Gümrük Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

d) Üst Yönetim Kurulu üyelerinin diğer görev ve yetkileri, Yükseköğretim Kurulunca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

DİZİN

- Açıköğretim, 25, 26, 52, 80
Akademik Özgürlük (Academic Freedom), 1, 11-13
Akreditasyon (üniversitelerde), 35, 37, 44
Anayasa Mahkemesi Kararları,
 Birinci YÖK'ün iptali hk. karar, 22
 Hacettepe Üniversitesi Kuruluş Kanunu hk. karar, 19
 Özel statülü üniversitelerin iptali hk. karar, 56
Asperger, Hans, 42
Atatürk'ün gerçekleştirdiği üniversite reformu, 1933, 14-15
Auquier, Louis, 24, 73
Avrupa Rektörler Konferansı, 24

Balkır, Nihat, 73
Barblan, Andris, 24, 73, 75-76
Berkem, Ali Rıza, 43

Cesur, Ali Fuat, 73
Cottenie, André, 24, 73
Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın mektubu,
 İhsan Doğramacı'nın istifası ile ilgili, 29

Çağatay, Neşet, 73

Demiroğlu, Cemî, 73
Demokrasi (üniversitelerde), 5-7, 28, 44

Egeli, Ekrem Şerif, 43
Erim, Nihat, 43
Ertuğrul, Hürşit, 73

Galip, Reşit, 14
Genel Eğitim Konseyi, Hacettepe Üniversitesi, 20, 69-72
Günalp, Altan, 73

Hesap verme yükümlülüğü (accountability) (üniversitelerde), 12-13, 54
Hetherington, H., 9

Institute for Scientific Information (ISI), 18, 84, 85
International Herald Tribune Gazetesi, 36
İkola, Osmo, 24, 73
İskenderiye Müze ve Kütüphanesi, 3

Jadot, J., 9

Karan, Doğan, 73
Karayalçın, Yaşar, 73
Karhan, Kemal, 24, 73
Komarek, Kurt, 24, 73
Kum, İlhan, 73

Lobkowitz, Nikolaus, 24, 73

Malche, Alfred, 14-15

Nobel Ödülü, 11, 31-32

Okullaşma Oranı, Yükseköğretim Çağında, 17-18, 26, 53, 77, 78
Orel, Şinasi, 42-43

Öğrenci Konseyi, Bilkent Üniversitesi, 20
Özerklik Endeksi, OECD Ülkeleri Üniversiteleri, 9-11
Özerklik (üniversitede), 9-11, 16

Pedersen, George, 24, 73
Pye, Kenneth, 24, 74

Rudenstine, Neil L., 4

Sağlam, Süleyman, 74
Saraçlar, Muhsin, 74
Saryal, Nuri, 74
Sipahioğlu, Hüseyin, 74

Tamm, Christof, 24, 74
Temizer, Mustafa, 74
Terzioğlu, Nazım, 43
Tevruz, Mahir, 74
Tezcan, Semih, 74
Türk Üniversite Rektörleri Konseyi (T.Ü.R.K.), 75

Uluslararası Yükseköğretim Konferansı (ICHE), 43
Ustinov, Peter, 3

Üniversite Yöneticisi Unvanları

ABD: *Chancellor, President, Provost*, 4, 6, 32-36, 49
Avustralya: *Vice-Chancellor*, 49
Birleşik Krallık: *Vice-Chancellor, Principal, Rector*, 3, 4, 6, 31, 49
Federal Almanya: *Präsident, Rektor*, 4, 8, 36, 50
Fransa: *Chancelier des Universités, Président, Recteur*, 5, 6, 37, 38, 50
Hollanda: *Rector Magnificus*, 50
İrlanda: *Vice-Chancellor*, 51
İsveç: *Rector*, 51
İsviçre: *President*, 51
Japonya: *Gakucho, President*, 51

Kanada: *President, Principal, Rector, Vice-Chancellor*, 51
Kıta Avrupası: *Präsident, Président, Rektor*, 5, 8, 36, 49-52
Portekiz: *Reitor*, 52
Türkiye: *Rektör*, 6, 8, 14-19, 21, 23, 27, 28, 43
Yeni Zelanda: *Vice-Chancellor*, 52
Yunanistan: *Prytanis*, 52

Üniversite Yöneticisinin Atanması

ABD'de, 4, 6, 32-36, 49
Avustralya'da, 49
Avusturya'da, 40, 49
Belçika'da, 49
Birleşik Krallık'ta, 3, 4, 6, 31, 49
Danimarka'da, 50
Federal Almanya'da, 5, 36, 39, 50
Filipinler'de, 41
Finlandiya'da, 50
Fransa'da, 5, 6, 37, 38, 50
Galler'de, 4, 31, 49
Hindistan'da, 41
Hollanda'da, 40, 50
İngiltere'de, 4, 31, 49
İrlanda'da, 4, 31, 49
İskoçya'da, 4, 31, 49
İspanya'da, 39-40
İsviçre'de, 19, 51
İtalya'da, 51
Japonya'da, 51
Kanada'da, 51
Norveç'te, 52
Portekiz'de, 52
Türkiye'de, 6, 8, 14-19, 21, 23, 27, 28, 43
Yeni Zelanda'da, 52
Yunanistan'da, 52

Üniversiteler

Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 20
Basel Üniversitesi, İsviçre, 47
Bilkent Üniversitesi, Ankara, 20, 25
Bologna Üniversitesi, İtalya, 3
California Üniversitesi, ABD, 31, 32, 34-35, 54
Cambridge Üniversitesi, İngiltere, 4, 31, 49
Chicago Üniversitesi, ABD, 31
Çifte Medrese, Kayseri, 3
Çifte Minareli Medrese, Erzurum, 3
Dundee Üniversitesi, İskoçya, 3
Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 18-21
Harvard Üniversitesi, ABD, 4, 32, 33
Helsinki Üniversitesi, Finlandiya, 50
İnönü Üniversitesi, Malatya, 17
İstanbul Darülfünunu, 6, 14-15
İstanbul Üniversitesi, 15, 42

- Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 20
 Karatay Medresesi, Konya, 3
 Nantes Üniversitesi, Fransa, 36
 New York Eyalet Üniversitesi, ABD, 32, 35
 Nizamiye Medresesi, Bağdat, 3
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Ankara, 18-19, 21
 Oxford Üniversitesi, İngiltere, 3, 4, 31, 49
 Paris V Üniversitesi, Fransa, 42
 Princeton Üniversitesi, ABD, 31
 St. Mary's Üniversitesi, Kanada, 43
 Stanford Üniversitesi, ABD, 32, 34
 Trier Üniversitesi, Federal Almanya, 5
 Viyana Üniversitesi, Avusturya, 42
- Üniversiteler Üstü Merkezî ve Ara Kuruluşlar
Advisory Council, Kanada, 48
Board of Governors, ABD ve Kanada, 45, 48, 49, 51
Board of Higher Education, ABD, 32
Board of Overseers, Harvard, ABD, 32-33
Board of Regents, California, ABD
 ve Filipinler, 32, 34-35, 41, 45, 49
Board of Trustees, ABD, 32, 45, 49
Board of Visitors, ABD, 32
Comité National d'Évaluation de l'Enseignement supérieur et de la Recherche, Fransa, 38, 46
Conférence Universitaire Suisse
 (Schweizerischer Hochschulkonferenz), İsviçre, 47
Conseil d'Administration, Fransa, 6, 36
Conseil des Écoles polytechniques fédérales
 (Schweizerischer Schulrat), İsviçre, 47
Conseil des Études et de la Vie Universitaire, Fransa, 6, 36
Conseil des Universités, Kanada, 48
Conseil Interuniversitaire de la Communauté Française,
 Belçika, 46
Conseil National de l'Enseignement supérieur et de la Recherche,
 Fransa, 37, 46
Conseil Scientifique, Fransa, 6, 36
Conseil Suisse de la Science et de la Technologie
 (Schweizerischer Wissenschafts- und Technologierat), İsviçre, 47
Consejo de Universidades, İspanya, 39
Consejos Sociales, İspanya, 39
Conselho Nacional da Educação-Câmara de Educação Superior,
 Portekiz, 48
Consiglio Universitario Nazionale, İtalya, 47
Council, Avustralya, 49
Council, Hindistan, 41
Council, İngiltere, 4, 30, 46, 49
Council, Yeni Zelanda, 48
Council for University Chartering and School Juridical Person
 (Dalgaku Setchi Gakko Hojin Shinki-kai), Japonya, 48
Council of Western Canadian University Presidents, Kanada, 48
Court, Hindistan, 41

Court, İskoçya, 4, 30-31, 46, 49
Finnish Higher Education Evaluation Council, Finlandiya, 46
Harvard Corporation, Harvard, ABD, 33
Higher Education Authority, HEA, İrlanda, 47
Higher Education Funding Council for England, HEFCE, 31, 46
Higher Education Funding Council for Wales, HEFCW, 31, 46
Högskoleverket, İsveç, 47
İsviçre Üniversiteleri Rektörler Konferansı, 47
Kuratel, Basel Üniversitesi (İsviçre), 47
Manitoba Universities Grants Commission, Kanada, 48
Maritime Provinces Higher Education Commission, Kanada, 48
Ministry of National Education and Religious Affairs, Yunanistan, 48
Mütevelli Heyet, ABD ve Filipinler, 4, 9, 30, 32, 34, 35, 41, 54
Mütevelli Heyet, Türkiye, 18, 19, 21, 56
National Board of Employment, Education and Training, Avustralya, 46
Northern Ireland Higher Education Council, NIHEC, 31, 46
Norwegian Council for Higher Education, Norveç, 48
Ontario Council on University Affairs, Kanada, 48
Osservatorio per la Valutazione del Sistema Universitario, İtalya, 41
Private University Council, Japonya, 48
Regent House, İngiltere, 4, 31, 49
Scottish Higher Education Funding Council, SHEFC, 31, 46
Senate of the National University of Ireland, İrlanda, 47
Supervisory Board, Hollanda, 47
Universitätsbeirat, Avusturya, 40
University Grants Committee, Birleşik Krallık ve Yeni Zelanda, 30, 48
Universities Funding Council, Birleşik Krallık, 30
Üniversitelerarası Kurul, Türkiye, 23, 54
Vlaamse Interuniversitaire Raad, Belçika, 46
Wissenschaftsrat, Federal Almanya, 46
Yüksek Öğretim Kurulu (Birinci YÖK), Türkiye, 21-22
Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Türkiye, 8, 13, 23-24, 27, 30, 54-56
Üniversitelerde İdari ve Mali Konularda Sorumlu Yöneticiler
Administrateur veya Regierungs Commissaris, Belçika, 5, 49
Administrateur veya Verwaltungsdirektor, İsviçre kanton üniversiteleri, 5, 51
Administrationchef, Danimarka, 5, 50
Administrator, Portekiz, 52
Direttore Administrativo, İtalya, 5, 51
Förvaltningsdirektor ve Hallintojohtaja, Finlandiya, 5, 50
Genikos Grammateus, Yunanistan, 52
Inspecteur de Finances, Belçika, 49
Jinkyokucho, Japonya, 5, 51
Kanzler, Federal Almanya, 5, 8, 50
Recteur de l'Académie, Fransa, 5, 6, 37, 50
Secretaris, Hollanda, 50
Universitätsdirektor, Avusturya, 5, 49
Universitetsdirektor, İsveç ve Norveç, 5, 51, 52

Üniversitelerle İlgili Kanunlar ve Kanun Hükmünde Kararnameler
 Education Reform Act 1988, Birleşik Krallık, 30
 Further and Higher Education Act, Birleşik Krallık, 30
 Hacettepe Üniversitesinin Kurulması Hakkında Kanun,
 892 sayılı, 19-21, 66-68
 İstanbul Üniversitesi Kuruluş Kanunu, 2252 sayılı, 15
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu, 7307 sayılı, 18, 58-65
 Üniversiteler Kanunu, 4936 sayılı, 16, 18, 19
 Üniversiteler Kanunu değişikliği, 115 sayılı Kanun, 16, 18, 19
 Üniversiteler Kanunu, 1750 sayılı, 21
 Yükseköğretim Kanunu,
 2547 sayılı, 8, 23, 25, 27, 28, 54, 55, 88-89
 Yüksököğretim Kanunu değişikliği hk. KHK, 369 sayılı, 87
 Yükseköğretim Kanunu değişikliği, 3708 sayılı Kanun, 56, 88
 Yükseköğretim Kanunu değişikliği, 3826 sayılı Kanun, 8, 27
 Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim
 Kurumlarının İdari Teşkilatı hk. KHK, 41 sayılı, 25
Üniversite Özerkliği, 9-11, 16

Wasser, Henry, 43
Watson, Steven, 24, 74

Yükseköğretim Reformu, 1981, 23-24, 53

